

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2018

Bc. Annamarie Mrázová

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd**

**SPRÁVA VÝCHODOČESKÝCH PAMÁTKOVÝCH
OBJEKTŮ 1958-1992**

**Annamarie Mrázová
Diplomová práce
2018**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Annamarie Mrázová**
Osobní číslo: **H16355**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Soudobé dějiny**
Název tématu: **Správa východočeských památkových objektů 1958-1992**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bude přehledně zpracován zákonný rámec vymezující činnost památkových objektů ve sledované době. Speciální pozornost bude věnována situaci ve Východočeském kraji. Případové studie se budou týkat vytypovaných objektů z tohoto prostoru. Pro zpracování tématu, včetně nutných souvislostí časově přesahujících vymezený rámec, bude použito jak primárních zdrojů legislativních a archivních, tak pamětníků dané doby a prostředí.

Rozsah grafických prací: **obrazová a fotografická dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BUŠTA, Jaroslav - KONEČNÝ, Michal - RYŠAVÝ, Radek. Zámek Slatiňany, Sychrov 2015. ISBN 978-80-905871-3-7. HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin, Praha 1987. HLOBIL, Ivo. Na základech konzervativní teorie památkové péče, Praha 2008. ISBN 978-80-87104-32-3. Památková péče 1945-1970, Praha 1973. VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, Praha 2009. ISBN 978-80-86976-16-7. VINTER, Vlastimil. Úvod do dějin a teorie památkové péče I., Praha 1971. Zprávy památkové péče 1958 - 1961. Památková péče 1962 - 1975. Památky a příroda 1975 - 1989.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2018**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/ 2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25. 6. 2018.

Annamarie Mrázová

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala paní doc. PhDr. Marii Mackové, PhD. za odborné vedení práce, trpělivost a cenné rady.

ANOTACE

Tato práce se zaměřuje na správu východočeských památkových objektů v letech 1958 – 1992. První část mapuje památkovou péči v Československu před rokem 1958. Dále se práce zabývá právním rámcem památkové péče v letech 1958 – 1992. Pozornost je také věnována Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích, které od roku 1965 spravovalo východočeské památkové objekty. Dvě závěrečné kapitoly ukazují na vybraných příkladech praktické fungování správy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ministerstvo kultury, Státní památková správa, kulturní památky, krajské národní výbory, státní památkové péče, památkové objekty.

ANNOTATION

This thesis focuses on administration of East Bohemian monuments buildings between 1958 and 1992. The first part maps monument care in Czechoslovakia before 1958. Next, the work deals with the legal framework of monument care between 1958 and 1992. The author also focuses on The Regional Centre of State Monument Care and Nature Conservation of the East Bohemia Region in Pardubice that since 1965 has managed East Bohemian monuments buildings. The two final chapters of the thesis show the selected examples of practical functioning of the administration.

KEY WORDS

Ministry of Culture, State monument Administration, cultural monuments, Regional National Committee, State Monument Care, monuments buildings.

Obsah

1. Úvod.....	1
1.1. Současný stav bádání.....	1
1.2. Pramenná základna.....	3
2. Kapitola.....	5
Památková péče v ČSR před rokem 1958 a zrušení Státní památkové správy.....	5
3. Kapitola.....	14
Právní rámec fungování památkové péče v letech 1958 – 1992.....	14
3.1. Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.....	14
3.2. Vývoj památkové péče v letech 1960 –1987.....	26
3.3. Zákon č. 20/ 1987 Sb., o státní památkové péči.....	32
3.4. Vývoj památkové péče v letech 1987 -1992.....	47
3.5. Zákon č. 242/ 1992 Sb. České národní rady ze dne 14. dubna 1992.....	49
4. Kapitola.....	50
Osobnost památkové péče se vztahem k Pardubicím – PhDr. Jaroslav Herout.....	50
5. Kapitola.....	52
Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje..	52
5.1. Předchůdci – Krajský vlastivědný ústav v Pardubicích a Hradci Králové.....	52
5.2. Vznik, fungování a zánik KSSPPOP Vč kraje.....	54
5.3. Osobnosti pardubického KVÚ a KSSPPOP Vč kraje.....	59
6. Kapitola.....	61
Památkové objekty ve východočeském kraji.....	61
6.1. Zámek Pardubice.....	61
6.1.1. Živý inventář pardubického zámku.....	70
6.1.2. Pardubický zámek a Východočeské muzeum.....	71
6.2. Zámek Litomyšl.....	73
6.2.1. Zámecké divadlo.....	83
6.2.2. Sgrafita.....	84
6.3. Zámek Slatiňany.....	87
7. Kapitola.....	98
Po stopách kastelánů a průvodců aneb správa památkových objektů v praxi.....	98
7.1. Ze života správců/kastelánů památkových objektů.....	98
7.2. Exkurz do práce průvodců na památkových objektech.....	101

Závěr.....	106
Soupis použitých pramenů a literatury.....	114
Prameny.....	114
Národní archiv Praha.....	114
Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.....	114
Tištěné prameny.....	115
Orální prameny.....	115
Seznam použité literatury.....	116
Seznam použitých zkratk.....	120
Seznam příloh.....	122
Resumé.....	129

1. Úvod

Již od základní školy mě bavilo poznávat historii naší země a navštěvovat nejruznější východočeské památkové objekty. Během bakalářského studia si mé sympatie získal čtyřsemestrální kurz Dějiny správy.

Všechny zmíněné skutečnosti se promítly do této práce, která je zaměřena na správu východočeských památkových objektů v letech 1958-1992.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části je nastíněno, jak byla organizována památková péče na našem území od vzniku Československé republiky do roku 1992. Podrobně jsou zde rozebrány památkové zákony: zákon č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách* a zákon č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči* včetně jejich vyhlášek. Druhá část se zabývá Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje (dále jen KSSPPOP Vč kraje) a třemi vybranými památkovými objekty, které zmíněné KSSPPOP Vč kraje spravovalo. Cílem druhé části práce je ukázat, jak v praxi fungovala správa východočeských památkových objektů.

1.1. Současný stav bádání

Během výzkumu provedeném při zpracování své práce jsem naznala, že v případě konkrétních památkových objektů se jedná o málo zpracované téma. Literatura pocházející z období před listopadovým převratem není k dispozici, protože tehdejší autoři zabývajících se problematikou hradů a zámků nepřistoupili k zachycení tehdejšího současného stavu. Situace se začala měnit až v posledních několika letech, kdy hlavně kasteláni publikující knihy ke svým objektům se pokoušejí zpracovávat i vývoj ve druhé polovině 20. století. Příkladem je kniha *Zámek Litomyšl*¹ z roku 2014 nebo publikace *Zámek Slatiňany*², která vyšla v roce 2015.

Památková péče v Československu před rokem 1945 je velmi přehledně zachycena ve sborníku z roku 1973 s názvem *Památková péče 1945–1970. Sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945–1970 v oblasti dnešní České socialistické*

¹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*. Národní památkový ústav, územní památková správa Sychrov, 2014. ISBN 978– 80 – 905555 –8 –7.

² BUŠTA, Jaroslav – KONEČNÝ, Michal – RYŠAVÝ, Radek. *Zámek Slatiňany*. Národní památkový ústav, územní památková správa, Sychrov, 2015. ISBN 978 –80 – 905871– 3-7.

republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče.³ Zmíněný sborník přináší přehledný popis vývoje památkové péče na našem území v letech 1850–1970.

O ucelenější zpracování problematiky památkové péče se v roce 1971 pokusil Vlastimil Vinter, který napsal dvoudílnou publikaci s názvem *Úvod do dějin a teorie památkové péče I. a II.* V prvním díle své práce se zabýval nejen osudy kulturních památek od nejstarších antických dob až po rok 1962, ale i odbornou terminologií památkové péče a jejím společenským posláním.⁴ Druhý díl byl pak věnován kulturním památkám, kritériu jejich hodnocení, škodlivým vlivům, které na ně mohou působit, a v neposlední řadě i jejich výchovnému uplatnění.

Vývoj památkové péče je zachycen i v publikaci s názvem *Úvod do památkové péče*, kterou vydal Institut pro místní správu Praha v roce 2009. Autor knihy Jiří Vajčner se na počátku knížky pokouší stručně shrnout vývoj památkové péče na našem území od 18. století až do roku 2008.⁵

Právní rámec fungování památkové péče v letech 1958–1992 je v hrubých rysech nastíněn ve výše zmíněné knize *Úvod do památkové péče* a částečně také v publikaci *Prognóza rozvoje státní památkové péče do roku 2000 (2010)* z roku 1989.⁶

Vhodným doplňujícím materiálem je odborný časopis *Zprávy památkové péče*, jenž je vydáván od roku 1937. V roce 1962 muselo dojít ke změně názvu časopisu na *Památková péče* na základě usnesení ÚV KSČ o rozpracování závěrů XXII. sjezdu KSSS v našich podmínkách. V roce 1975 byl časopis spojen s časopisem ochrany přírody a jeho nový název zněl *Památky a příroda*. V této podobě vycházel časopis až do roku 1992. Od roku 1992 došlo k rozdělení časopisu na dva samostatné časopisy: *Zprávy památkové péče* a *Ochrana přírody*.⁷

³ *Památková péče 1945 – 1970. Sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945 –1970 v oblasti dnešní České socialistické republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče.* Praha, 1973.

⁴ VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I. Nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče.* Praha, 1971.

⁵ VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče.* Institut pro místní správu Praha, 2009. ISBN 978 – 80 – 86976 – 16 – 7.

⁶ SVATOŇ, Jaroslav. *Prognóza rozvoje státní památkové péče do roku 2000 (2010).* Praha, 1989. ISBN 80 – 7069 – 007 – 0.

⁷ PETRŮ, Jaroslav. Jubileum našeho časopisu. *Zprávy památkové péče* 1991, č. 51, s. 28 – 30.

1. 2. Pramenná základna

Pro svou práci jsem použila několik pramenů. Jednalo se o fondy Státní památková správa (dále jen SPS) a Státní památková správa – dodatky (dále jen SPS – dodatky), které jsou uloženy v Národním archivu České republiky (dále jen NA ČR). Ve fondu SPS se nachází písemný materiál z let 1946–1964. V tomto fondu jsou písemné materiály, které pochází z činnosti několika institucí, které v různých časových obdobích spadaly pod správu ministerstva školství a spravovaly státní památky. Např. se jedná o materiály Státního památkového úřadu nebo Státního fotoměřičského ústavu.⁸ Z fondu jsem čerpala převážně doplňující informace ke kapitole o KSSPPOP Vč kraje. Pozornost jsem věnovala hlavně organizačně vnitřní písemnosti Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody (dále jen SÚPPOP) z let 1959 – 1962. U písemností SÚPPOP zvláštní pozornost věnuji hlavně materiálům vzniklým ze styku SÚPPOP s krajskými a okresními institucemi z let 1958 – 1959. Ve fondu SPS – dodatky jsem svou pozornost zaměřila hlavně na předávací protokoly k popisovaným památkovým objektům.

Jedním ze stěžejních pramenů byl nezpracovaný fond Národní památkový ústav Pardubice, který se nachází ve Státním oblastním archivu v Zámrsku (dále jen SOA v Zámrsku). Fond obsahuje písemnosti z let 1959-2007, které vznikly z činnosti KSSPPOP Východočeského kraje v Pardubicích a jeho nástupnické organizace. Ve zmíněném fondu se nacházejí dokumenty nejrůznější povahy, např. se jedná o agendu předání funkce ředitele, korespondence se spravovanými objekty nebo plány hlavních úkolů pro jednotlivé objekty na určené roky. V SOA v Zámrsku je také uložen fond Východočeský krajský národní výbor (dále jen Vč KNV) Hradec Králové (1930) 1960–1976. Ve zmíněném fondu jsou uloženy materiály ke všem odborům tehdejšího Vč KNV Hradec Králové např. odboru dopravy, zdravotnictví nebo obchodu. Vzhledem k povaze své práce soustřeďuji svou pozornost na písemnosti z odboru školství a kultury 1960 – 1968 a následně odboru kultury 1968 – 1976.

Dalším klíčovým pramenem byl fond Archivní spisové dokumentace, jenž je uložen v Národním památkovém ústavu, územním pracovišti v Pardubicích (dále jen NPÚ ÚOP). Tento fond obsahuje písemný materiál z let 1957–2004. Jedná se převážně o materiál pocházející z činnosti předchůdců NPÚ ÚOP v Pardubicích, mezi které patřil Krajský vlastivědný ústav (dále jen KVÚ) a následně nově zřízené KSSPPOP Vč kraje. Vzhledem k

⁸ BOLOMSKÝ, K – JANÁKOVÁ, H. – KALINA, T. – ŽABKA, J. *Státní památková správa, 1946 – 1964*. Inventář. NA, Praha 1972, ev. č. 932, s. 1.

povaze své práce jsem pozornost zaměřila hlavně na spisovou dokumentaci k zámkům Litomyšl, Pardubice a Slatiňany.

Cenným zdrojem pro moji práci byly také normativní prameny, jedná se konkrétně o zákon č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*, zákon č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči* a zákon č. 242/1992 Sb. České národní rady ze dne 14. dubna 1992. Zmíněné normativní prameny byly klíčové pro třetí kapitolu mé práce, jež se zabývá právním rámcem fungování památkové péče v letech 1958-1992.

Dalším informačním zdrojem, se kterým jsem pracovala, byly dobové noviny, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Pardubicích. Svou pozornost jsem zaměřila na periodika *Zář* a *na Pochodeň*. Pro účely své práce jsem zaměřila svůj zájem převážně na sloupky, které se věnují kultuře.

Jako doplňující pramen jsem použila stavebně historické průzkumy k zámkům Litomyšl a Slatiňany.

2. Kapitola

Památková péče v ČSR před rokem 1958 a zrušení Státní památkové správy

Již před vznikem Československé republiky (dále jen ČSR) se konaly schůzky úzké skupiny historiků, kteří chystali základní strukturu archivní a památkové organizace pro budoucí nově vzniklý stát. Dne 29. října 1918 došlo k vydání nařízení *Národního výboru československého č. 13 Sb., o ochraně a zákazu vývozu uměleckých památek*. Počátkem listopadu 1918 požadovala kulturní komise Národního výboru (dále jen KK NV) zřízení státního úřadu národní osvěty, do jehož pravomocí by spadala ochrana památek a péče o historický, umělecký a duchovní majetek u nás i v cizině. V této době se také objevily návrhy, které požadovaly zřízení samostatného ministerstva národní osvěty, k čemuž ale nakonec nedošlo. Podle usnesení ministerské rady ze dne 20. listopadu 1918 byly jasně určeny kompetence nově vzniklého ministerstva školství a národní osvěty (dále jen MŠNO), které se týkaly památkových věcí. Působnost MŠNO se vztahovala např. na správu státních muzeí, archivy, organizaci muzejnictví, obchod se starožitnostmi, organizaci muzeí, sběratelství, ochranu památek historických a přírodních a na památkové zákony.

Na základě nařízení KK NV ze dne 14. února 1919 byla úkolem ministra vyučování i správa oboru národní osvěty. Správa obou agend MŠNO měla být prováděna odděleně, aby byla zachována možnost v budoucnu vytvořit samostatný státní úřad. Odbor národní osvěty byl dělen na tři oddělení. Jednalo se o lidovou výchovu, krásné umění a vědu, která se dále dělila na dvě části: na organizaci vědecké práce a na ochranu památek, muzea a archeologii. V roce 1920 nastalo spojení obou těchto částí.

Dne 5. listopadu 1918 získal od NV Zemský památkový úřad pro Království české od NV pověření k pokračování ve své dosavadní činnosti a dočasně i k působnosti vztahující se na celé území státu. Následně byl na základě rozhodnutí MŠNO Zemský památkový úřad pro Království české přeměněn na Státní památkový úřad (dále jen SPÚ) pro Čechy se sídlem v Praze. Zmíněný SPÚ stále disponoval působností pro celý stát. Situace se změnila až 1. dubna 1920, kdy došlo ke vzniku nového SPÚ pro Moravu a Slezsko, jehož sídlo se nacházelo v Brně. Nadřízeným orgánem obou SPÚ bylo MŠNO.

V roce 1919 jmenovalo MŠNO nové konzervátory, např. pro hudební památky, pro přírodní památky, pro ochranu památek technické práce nebo pro předhistorické památky. Jako konzervátoři byli vybíráni odborníci. Jednalo se o čestnou funkci. Působení

konzervátorů, kteří představovali pomocný dobrovolný orgán SPÚ, nebylo žádnou novinkou, protože už dříve pracovali při rakouské Ústřední komisi. Činnost konzervátorů při SPÚ v Brně, Praze i Bratislavě se týkala hlavně zpravodajské funkce, dále potom prováděli např. soupisovou a přednáškovou činnost.

V roce 1919 vznikl Státní fotoměřičský ústav v Praze, který spadal pod MŠNO. Tento ústav fungoval až do roku 1953. Do roku 1939 se jeho působnost vztahovala na území celého státu. Od roku 1939 byla jeho působnost omezena pouze na české země (od roku 1949 kraje). V tomto roce také začal působit Státní archeologický ústav v Praze, jenž rovněž spadal pod MŠNO a do roku 1939 disponoval celostátní působností.

Až do roku 1918 byla ochrana památek, které se nacházely na území Slovenska, řízena z Budapešti. Po 28. říjnu 1918 se uvažovalo, že bude v Bratislavě zřízen SPÚ, což bylo ale realizováno až mnohem déle. V dubnu 1919 určil Vavro Šrobár, který vykonával funkci ministra s plnou mocí pro Slovensko, že architekt Dušan Jurkovič se stane vládním komisařem pro ochranu památek. Na základě toho začal od 20. října 1919 fungovat Vládní komisariát pro zachování uměleckých památek na Slovensku. Počínaje červnem 1922 byla památková a muzejní agenda dříve spadající pod bývalý Vládní komisariát převedena pod inspektora archivů a knihoven. Od tohoto okamžiku mohl být užíván název Státní referát na ochranu památek na Slovensku. Zmíněný úřad představoval obdobu SPÚ v Brně či Praze. K osamostatnění referátu došlo 1. července 1933, když byl jako jeho přednosta ustanoven dr. Jan Hofman, jenž do té chvíle zastával funkci vedoucího vnitřní administrativy.

Během 2. světové války se v protektorátu ocitla státní památková péče pod kontrolou úřadu německého státního sekretáře. V roce 1939 nově vznikla funkce dopisovatelů Památkového úřadu (dále jen PÚ). Dopisovateli se stávali např. úředníci ministerstva národní obrany či ministerstva zahraničních věcí a bývalí českoslovenští důstojníci. Činnost dopisovatelů spočívala hlavně v pořizování a doplňování evidence, která byla již předtím vedena v PÚ. V roce 1940 zanechal C. Merhout funkce přednosta PÚ a na jeho místo nastoupil Václav Wagner. V roce 1941 se přistoupilo na základě žádosti říšského protektora ke spojení brněnského a pražského PÚ, v jeden úřad se sídlem v Praze a pobočkou, která se nacházela v Brně, kde měl svou pobočku také pražský Archeologický ústav. Pohraniční oblasti, jež byly obsazeny třetí říší, spadaly zčásti pod německou župní správu v Liberci, při které byl založen samostatný PÚ a částečně byly také přidruženy ke správním oblastem Zemských památkových úřadů ve Vratislavi, Vídni, Linci a Mnichově.

V roce 1945 došlo ke zrušení všech změn souvisejících s okupací. Dopisovatelé byli ze systému státní památkové péče odstraněni a ve většině případů začali vykonávat své původní

povolání. Ochrana památek stále spadala pod V. Odbor nyní nově přejmenovaného ministerstva školství a osvěty (dále jen MŠO). PÚ, Státní fotoměřičský ústav a Archeologický ústav i nadále vykonávaly svou činnost.

Na základě dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., *o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů*, dále dekretu prezidenta republiky č. 5/ 1945 Sb., *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* a dekretu prezidenta republiky č. 108/ 1945 o Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy* a revizi první pozemkové reformy se do vlastnictví ČSR dostal velký počet zámků, hradů i paláců.

Poté, ale vyvstala potřeba zajištění péče o tyto nově nabyté památky, proto byl dne 16. května 1946 vydán zákon č. 137/1946 Sb., *o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku*.⁹ MŠO, které vzniklo na základě druhého paragrafu ústavního dekretu prezidenta republiky č. 1/1945 Sb., *o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné*¹⁰, se stalo ústředním orgánem pro zajištění péče o kulturní památky. Nově vzniklé MŠO se stalo nástupcem MŠNO, jež vzniklo v listopadu 1918.¹¹

Národní kulturní komise (dále jen NKK) vznikly při MŠO, na Slovensku při pověření školství a osvěty jako ústřední orgán pro správu státního kulturního majetku.¹² NKK využívaly a spravovaly nemovitý a movitý majetek kulturní hodnoty, který přešel do vlastnictví státu na základě zmíněného dekretu č. 108/ 1945 Sb. a dekretu č.12/ 1945 Sb.¹³

Po přijetí zákona č. 280/1948 Sb., *o krajském zřízení*, vydaného dne 21. prosince 1948 s platností ode dne 1. ledna 1948 došlo ke zrušení zemských národních výborů a vzniku celkem devatenácti krajů, z toho šest krajů bylo zřízeno na Slovensku a třináct krajů v českých zemích.¹⁴ Ode dne 1. ledna 1949 byly zřizovány krajské národní výbory (dále jen KNV), jejichž referáty pro školství, osvětu a tělovýchovu převzaly pod svou působnost i péči o kulturní památky.¹⁵

Na základě vládního nařízení č. 228/1949 Sb. byl Státní úřad pro věci církevní (dále jen

⁹ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 11-12.

¹⁰ SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 64.

¹¹ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích. Stručný nástin*. Praha, 1987, s. 20.

¹² §1, zákon č. 137/1946 Sb. *o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku* ze dne 16. května 1946.

¹³ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 12.

¹⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: Od počátku státu po současnost*. Lidové noviny, 2007, s. 447. ISBN 978 – 80 – 7106 – 906 – 5.

¹⁵ zákon č.280/ 1948 Sb., *o krajském zřízení* ze dne 21. prosince.

SÚC) pověřen ochranou církevních památek. SÚC vznikl zákonem č. 217/ 1949 Sb. a následně zajišťoval i hospodářskou stránku péče o církevní památky. Do roku 1949 hospodářskou péči o tyto památky zajišťovali patroni, kterými byli již od středověku např. majitelé měst, panství či přímo panovník. Ke zrušení tohoto úřadu došlo v roce 1956 vládním nařízením č. 19. Agenda SÚC sice přešla na ministerstvo kultury (dále jen MK), ale veškerá hospodářská stránka péče týkající se církevních památek byla i nadále oddělena od odborné péče jak na MK, tak i na ONV a KNV.¹⁶

Dne 6. února 1951 se konala 127. schůze vlády a na základě jejího usnesení se začala připravovat reorganizace státní památkové péče.¹⁷ K samotné realizaci pak došlo na základě vládního nařízení č. 112/1951 Sb., *o reorganizaci státní památkové péče* ze dne 11. prosince 1951 s účinností od dne 1. ledna 1952. Podle tohoto nařízení se staly KNV orgány státní památkové péče a ministerstvo školství věd a umění (dále jen MŠVU) bylo nejvyšším úřadem státní památkové péče.¹⁸ Došlo k přeměně NKK na poradní sbory MŠVU. SPÚ v Praze i jeho oddělení v Brně bylo přeměněno na Státní památkový ústav.¹⁹ NKK přestaly být správci kulturního majetku a jejich pracovníci a agenda nyní spadali pod MŠVU.

V březnu 1953 zřídilo MŠO speciální orgán Státní památkovou správu, která zahrnovala Státní fotoměřičský ústav v Praze, Státní památkový ústav v Praze s pobočkou v Brně, kancelář NKK pro správu státního kulturního majetku v Praze.²⁰ Tato reorganizace si kladla za cíl sloučení kontrolní, výkonné, řídicí i odborné činnosti do jediné společné instituce SPS.²¹ Nejvyšším orgánem pro státní památkovou péči bylo v letech 1953–1956 ministerstvo kultury a v letech 1956 – 1958 ministerstvo školství a kultury (dále jen MŠK), jež mělo oddělení pro památkovou péči a ochranu.²² Takto nastíněný stav zůstal v platnosti až do roku 1958.

Ke dni 1. květnu 1954 vznikl zakládací listinou ministerstva místního hospodářství Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů (dále jen SÚRPMO) v Praze. SÚRPMO byl projekční složkou památkové péče s celostátní působností a nástupcem rekonstrukčního R atelieru, který byl založen v roce 1949. Ode dne 1. července 1958 se SÚRPMO stal

¹⁶ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 21.

¹⁷ VINTER, Vlastimil. Vývoj organizace státní památkové péče v Československu v letech 1945-1960. Zprávy památkové péče XX, 1960, č. 2, s. 54.

¹⁸ § 1 vládní nařízení č. 112/ 1951 Sb., *o reorganizaci státní památkové péče* ze dne 11. prosince 1951.

¹⁹ Tamtéž, § 2.

²⁰ HOBZEK, J. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích. In *Památková péče 1945 – 1970. Sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945 – 1970 v oblasti dnešní České socialistické republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče*. Praha 1973, s. 49–50.

²¹ SVATONĚ, J. Prognóza, s. 71.

²² HOBZEK, J. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 49–50.

zvláštní rozpočtovou organizací a byl řízen Ústředím národního výboru hlavního města Prahy. Na základě usnesení Ústředního národního výboru (dále jen ÚNV) hlavního města Prahy byl SÚRPMO ke dni 1. lednu 1966 přeměněn na hospodářskou organizaci se sídlem v Praze, středisky v Hradci Králové a Brně a pracovišti v Novém Jičíně a Pardubicích.²³

Od roku 1956 chystalo MŠK reorganizaci památkové péče v českých zemích. K reorganizaci přistoupilo MŠK hlavně kvůli legislativním nedostatkům, které byly způsobovány tím, že doposud nebyla památková péče upravována žádným základním zákonem. Do té doby platný zákon č. 137/ 1946 Sb., *o Národních kulturních komisích* byl již v mnoha ohledech považován za překonaný, neboť hlavním cílem tohoto zákona bylo ochránit a zachránit památky, které se dostaly do vlastnictví státu na základě konfiskací majetku kolaborantů, zrádců a Němců a revize první pozemkové reformy.²⁴

Nový památkový zákon měl obecně definovat pojmy a přesně určit formy a organizaci péče o památky. SPS, která byla zřízena v roce 1953, nezískala pro svou činnost souhlas vlády. Zřízení SPS nebylo kvůli odporu některých rezortů vzato vládou na vědomí. Úkolem reorganizace bylo nové pojetí památkové péče, které mělo klást větší důraz na společensko – politické využití památek. V rámci reorganizace mělo dojít k širšímu uplatnění NV v oblasti památkové péče a k oddělení složky řídicí, výkonné a vědecko – metodické.²⁵

Výsledkem reorganizačních snah byl zákon č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*, který bude podrobně rozebrán v následující kapitole. V důsledku změn souvisejících s přijetím zmíněného zákona bylo na šestnácté schůzi kolegia ministra školství a kultury, která se konala dne 29. května 1958 určeno, že měla být urychleně provedena likvidace SPS, kádrově zabezpečena a vybudován SÚPPPOP a agendy SPS převedeny na nástupnické organizace.²⁶

Pro splnění těchto naléhavých úkolů měla být zřízena Likvidační správa státního kulturního majetku, jež měla ke dni 1. červenci 1958 provést delimitaci majetku, provozního zařízení, agend, zásob, rozpočtu a finančních prostředků SPS na její nástupnické organizace. Souběžně s tím mělo být také zajištěno nové organizační začlenění Správy paláců Valdštejnského areálu buď v rámci MŠK, nebo delimitací na odbor školství a kultury ÚNV v Praze. Problémem se však staly kompetenční neshody mezi Ústřední likvidační správou (dále jen ÚLS) při MŠK a MŠK týkající se reorganizace SPS, zřízení jejich nástupnických organizací a hlavně zamýšlené vyčlenění Likvidační správy státního kulturního majetku

²³ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 26 – 27.

²⁴ BÍLKOVSÝ, M. – ŠTVERÁK, F. *Státní památková správa Praha (dodatky), (1945) 1953 – 1958 (1964). Inventář dodatky*. Národní archiv, Praha 1990, ev. č. 1290, s. 1.

²⁵ Tamtéž, s. 2.

²⁶ Tamtéž, s. 2 -3.

z podstaty SPS.

Dne 13. června 1958 se konalo jednání zástupců kontrolního odboru MŠK se zástupci ÚLS. Na tomto jednání bylo dohodnuto, že místo Likvidační správy státního kulturního majetku bude pro likvidaci SPS zřízena Státní památková správa v likvidaci (dále jen SPS v likvidaci).²⁷

Na základě rozhodnutí MŠK ze dne 24. června 1958 čj. 29287/58 – VI/2 došlo ke zrušení SPS s účinností ke dni 30. červnu 1958 a dnem 1. červencem 1958 vstoupila SPS do likvidace. Tímto rozhodnutím byly také vydány zásady pro zajištění a provedení zmíněné likvidace. Tyto zásady určily, že likvidace měla být provedena nově zřízenou organizací SPS v likvidaci.

SPS v likvidaci, která byla rozpočtovou organizací, měla ve svém čele likvidátora, který byl jmenovaný ministrem školství a kultury. „*Byla přímo řízenou organizací MŠK ve věcech likvidace, delimitace a decentralizace a byla podřízena Ústřední likvidační správě při MŠK.*“²⁸ K úkolům SPS v likvidaci patřila např. : „*decentralizace agend včetně rozpočtu a plánu v souvislosti s rozsahem delimitovaných úkolů a agend ve smyslu zákona č. 22/1958 Sb. na nástupnické organizace na základě souhlasu MŠK a po projednání s ministerstvem financí, delimitace hospodářských prostředků pro provozní vybavení nástupnických organizací, delimitace státního kulturního majetku (objektů státních hradů a zámků, instalovaného kulturního mobiliáře) v právně uspořádaném stavu na základě provedených a předávacích inventur na odbory školství a kultury rad krajských národních výborů, případně po dohodě s nimi na národní výbory nižších stupňů, případně na jejich kulturní zařízení, delimitace svezovaných neinstalovaných mobiliářů, předmětů z drahých kovů, sbírek z knih ve skladech státních hradů a zámků do správy Národní galerie – umělecko- průmyslového muzea včetně vyhrazených depozitních prostor (po předání skladů SPS již neměla s výjimkou rozpracovaných případů dále zajišťovat zámecké instalace).*“²⁹

Dne 1. července 1958 došlo k zahájení činnosti SPS v likvidaci. Hned od prvního dne byla SPS v likvidaci nucena čelit závažnému nedostatku personálu. Z původně zamýšlených dvanácti pracovníků likvidační skupiny čítala tato skupina pouze likvidátora dr. Josefa Pfaifra a jednoho pracovníka. Poté, co dne 24. října 1958 rozhodl na poradě ministr školství a kultury „*... o změně zásad pro likvidaci a delimitaci státního kulturního majetku (v odstavcích 6) a 8) o působnosti Národní galerie při delimitaci neinstalovaných mobiliářů na státních hradech a*

²⁷ Tamtéž, s. 3.

²⁸ Tamtéž, s. 4.

²⁹ Tamtéž, s. 5.

*zámcích a převedení této činnosti do pravomoci SPS v likvidaci), požádal likvidátor o přidělení 7 pracovníků, jejichž místa byla vyčleněna původně pro Národní galerii.*³⁰ Nově přidělení pracovníci byli bývalí zaměstnanci zrušené SPS. Konkrétně se jednalo o dva ekonomické pracovníky, kteří měli zastávat funkci vedoucích v ekonomickém oddělení, dále o dva právníky, jež měli za úkol řešit komplikované a nevyjasněné majetkoprávní vztahy týkající se kulturního majetku, dva pracovníky, kteří měli za úkol spravovat movitý kulturní majetek a zastupovat likvidaturu při jeho delimitaci, a o jednoho architekta. Tito popsaní pracovníci zastávali hlavní funkce v organizační struktuře SPS v likvidaci. V únoru 1959 měla likvidační skupina již 24 pracovníků, kteří se nacházeli v dočasném pracovním poměru.³¹

SPS v likvidaci byla rozdělena na čtyři základní skupiny. Jednalo se o ekonomickou skupinu, která zahrnovala správu mobiliáře, spisovou manipulaci a účtárnu, dále o technickou skupinu, právníckou skupinu a skupinu pro dobíhající agendy, např. pro památník na Vítkově nebo vývoz uměleckých děl a památek.³²

Prvním úkolem, jež musela SPS v likvidaci řešit, bylo zajištění decentralizace agend. Podle rozhodnutí čj. 35324/ 58 – V/2 ze dne 11. srpna 1958 došlo k rozdělení agend na nástupnické organizace. SÚPPOP dostal přiděleny např. tyto agendy: styky se zahraničím, propagaci a popularizaci památek, vyhotovení metodik a podkladů týkající se všeobecné ochrany památek, agendu celostátní komise pro ochranu hudebních památek, odbornou agendu ochrany přírody, výzkum, průzkum a vypracování vědeckého hodnocení. K agendám převedeným na KNV patřilo vedle plánu a zbylých částek rozpočtů, které byly přiděleny na rok 1958, např. také zabezpečení provádění projektových a průzkumných prací, odsouhlasení projektové dokumentace pro památkové objekty spadající do I. a II. kategorie, zajištění technického dozoru během provádění památkových úprav, vydávání průvodcovských textů, proškolení průvodců, zabezpečení restaurátorských prací.³³

MŠK pak mělo v rámci ochrany památek a kulturních statků na starosti např. povolovat vývoz památek, rozhodovat o opuštění od památkové ochrany, přidělovat lístkové zlato.³⁴ Dále MŠK požádalo SPS v likvidaci o zhotovení harmonogramu celé likvidace a vymínilo si např. odsouhlasení decentralizací a delimitací, jejich následné projednání s ministerstvem financí a určení nástupnických organizací.³⁵

SPS v likvidaci dokázala i přes vzniklé problémy dokončit decentralizaci agend do konce

³⁰ Tamtéž, s. 6.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž, s. 7.

³³ Tamtéž, s. 7 – 8.

³⁴ Tamtéž, s. 8.

³⁵ Tamtéž, s. 9.

roku 1958. Od roku 1959 až do skončení činnosti SPS v likvidaci, tj. do konce roku 1962, vykonávala SPS v likvidaci svůj nejdůležitější úkol, kterým byla delimitace státního kulturního majetku do správy KNV či kulturních zařízení KNV např. krajského střediska památkové péče a ochrany přírody či krajského vlastivědného střediska, což bude právě případ východních Čech.³⁶

Jelikož přešla podle již zmíněného rozhodnutí ministra školství a kultury ze dne 24. října 1958 veškerá zodpovědnost za zrušení SPS na SPS v likvidaci, musela být pro SPS v likvidaci vydána závazná prováděcí směrnice. Jednalo se o směrnici s názvem Delimitace státního kulturního majetku, která byla vydána MŠK dne 13. května 1959 čj. 22 131 a vyšla pod č. Reg. č. 73/ P -1959 ve sbírce přímých instrukcí pro výkonné orgány KNV. V této směrnici byly určeny povinnosti a pracovní postupy pro Národní galerii, Národní muzeum, KNV a SPS v likvidaci. Na základě tohoto dokumentu byla SPS v likvidaci zmocněna k převodu veškerého nemovitého státního kulturního majetku, a to i včetně živého inventáře např. služebních psů či pávů, dále movitého státního kulturního majetku, a to včetně předmětů užitkového charakteru a instalovaných knihoven na výkonné orgány rad KNV nebo v případě jejich souhlasu na jimi učené organizace či NV.³⁷

Během předání nemovitostí bylo povinností SPS v likvidaci, aby zajistila a předala během podpisu protokolu o předání všechnu technickou a právní dokumentaci. SPS v likvidaci měla také určeno předat v případě potřeby oddělitelné části budov a pozemků do správy dalších organizací, které byly navrženy přijímající stranou např. do správy MNV.³⁸ „*O převzetí nemovitostí byly sepsány protokoly o převzetí správy, které se staly podkladem pro zpracování jednostranného opatření o převodu správy, kterým byl akt předání administrativně ukončen.*“³⁹

V případě mobiliáře užitkového charakteru bylo úkolem komisí převíjající organizace provést zjištění týkající se skutečného stavu na základě fyzické inventury a vypracovat inventurní seznam, který měl být společně s protokolárním prohlášením o převzetí majetku do správy poslán SPS v likvidaci k vyhotovení jednostranného opatření.⁴⁰

U instalovaných knihoven, které měly k dispozici alespoň základní evidenci, provedla SPS v likvidaci na základě protokolu o převzetí převod jednostranným opatřením. Pokud nebyla základní evidence vyhotovena, měl příjemce zařídit jednoduchý soupis knih, který měl

³⁶ Tamtéž, s. 10.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž, s. 11.

⁴⁰ Tamtéž.

společně s protokolem o převzetí poslat SPS k vypracování jednostranného opatření.⁴¹

„K provedení delimitace mobiliáře na státních hradech a zámcích proběhly u Ústřední likvidační správy pracovní porady se zástupci odboru školství a kultury a instruktáže správců objektů jako zástupců likvidatury při provádění fyzických inventur, a to v Praze a Brně.“⁴²

Původně se počítalo, že bude delimitováno 129 objektů, 118 souborů užitkového mobiliáře, 103 souborů kulturního mobiliáře a 52 instalovaných knihoven. V roce 1961 došlo ke snížení počtu delimitovaných objektů na 128, protože státní zámek v Dobříši se nenacházel ve správě SPS, dále ke snížení souborů užitkového mobiliáře na 114, jelikož na čtyřech objektech nebyl mobiliář, ke snížení souborů kulturního mobiliáře na 102, protože došlo k převedení mobiliáře, který se nacházel na státním zámku ve Velharticích na zámek v Nových Hradech, a naopak ke zvýšení počtu instalovaných knihoven na 54, protože došlo k novému zjištění knihoven v Hradci u Opavy a v Dolních Deřkovicích.⁴³

Vedle plnění delimitačních úkolů pracovala SPS v likvidaci také na likvidaci majetkových podstat zrušené SPS. Zmíněná likvidace se týkala např. provozního zařízení zrušené SPS, kulturní užitkové povahy, skladu předmětů z drahých kovů či skladů mobiliáře. Na základě administrativní dohody byl zmíněný provozní inventář převeden na SÚPPOP, kde měl sloužit pro zabezpečení jeho provozních potřeb. Kromě SÚPPOP obdržely tento provozní inventář také např. Národní muzeum, Národní galerie či Akademie výtvarných umění.⁴⁴

V roce 1962 byla uzavřená spisovna SPS odevzdána do spisovny MŠK. Dne 7. června 1962 došlo Správou kulturního zařízení, která se stala právním nástupcem ÚLS při MŠK k vydání pokynů týkajících se ukončení činnosti organizace SPS v likvidaci ke dni 31. prosinci 1962.⁴⁵

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, s. 12.

⁴³ Tamtéž, s. 13.

⁴⁴ Tamtéž, s. 16.

⁴⁵ Tamtéž, s. 17.

3. Kapitola

Právní rámec fungování památkové péče v letech 1958 – 1992

3.1. Zákon č. 22/ 1958 Sb., o kulturních památkách

Na 25. schůzi Národního shromáždění (dále jen NS), která se konala 17. dubna 1958 za předsednictví dr. Dionysia Polanského, který byl místopředsedou NS, došlo k projednání a následnému schválení zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*.⁴⁶ Na této schůzi vystoupil se svým projevem tehdejší ministr školství a kultury doc. dr. František Kahuda, který zdůraznil, že do návrhu tohoto zákona byly zakomponovány nejen zahraniční zkušenosti a minulé poznatky, ale i předchozí praktické zkušenosti z oboru památkové péče.⁴⁷

Jednalo se o naprosto přelomový zákon, na jehož vydání se v českých zemích čekalo od roku 1850, kdy začala habsburská monarchie organizovat ochranu kulturních památek.⁴⁸ V uherské části habsburské monarchie existoval památkový zákon již od roku 1881.⁴⁹ Dne 16. července 1902 došlo k vydání zákona č. 151 *na ochranu památek* v Hessensku. V Prusku vyšel dne 2. června 1902 zákon č. 152 *proti znešvařování krajinně významných oblastí*, který byl následně vystřídán zákonem č. 153 *proti znešvařování obcí a krajinně významných oblastí* ze dne 15. července 1907. Dne 10. března 1909 byl vydán obdobný zákon č. 154 také v Sasku. Dne 18. května 1910 vyšel v Oldenbersku zákon č. 156 *o ochraně památek*, jenž se ale na základě francouzského vzoru vztahoval pouze na památky, které byly úředně registrované. Předběžné ochrany památek ve Württemberku se týkal zákon ze dne 14. března 1914, ten se ale vztahoval pouze na movité památky a platil jen do 1. července 1915, protože se počítalo s přijetím definitivního zákona.⁵⁰ V závěru 20. let 20. století sice začal dr. Zdeněk Wirth s památkovým oddělením pracovat na osnově památkového zákona, ale jeho vydání nakonec znemožnila složitá politická situace, jež panovala v závěru první republiky.⁵¹

⁴⁶ Zákon o kulturních památkách vyhlášen. Zprávy památkové péče XVIII, 1958, č. 1-2, s. 1.

⁴⁷ Tamtéž, s. 3.

⁴⁸ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 46.

⁴⁹ ŠTONCLER, Petr. Zdeněk Wirth a systém státní památkové péče v období první republiky. In ROHÁČEK, Jiří – UHLÍKOVÁ, Kristina (eds). *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*. Praha, 2010, s. 183. ISBN 978 – 80 – 86890 – 32 – 6.

⁵⁰ VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I.*, s. 50 – 51.

⁵¹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939)*. Praha, 2010, s. 15. ISBN 978 – 80 – 87104 – 60 – 6.

Před vydáním zmiňovaného zákona č. 22/1958 Sb. byla ochrana kulturních památek přímo obsažena v ústavě Československé republiky č. 150/1948 Sb. z 9. května, kde se ve druhém odstavci paragrafu devatenáct uvádělo, že všechny kulturní statky se nacházely pod ochranou státu, který měl zajišťovat jejich zpřístupnění všem.⁵² Vlastní realizace památkové péče pak byla prováděna na základě různých právních norem staršího či mladšího data, které se týkaly péče o kulturní památky.⁵³ Jednalo se např. o opatření Stálého výboru č. 255/ 1938 Sb., *o ochraně věcí uměleckých nebo památkově zvláště hodnotných* nebo o vládní nařízení č. 274/ 1941 Sb., *o archeologických památkách*. Celá dosavadní tehdejší památková péče se musela potýkat s velkým množstvím potíží, které se týkaly jak otázek věcných, o to zda konkrétní věc vůbec spadala do působnosti památkové ochrany, tak i otázek kompetenčních, protože v mnoha případech chybělo jasné vymezení působnosti ústředních orgánů. Proto se celkem důrazně volalo po vytvoření nového právního předpisu pro památkovou péči.⁵⁴

Nový zákon č. 22/1958 Sb. nebyl vyústěním žádného předchozího vývoje ani pouhou syntézou starších dříve platných norem, ale stál na počátku zcela nového vývoje památkové péče na našem území.⁵⁵ Na jeho přípravě se začalo pracovat v roce 1953.⁵⁶

K vyhlášení zákona a nabytí jeho platnosti došlo dne 3. května 1958⁵⁷. Zákon vyšel ve Sbírce zákonů Republiky československé v částce 8.⁵⁸ Zmíněný zákon, který položil základy organizace tehdejší československé státní památkové péče⁵⁹, platil až do dne 1. ledna 1988.

Vydáním tohoto zákona došlo ke zrušení zmíněného vládního nařízení č. 274/ 1941 Sb., *o archeologických památkách*, vládního nařízení č. 112/ 1951 Sb., *o reorganizaci státní památkové péče*. Naopak bylo důrazně stanoveno, že v platnosti zůstalo vládní nařízení č.29/ 1954 Sb. *o archivnictví* ze dne 9. června 1954⁶⁰, podle kterého organizace a řízení archivnictví spadala do kompetence ministerstva vnitra a vládní nařízení č. 55/ 1954 Sb., *o ochranné oblasti Pražského hradu*, podle něhož byla tato oblast svěřena do správy Kanceláře prezidenta republiky.⁶¹

⁵² ústavní zákon č.150/ 1948 Sb., *ústava Československé republiky*

⁵³ BURIAN, Miroslav. K novému zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče XVIII, 1958, č. 1-2, s. 8.

⁵⁴ VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*. Institut pro místní správu Praha, 2009, s. 18. ISBN 978 – 80 – 86976 – 16 – 7.

⁵⁵ BURIAN, Miroslav. K novému zákonu o kulturních památkách, s. 8.

⁵⁶ SVATOŇ, Jaroslav. Prognóza, s. 72.

⁵⁷ VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*, s. 18.

⁵⁸ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 51.

⁵⁹ zákon č. 22 / 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

⁶⁰ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 31.

⁶¹ Tamtéž, s. 27.

Zákon č. 22/1958 Sb. byl rozdělen do pěti částí: úvodní ustanovení, ochrana památek a péče o ně (první oddíl – Předmět ochrany památek, druhý oddíl – Rozsah a způsob péče o památky), zvláštní ustanovení o výzkumech a výkopech památek archeologických, památkové orgány, ustanovení závěrečná a 28 paragrafů.⁶² V prvním paragrafu bylo jasně řečeno, že účelem zákona byla ochrana kulturních památek, péče o tyto památky a jejich následné využití pro společenské účely. Dále bylo zdůrazněno, že památky se nacházely pod ochranou státu a že úkolem NV bylo jednak plnit úkoly na úseku státní památkové péče, ale také aktivně zapojovat občany do tehdejší státní památkové péče např. přidělovat jim místa v různých komisích. V závěru tohoto paragrafu se pak uvádělo, že každý měl jako svou občanskou povinnost pomáhat při ochraně památek.⁶³

Velmi významný byl druhý paragraf zákona, kde byl specifikován pojem památka. „*Památkou je kulturní statek, který je dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy a jiných oborů lidské práce a života, nebo jest jí dochované historické prostředí sídlištních celků a architektonických souborů, anebo věc, která má vztah k význačným osobám a událostem dějin a kultury.*“⁶⁴

Čtvrtý paragraf se věnoval památkovým rezervacím. Pokud vytvářela skupina nemovitých památek společně se svým prostředím celek, bylo možné, aby ministr školství a kultury po dohodě s ministrem financí, ministrem – předsedou Státního výboru pro výstavbu, s ministrem – předsedou Státního plánovacího úřadu prohlásil zmíněný celek jako památkovou rezervaci a určil podmínky, kterými se měla řídit veškerá stavební činnost v památkové rezervaci.⁶⁵ Ještě předtím, než byl vydán tento zákon, se na našem území nacházely městské památkové rezervace⁶⁶, které byly prohlášeny rozhodnutím vlády ze dne 11. července 1950.⁶⁷ Jednalo se o 30 měst, přesněji o jejich historická jádra.⁶⁸ Na Slovensku šlo o osm měst.⁶⁹ Poté, co byl vydán zmíněný zákon, musely být památkové rezervace znovu vyhlášeny ministrem kultury.⁷⁰ Na základě tohoto zákona pak proběhlo v pořadí druhé vyhlášení městských

⁶² SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 72–73.

⁶³ § 1 zákon č. 22 / 1958 Sb., o kulturních památkách ze dne 17. dubna 1958.

⁶⁴ Tamtéž, §2, ods.1.

⁶⁵ Tamtéž, §4.

⁶⁶ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 32–33.

⁶⁷ VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, s. 17.

⁶⁸ Seznam městských památkových rezervací v Čechách: České Budějovice, Český Krumlov, Domažlice, Cheb, Jindřichův Hradec, Litoměřice, Litomyšl, Loket, Nové Město nad Metují, Pardubice, Praha (Praha I, III, IV), Prachovice, Tábor, Třeboň. Seznam městských památkových rezervací na Moravě: Jihlava, Mikulov, Olomouc, Slavonice, Štamberk, Telč, Znojmo. HLOBIL, Ivo. *Na základech konzervativní teorie české památkové péče*. Výbor z textů. Editor PERŮTKA, Marek. Národní památkový ústav, ústřední odborné pracoviště Praha, 2008, s. 20. ISBN 978 – 80 – 87104 – 32 – 3.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 32–33.

památkových rezervací. Při rozhodování o vyhlášení městských památkových rezervací byly velkou pomocí stavebně historické průzkumy doc. JUDr. PhDr. Dobroslava Líbala, DrSc., které prováděl v SÚRPMO.⁷¹

Pátý paragraf se zabýval ochrannými pásmy. V zákoně se hovořilo o tom, že v případě potřeby ochrany nemovité památky mohl po tuto památku výkonný orgán KNV po dohodě s příslušnými orgány a úřady určit ochranné pásmo a podmínky, které musely být dodržovány v případě vyhotovování územních plánů či jiných projektů. V ochranném pásmu mohla být omezena či zakázána konkrétní činnost, mohlo být také nařízeno úplné odstranění či úprava stavby, úprava pozemku nebo úprava prostoru. Povinností vlastníka nebo uživatele pozemku, na kterém došlo ke zřízení ochranného pásma, bylo podřídit se omezením, která byla stanovena podmínkami ochrany. V případě, že tím utrpěl vlastník či uživatel pozemku větší majetkovou újmu, měl nárok na náhradu.⁷²

Sedmý paragraf zmíněného zákona se týkal evidence památek. V tomto paragrafu bylo uvedeno, že památky měly být z evidenčních důvodů zapisovány do státních seznamů památek. Vedením státního seznamu nemovitých památek a státního seznamu movitých památek byl pověřen výkonný orgán KNV. Státní seznam nemovitých památek měl obsahovat všechny nemovité památky, které se nacházely na území určitého kraje. Do státního seznamu movitých památek měly být zapsány významné movité památky, jež se nacházely na území příslušného kraje s podmínkou, že se nenalézaly v osobním majetku nebo nebyly uloženy v galeriích, muzeích či jiných podobných ústavech. Národní kulturní památky (dále jen NKP) byly zapisovány do příslušného seznamu až poté, co vláda rozhodla, že památka náležela k NKP.⁷³ Vláda prohlašovala NKP na základě návrhu MŠK. NKP se pak těšily ze zákona zvýšené ochrany.⁷⁴

Ze znění zákona jasně vyplývalo, které památky měly být spravovány orgány státní památkové péče a které spadaly do působnosti jiných institucí. Poměrně rozsáhlá skupina památek uložených v archivech, muzeích, galeriích či knihovnách již nespádala do působnosti orgánů státní památkové péče.⁷⁵

Na základě tohoto zákona se nejvyšším orgánem státní památkové péče stalo MŠK. Jako jeho poradní orgán byla ustavena Ústřední komise státní památkové péče (ÚKSPP), jejíž

⁷¹ HLOBIL, Ivo. *Na základech konzervativní teorie*, s. 24.

⁷² § 5 zákon č. 22 / 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

⁷³ Tamtéž, § 7.

⁷⁴ Tamtéž, § 3.

⁷⁵ HOBZEK, Josef. *Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích*, s. 51.

členové byli jmenováni ministrem školství a kultury⁷⁶ na základě vyjádření Československé akademie věd (dále jen ČSAV). Za členy ÚKSPP byli vybíráni zaměstnanci vědeckých institucí, ústředních orgánů, zpravodajové a konzervátoři. Ředitel SÚPPOP byl stálým členem ÚKSPP. Členové ÚKSPP, jež se prokázali potvrzením MŠK, mohli vstoupit do cizího objektu a na cizí nemovitost za účelem zjištění stavu kulturních památek. Zasedání ÚKSPP nebyla veřejná. Na základě pozvání ministra školství a kultury či předsedy ÚKSPP se mohli na zasedání dostavit i speciální znalci, zaměstnanci jiných institucí, orgánů či úřadů. ÚKSPP musela zasedat minimálně dvakrát ročně. V případě potřeby nebo na žádost jejího člena se mohlo konat více zasedání ÚKSPP ročně. Předseda ÚKSPP svolával její zasedání a předkládal závěry z jejího zasedání ministru školství a kultury. ÚKSPP měla právo vyjadřovat se k věcem týkajícím se obnovy, konzervace, využití ochrany kulturní památky. Úkolem ÚKSPP bylo připomínkovat návrhy na prohlašování památek za NKP či návrhy na určování památkových rezervací.⁷⁷ Organizační a jednací řád ÚKSPP vyšel dne 20. listopadu 1958 jako prováděcí předpis k zákonu č. 22/1958 Sb., výnosem ministra školství a kultury čj. 50.336/ 58 – E. V organizačním a jednacím řádu ÚKSPP bylo dále uvedeno, že ÚKSPP mohla mít nejvíce dvacet členů a že členství v ÚKSPP bylo čestnou funkcí. Její členové měli nárok na náhradu cestovních výdajů a na odměnu za vyhotovení odborných posudků, studií či dobrozdání. Jako tajemník ÚKSPP byl jmenován ministrem školství a kultury někdo z pracovníků MŠK.⁷⁸

MŠK nechalo zřídit SÚPPOP⁷⁹, jenž však nebyl výkonným orgánem státní památkové péče, ale jen vědeckovýzkumným a odborným ústavem.⁸⁰ Statut SÚPPOP byl vydán jako prováděcí předpis k zákonu č. 22/1958 Sb. dne 28. srpna 1958 výnosem MŠK pod čj. 38.736/ 58-E/1 uveřejněném ve Věstníku ministerstva školství a kultury, ročník 1958, s. 227.

Tento statut specifikoval úkoly a základní organizaci SÚPPOP. SÚPPOP byl orgánem MŠK pro odborné věci týkající se státní památkové péče a ochrany přírody. Úkolem SÚPPOP bylo organizovat a provádět výzkum a průzkum a získané výsledky vyhodnotit a zdokumentovat. SÚPPOP prováděl posudkovou a metodicko - poradenskou činnost pro všechna zařízení a orgány, které byly zapojeny do práce na úseku státní památkové péče a státní ochrany přírody. SÚPPOP také připravoval posudky, odborné podklady, návrhy pro

⁷⁶ § 18 zákon č. 22 / 1958 Sb., o kulturních památkách ze dne 17. dubna 1958.

⁷⁷ ZEMENOVÁ, B. Památková péče 22, 1962, č. 1, s. 22.

⁷⁸ PLACHÝ, František. Prováděcí předpisy k zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče XIX, 1959, č. 5-6, s. 152.

⁷⁹ § 19 odst. zákon č. 22 / 1958 Sb., o kulturních památkách ze dne 17. dubna 1958.

⁸⁰ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 51.

rozhodnutí MŠK nebo NV vztahující se k věcem státní památkové péče a státní ochrany přírody. Osmý článek statutu ukládal SÚPPOP odborný dozor nad uplatňováním hospodářské, kulturní a politické funkce památkové péče a ochrany přírody v tehdejší životě, dále měl dohlížet na kulturní a hospodářské využití památkového i přírodního bohatství ČSR. SÚPPOP byl rovněž svěřen odborný dozor nad technickým, právním a organizačním zabezpečováním ochrany památek a přírody. Mezi úkoly SÚPPOP patřila i popularizační a publikační činnost a spolupráce s dalšími odbornými zařízeními a orgány, např. se Slovenským ústavem památkové péče a ochrany přírody. Články deset až třináct zmíněného statutu obsahovaly základní ustanovení týkající se organizační povahy. V čele SÚPPOP se nacházel ředitel, který měl svého stálého zástupce. Oba museli být jmenováni ministrem školství a kultury.

Vědecká rada SÚPPOP byla poradním orgánem ředitele ve výjimečných a vědeckých otázkách památkové péče a ochrany přírody. Vědecká rada se dělila do dvou sekcí: na sekci památkové péče a na sekci ochrany přírody.⁸¹ MŠK vydalo dne 6. ledna 1959 výnosem čj. 53.285/ 1958 – V/2 Organizační a jednací řád vědecké rady Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody jako prováděcí předpis k zákonu č. 22/1958 sb. Podle druhého paragrafu zmíněného organizačního a jednacího řádu vědecké rady SÚPPOP měla být vědecká rada i její sekce ve věcech ochrany přírody i ve společných věcech nápomocna řediteli SÚPPOP během řešení zásadních i vědeckých a metodických otázek. Mezi její úkoly patřilo také projednávání a následná kontrola plnění ročních a výhledových plánů činnosti SÚPPOP, pořádání vědeckých diskuzí o důležitých otázkách. Členové sekcí byli jmenováni MŠK na základě návrhu ředitele SÚPPOP. Každá sekce měla nejvíce šest členů a jednoho tajemníka. Funkci tajemníka sekce zastával na základě pověření ředitele SÚPPOP odborný nebo vědecký pracovník SÚPPOP. Funkci tajemníka vědecké rady vykonával jeden z tajemníků sekcí. Ve třetím paragrafu bylo uvedeno, že funkční období vědecké rady trvalo tři roky. V pátém paragrafu se nacházely detailní informace o svolávání schůzí vědecké rady. Schůze vědecké rady se musely konat nejméně dvakrát ročně. Paragrafy sedm až devět se zabývaly jednacím řádem vědecké rady.⁸² Ředitel SÚPPOP měl vydat se souhlasem MŠK organizační řád SÚPPOP s detailním organizačním členěním této instituce a jasným kompetenčním vymezením jejich jednotlivých složek.⁸³

⁸¹ PLACHÝ, František. Prováděcí předpisy k zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče XIX, 1959, č. 5-6, s. 150.

⁸² Tamtéž, s. 152.

⁸³ Tamtéž, s. 150.

Výkonným orgánem státní památkové péče se staly podle tohoto zákona KNV, u kterých byly od roku 1958, zřizována krajská střediska státní památkové péče a ochrany přírody⁸⁴ (dále jen KSSPPOP). Při radě KNV byla vytvořena krajská komise státní památkové péče. Předseda komise i její ostatní členové byli jmenováni radou KNV z odborných a vědeckých pracovníků. Byli aktivní v oborech, které souvisely s památkovou péčí. Mohlo se např. jednat o architekty či historiky umění. Členy komise mohli být také vlastivědní pracovníci. Jak funkce předsedy, tak i ostatních členů komise byla čestná. K úkolům krajské komise patřila všestranná činnost, jež měla vést k evidenci a ochraně památek na území kraje, k jejich údržbě, konzervaci a obnově. Vedle zmíněných úkolů měla krajská komise dohlížet i nad kulturním využitím památek a jejich propagací a v neposlední řadě měla také bdít nad správnou výchovou občanů ve vztahu k památkám. Krajská komise státní památkové péče měla předkládat výkonnému orgánu KNV návrhy na obnovu a konzervaci památek.⁸⁵

V okrese měl ochranu památek zabezpečovat výkonný orgán ONV na základě směrnic nadřízených památkových orgánů. Jeho odborný orgán představoval okresní konzervátor státní památkové péče, který byl jmenován radou ONV a byl dobrovolným pracovníkem. Na jeho návrh mohla rada ONV pověřit pro menší obvody dobrovolné pracovníky funkcí zpravodaje státní památkové péče. Při radě ONV byly zakládány okresní komise státní památkové péče. Předsedou zmíněné komise byl okresní konzervátor státní památkové péče. Ostatní členové komise byli jmenováni radou ONV. Okresní komise se skládala z dobrovolných pracovníků, kteří měli jistý vztah k péči o památky. Tato komise měla sledovat stav památek, které se nacházely na území příslušného okresu a navrhnout výkonnému orgánu ONV prostředky nutné k zajištění ochrany památek na území okresu.⁸⁶

Ochrana památek na území obce měla být podle tohoto zákona organizována výkonným orgánem MNV na základě směrnic nadřízených památkových orgánů. Pokud se v příslušné obci nacházelo větší množství památek, měl MNV právo ustavit místní komisi státní památkové péče. Měla skládat z výlučně dobrovolných pracovníků se zájmem o péči o památky. Úkolem komise bylo sledovat stav památek, které se nacházely na území obce a zajišťovat jejich ochranu.⁸⁷

Zmíněný zákon určil, že povinností vlastníka bylo starat se vlastním nákladem o památku i o její údržbu dle instrukcí příslušného orgánu státní památkové péče. V případě státního majetku připadla tato povinnost organizaci. Ta památku spravovala nebo jí byla památka

⁸⁴ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 51.

⁸⁵ § 20 zákon č. 22 /1958 Sb., o kulturních památkách ze dne 17. dubna 1958.

⁸⁶ Tamtéž, § 21.

⁸⁷ Tamtéž, § 22.

svěřena do trvalého užívání. Zcela ojedinělé výjimky určovala vyhláška MŠK č. 56/ 1960 Sb., *o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek*. Do určité míry se daly mezi výjimky zařadit kostely, které byly ve většině případů chráněnými kulturními památkami. Sice státu majetkově nenáležely, ale případné finanční náklady týkající se jejich opravy převzaly do své režie ONV.⁸⁸

K propagaci tohoto nového zákona č. 22/1958 Sb. byly hojně využívány výstavy. Tuto skutečnost dokládala např. výstava Tisíc a sto let české architektury, která byla zahájena dne 25. května 1958 v 10 hodin v tehdejších nově upravených prostorách gotické falce státního zámku v Horšovském Týně. Výstava byla pořádána KNV v Plzni za spolupráce SPS v Praze. Na zahájení výstavy vystoupil pracovník SPS dr. F. Plachý s projevem o významu zákona o kulturních památkách. Téhož dne se mezi 13. a 16. hodinou konala v tamějším Domě osvěty odborná instruktáž zpravodajů Státní památkové péče a okresních konzervátorů Plzeňského kraje k zákonu č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*. Výklad jednotlivých ustanovení zákona č. 22/1958 Sb. prováděl dr. F. Plachý, který také vysvětlil všechny úkoly vyplývající z tohoto zákona pro orgány MNV, ONV a KNV.⁸⁹

V tomto zákoně bylo v páté části v paragrafu 26 obsaženo zmocnění k vydávání prováděcích předpisů. Na základě tohoto zmocnění bylo vydáno v následujících letech devět prováděcích předpisů a doplňujících právních norem.⁹⁰ Jednalo se Vyhlášku MŠK č. 98/ 1959 Ú. 1., *o okresních konzervátorech a zpravodajích státní památkové péče*, která vyšla v roce 1959 v částce 43 Úředního listu. Tato vyhláška specifikovala postup při jmenování okresních konzervátorů a při pověřování funkcí zpravodajů, dále určila podmínky pro obě tyto funkce a stanovila důvody pro zproštění těchto funkcí. Vyhláška také kladla důraz na čestnou povahu zmíněných funkcí, určila nárok na náhradu cestovních výdajů, obsahovala úpravu složení slibu a stanovila hlavní úkoly zpravodajů a konzervátorů.⁹¹

Dalším prováděcím předpisem byla Vyhláška MŠK č. 99/1959 Ú. 1., *kteřou se blíže určuje činnost a organizace krajských, okresních a místních komisí státní památkové péče*. Vyšla rovněž v roce 1959 v částce 43 Úředního listu. Výše zmíněné komise byly poradním orgánem konkrétního NV ve věcech týkajících se státní památkové péče. Okresní a krajské komise byly obligatorní, místní komise byly ustaveny pouze v obcích, kde se nacházelo větší

⁸⁸ HOBZEK, Josef. Vývoj památkové péče v českých zemích, s. 31.

⁸⁹ Národní archiv České republiky (díle jen NA ČR), Státní památková správa (dále jen SPS), kart. 750, inv. č. 440, sign. 22 II., Zpráva o pracovní cestě s. Dr. V. Mencla a s. Dr. F. Plachého ve dnech 24. a 25. května 1958 k zahájení výstavy v Horšovském Týně a k účasti na aktivu dobrovolných pracovníků státní pam. Péče z Plzeňského kraje ze dne 26. května 1958.

⁹⁰ SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 72.

⁹¹ PLACHÝ, František. Prováděcí předpisy k zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče XIX, 1959, č. 5-6, s. 150.

množství památek. Komise byly jmenovány radou oprávněného NV a měly se scházet na základě potřeby, minimálně však čtyřikrát ročně. Členství v jednotlivých komisích bylo čestnou funkcí s nárokem na náhradu cestovních výdajů. Funkční období komisí mělo trvat nejméně dva roky.

V roce 1959 vyšla také v částce 51 Úředního listu MŠK č. 116/ 1959 Ú. l., *o evidenci kulturních památek*. Tato vyhláška stanovila, jakým způsobem měly být vedeny státní seznamy kulturních památek. Vedení státního seznamu nemovitých kulturních památek a státního seznamu kulturních památek bylo v oboru působnosti odboru školství a kultury rady KNV, který mohl s výjimkou rozhodnutí o zápisu uložit vedení seznamu KSSPPOP. Seznamy byly tvořeny třemi částmi: kartotékou, sbírkou příloh a rejstříkem. Zmíněné seznamy byly veřejné s výjimkou dokladů, které musely být na základě zvláštních předpisů ukládány odděleně jako tajné např. mapy. Zápisy v seznamech byly jen evidenční povahy. Fakt, že památková rezervace či památka nebyla v seznamu zapsána, neznamenal, že se nejednalo o památkovou rezervaci či památku. Pro zajištění jednotného vedení seznamů měly být SÚPPOP vydány detailní metodické pokyny. Ve snaze o zajištění aktuálnosti seznamu bylo trvalým uživatelům památek a jejich vlastníkům nařízeno do patnácti dnů informovat odbory školství a kultury rad KNV o veškerých provedených změnách, které se týkaly zápisu do seznamu.⁹²

Dalším prováděcím předpisem, jenž vyšel rovněž v částce 51 Úředního listu v roce 1959 byla Vyhláška MŠK č. 117/ 1959 Ú. l., *o národních kulturních památkách*.

Tato vyhláška specifikovala řízení týkající se prohlášení památky za NKP. Návrh na prohlášení za NKP předkládal vládě ministr školství a kultury poté, co dostal vyjádření SÚPPOP a rady KNV, a poté co byl projednán v ÚKSPP. Tato vyhláška kladla důraz na popularizaci NKP a na metodickou pomoc SÚPPOP. Ve vyhlášce bylo jasně řečeno, že ustanovení týkající se péče o NKP, neplatila pro NKP, které se nacházely v galeriích, muzeích a v archivech, neboť na tyto památky mělo být uplatňováno vládní nařízení č. 29/1954 Sb., *o archivnictví*.⁹³

V roce 1959 v částce 51 Úředního listu vyšla rovněž Vyhláška MŠK č. 118/1959 Ú. l. *o památkových ochranných pásmech*. Tato vyhláška specifikovala, jak se mělo postupovat při zřízení památkového ochranného pásma a blíže určovala opatření, která se mohla provádět v ochranném pásmu ve jménu ochrany památky. Nařízená opatření se stala závaznými i pro

⁹² Tamtéž, s. 150 -151.

⁹³ Tamtéž, s. 151.

řízení stavební a pro řízení o územním plánování.⁹⁴ V této vyhlášce bylo jasné řečeno, že výkonný orgán KNV si měl před rozhodnutím o zřízení či zrušení ochranného pásma nebo při změně jeho hranic vyžádat od SÚPPOP jeho posudek. V případě, že se jednalo o archeologickou památku, měl být zmíněný posudek vypracován v součinnosti s Archeologickým ústavem ČSAV.⁹⁵ Vyhláška také obsahovala výčet orgánů, úřadů, osob a ústavů, jež měly být informovány výkonným orgánem KNV o zřízení, změně či zrušení ochranného pásma. Vyrozuměn měl být vlastník či trvalý uživatel nemovitosti, která se nacházela v ochranném pásmu, SÚPPOP, stavební úřad, krajský orgán územního plánování výkonné orgány místního a okresního NV, Ústřední správa geodézie a kartografie. V případě, že se jednalo o archeologickou památku, měl být také informován Archeologický ústav ČSAV.⁹⁶

V částe 72 Úředního listu byla v roce 1959 Vyhláška MŠK č. 181/ 1959 Ú. 1., o *památkových rezervacích*. První paragraf této vyhlášky specifikoval postup uplatňovaný při zřizování památkové rezervace. Povinností ministra školství a kultury bylo vždycky požádat o vyjádření SÚPPOP a výkonného orgánu konkrétního KNV. Zřízení, změna či zrušení památkové rezervace měly být vyhlášeny v Úředním listě a poznačeny v územním plánu a v operátech, které byly vedeny dle katastrálního zákona. V paragrafech dva až devět bylo provedeno přehledné shrnutí ustanovení, která se týkala péče o památkové rezervace. Jednalo se o opatření pro zajištění obnovy, údržby a opatření, která byla nezbytná udělat na podkladě schváleného územního plánu, o uplatňování zásad památkové péče při územních rozhodnutích na základě zákona o územním plánování, při rozhodnutích o přípustnosti stavby dle zákona o stavebním řádu. Na základě osmého paragrafu této vyhlášky bylo výkonnému orgánu místního, okresního či krajského NV dovoleno převzetí funkce investora i v případě památkových úprav nemovitých kulturních památek, které se nacházely v památkové rezervaci, jež příslušný NV nespravoval. Tyto úpravy měly být hrazeny vlastníkem, uživatelem či správcem kulturní památky. V paragrafu devět bylo řečeno, že mohl předseda konkrétní komise státní památkové péče, která byla zřízena u výkonného orgánu NV, jenž byl investorem, přizvat na jednání komise všechny zástupce institucí a organizací, jež se velkou měrou, podílely na státní péči o památkové rezervace. O případných jednáních komise měl být písemně a s předstihem informován i SÚPPOP a v případě, že se jednalo o archeologické

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ § 2 vyhláška ministerstva školství a kultury č. 118/ 1959 Ú. 1. o *památkových ochranných pásmech*.

⁹⁶ Tamtéž, § 3.

památky, měl se jednání účastnit i zástupce Archeologického ústavu ČSAV.⁹⁷

Dalším prováděcím předpisem, který vyšel v částce 99, byla Vyhláška ministerstva školství a kultury č.239/1959 Ú. l., o vývozu *kulturních památek a předmětů muzejní hodnoty* ze dne 14. prosince 1959. V prvním paragrafu této vyhlášky bylo uvedeno, že pro vývoz kulturní památky či předmětu muzejní hodnoty do zahraničí, a to i v případě, že šlo o vývoz, který byl pouze na přechodnou dobu např. za výstavními účely, bylo třeba získat souhlas vlády v případě, že se jednalo o NKP, souhlas MŠK, pokud se jednalo o kulturní památky či předměty muzejní hodnoty, které chtěly vyvést ústavy, jež sídlily v Praze, souhlas odboru školství a kultury rady KNV pro všechny další případy.⁹⁸ Druhý paragraf se zabýval podmínkami vývozu kulturní památky či předmětu muzejní hodnoty. Vlastník kulturní památky nebo předmětu muzejní hodnoty si byl povinen vyžádat souhlas k vývozu těchto věcí. Pokud se jednalo o národní majetek, měla o souhlas k vývozu požádat organizace, která tento majetek spravovala nebo jej měla v trvalém užívání. Žádost měla být podávána na předepsaném tiskopisu ve třech vyhotoveních k orgánu, jenž měl ve své pravomoci vydat souhlas. V případě, že se jednalo o NKP, mělo o této žádosti rozhodnout MŠK.⁹⁹ Ve třetím paragrafu byly uvedeny náležitosti, které musela splňovat tato žádost. Žádost musela být opatřena odborným vyjádřením krajské galerie, krajského vlastivědného ústavu KVÚ či krajského muzea. Pokud neměl KVÚ odborníka, který by měl potřebnou specializaci, nebo v případě, že KVÚ zamýšlel sám vyvést kulturní památku nebo pokud se nacházelo bydliště žadatele v Praze, mělo být vyjádření podáno Národním muzeem v Praze, jestliže se jednalo o chráněné předměty, které nespádaly do kompetence odborných ústavů. V případě malířských, sochařských či grafických děl měla vyjádření podat Národní galerie, otázkou odborného vyjádření pro chráněné předměty, které spadaly do oboru uměleckých řemesel nebo umění užitého, se mělo zabývat Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. Archeologický ústav ČSAV měl podat vyjádření pro chráněné archeologické předměty, Státní knihovna Československé republiky v Praze pro rukopisné knihy, staré tisky a knihy, Národní technické muzeum v Praze pro chráněné předměty, které spadaly do oboru matematiky, techniky, chemie a fyzikálních věd, Poštovní muzeum v Praze pro chráněné předměty týkající se tvorby poštovních známek a poštovníctví, Vojenské historické muzeum v Praze pro chráněné předměty s vojenskou tematikou a historické zbraně, Státní židovské muzeum v Praze pro

⁹⁷ PLACHÝ, František. Prováděcí předpisy k zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče XIX, 1959, č. 5-6, s. 151.

⁹⁸ § 1 vyhláška ministerstva školství a kultury č.239/1959 Ú. l., o vývozu *kulturních památek a předmětů muzejní hodnoty*.

⁹⁹ Tamtéž, § 2.

památky související s židovskou kulturou. Odborné ústavy, které vydávaly příslušná vyjádření, měly svá vyjádření zaznamenat na všechny vyhotovené žádosti a jednu z těchto vyhotovení si nechat.¹⁰⁰ Na základě čtvrtého paragrafu měl schvalující orgán zaznamenat své rozhodnutí do obou zbylých vyhotovení žádosti. Jestliže schvalující orgán rozhodl udělit souhlas k vývozu nějakého z výše jmenovaných předmětů, dostal jedno vyhotovení žádost zpět žadatel. Toto vyhotovení žádosti bylo žadatelovým dokladem pro celní orgán. Druhé vyhotovení žádosti mělo zůstat v rukou schvalujícího orgánu. Pokud žadatel nezískal souhlas k vývozu, měla obě vyhotovení žádosti zůstat schvalujícímu orgánu a měla sloužit jako doklad.¹⁰¹ V šestém paragrafu bylo zdůrazněno, že předpisy, které byly vydány k provedení zákona č. 119/1948 Sb., *o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasílatelství* a předpisy o správě národního majetku, nebyly touto vyhláškou dotčeny.¹⁰² Jako příloha k této vyhlášce byl připojen vzor výše zmíněné žádosti.

Prováděcím předpisem, k zákonu č. 22/ 1958 Sb. z roku 1960 byla Vyhláška MŠK č. 56/ 1960 Sb., *o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek* ze dne 14. května 1960. V prvním paragrafu této vyhlášky bylo uvedeno, že bylo povinností vlastníka kulturní památky, aby pečoval o zachování a údržbu této památky a prováděl na ní nezbytné úpravy či obnovu na vlastní náklady. Každý, kdo měl u sebe památku, měl totožnou povinnost jako její vlastník. Pokud se jednalo o památky, jež byly národním majetkem, měla zmíněnou povinnost organizace, která měla tyto památky ve své správě či v trvalém užívání.

V případě, že nebyly tyto povinnosti plněny, bylo v pravomocích KNV rozhodnout o realizaci opatření nutných pro zachování příslušné památky, přičemž tyto náklady měly být hrazeny vlastníkem či organizací. Potřebná částka na provedení prací pro zachování památky měla být určena výměrem příslušného KNV, k jeho vydání se mělo přistoupit okamžitě poté, co bylo uskutečněno opatření pro zachování památky.¹⁰³ Druhý paragraf se zabýval příspěvkem na nutnou úpravu památky. Jestliže nemohl vlastník či organizace zaplatit ze svých financí ani z půjčky od Státní spořitelny nebo pokud jim příslušná úprava nepřinesla žádný užitek, mohl jim být na jejich vlastní žádost na úhradu nákladů udělen KNV příspěvek, který mohl představovat až devět desetin vynaložených nákladů. Úplná náhrada nákladů byla možná, pokud se jednalo o restaurování maleb, sgrafit, plastik, fresek či nutnou konzervaci. Žádost o zmíněný příspěvek měla být předložena příslušnému KNV podle místa, kde se památka

¹⁰⁰ Tamtéž, § 3.

¹⁰¹ Tamtéž, § 4.

¹⁰² Tamtéž, § 6.

¹⁰³ § 1 vyhláška ministerstva školství a kultury č. 56/1960 Sb., *o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek*.

nacházela. Povinností žadatele bylo odevzdat rozpočet nákladů pro úpravu. V případě, že se jednalo o nemovitou památku, měl být také uveden čistý roční výnos této památky z posledních tří let a břemena, která vázla na nemovitosti. O tom, zda měl být příspěvek poskytnut a v jaké výši, rozhodoval KNV po posouzení stanoviska SÚPPOP v případě, že se jednalo o NKP či o nemovitou památku, jež se nacházela v památkové rezervaci. Dále měl KNV rozhodnout na základě výsledků šetření, které se týkalo toho, zda a jaký užitek mohl žadatel mít z uskutečnění úprav, také po posouzení podkladů, které byly nutné pro zhodnocení výše nákladů a po vyhodnocení majetkových a výdělkových poměrů žadatele i zhodnocení jeho dovedností opatřit si úvěr u Státní spořitelny. V případě, že KNV odsouhlasil žádost, ustanovil také jaké výše měl dosahovat příspěvek a za jakých podmínek měl být udělen. KNV mohl požadovat, aby došlo k pojištění památky ve výši jim stanovené.¹⁰⁴ Zmíněný příspěvek měla na základě faktur, které byly schváleny KNV, dostávat organizace realizující úpravu dotyčné památky.¹⁰⁵ V pátém paragrafu bylo uvedeno, že tento příspěvek se neposkytoval pro památky vlastněné církví, státem a náboženskou společností.¹⁰⁶ Podle osmého paragrafu se tato vyhláška vztahovala pouze na české kraje.¹⁰⁷

Pro Slovensko vyšel v roce 1958 samostatný památkový zákon č. 7. Byl prakticky stejného znění jako český zákon. Přeměnou dřívějšího samostatného Slovenského pamiatkového ústavu v Bratislavě došlo ke vzniku Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody.¹⁰⁸

3.2. Vývoj památkové péče v letech 1960 – 1987

K výrazné změně v organizaci státní památkové péče došlo v roce 1960, kdy byl vydán zákon č. 65/1960 Sb., *o národních výborech*, na jehož základě bylo vydáno vládní nařízení č. 71/1960 Sb., *o rozšíření pravomoci a odpovědnosti národních výborů a o uspořádání a činnosti jejich orgánů*. Toto nařízení zvýraznilo úlohu, kterou měly hrát ONV. ONV byly nyní výkonnými orgány státní památkové péče, zaujaly tak místo, které do té doby patřilo KNV. Rozhodovací pravomoci ONV na úseku státní památkové péče byly znovu potvrzeny

¹⁰⁴ Tamtéž, § 2.

¹⁰⁵ Tamtéž, § 3.

¹⁰⁶ Tamtéž, § 5.

¹⁰⁷ Tamtéž, § 8.

¹⁰⁸ VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I*, s. 64-65.

zákonem č. 69/1967 Sb. *o národních výborech*, který rušil vládní nařízení č. 71/ 1960 Sb.¹⁰⁹

Od roku 1960 plnila KSSPPOP úlohu pomocných a poradních odborných pracovišť, jež sloužila odboru kultury ONV. Dne 5. října 1961 vydalo MŠK instrukci č. 72 Výklad ustanovení některých právních předpisů v oblasti kultury pod čj. 44.377/ 1961, v něm byl podán přehled kompetencí jednotlivých orgánů státní památkové péče.¹¹⁰

Dne 20. prosince 1961 bylo vydáno vládní usnesení č. 1069, které nařídilo radám KNV a MŠK vypracovat jednotlivé návrhy opatření pro odstranění nedostatků v oboru památkové péče a zlepšení metod jejího řízení. K projednávání těchto návrhů vládou došlo dne 30. března 1962. Tyto návrhy byly promítnuty do vládního usnesení č. 250.

Dne 30. března 1962 bylo vydáno vládní usnesení č. 250 k památkové péči, skládalo ze dvou částí. První část, která byla označována jako A, obsahovala hlavní úkoly při uskutečňování památkové péče v praxi. Jednalo se hlavně o potřebu založení státních seznamů památek, které měly být pro nemovité památky hotovy do 31. prosince 1963 a pro movité památky do 31. prosince 1965. Do 31. března 1962 měly všechny kraje za úkol vyhotovit evidenční soupisy památek, jež měly sloužit jako podklady pro zmíněné státní seznamy památek. Dalším úkolem bylo řešení veškerých otázek. Týkaly se prosazování vhodného užívání a spravování památek, které bylo zakotveno v desátém paragrafu, zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*¹¹¹, kde bylo uvedeno, že památky mohly být užívány pouze způsobem, který odpovídal principům památkové péče a s přihlédnutím k technickému stavu památek. Povinností orgánů, které měly ve své pravomoci právo rozhodovat o přidělování budov či místností, jež byly památkami, bylo spolupracovat s výkonným orgánem KNV a v případě, že se jednalo o NKP s MŠK.¹¹² NV, hlavně ONV, bylo přiznáno právo k zavedení nových forem památkové údržby. ONV mohly např. zřídit specializované údržbářské čety. V této části usnesení byla také jasně stanovena potřeba kontroly, vztahovala se k jednotlivým správcům a majitelům památek. V případě, že došlo ke zjištění jakéhokoli zanedbání, bylo povinností NV vyvodit na základě příslušných právních předpisů patřičné důsledky. Na konci první části tohoto vládního nařízení byly řešeny otázky týkající se ochrany a zajišťování preventivní péče o kulturní památky. Ve druhé části tohoto nařízení označované jako B byly řešeny úkoly, jež vyvstaly v důsledku nutnosti celkově zkvalitnit celé řízení

¹⁰⁹ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 52.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ DOUBNEROVÁ, Jiřina. Některé poznatky o plnění usnesení vlády o památkové péči. Památková péče, 22, 1962, č. 9 -10, s. 245.

¹¹² § 10 zákon č. 22 / 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

památkové péče.¹¹³

Dne 30. března 1962 bylo také vydáno vládní usnesení č. 251, kterým vláda prohlásila 33 národních kulturních památek v českých krajích.¹¹⁴

Spolu s tím bylo vládou vzato na vědomí usnesení č. 24 předsednictva Slovenské národní rady, které bylo vydáno dne 27. února 1961 a na jehož základě došlo k prohlášení národních kulturních památek na Slovensku. Celkem se jednalo o 23 národních kulturních památek.¹¹⁵

V ústavním zákonu č. 143/1968 Sb., *o československé federaci* bylo určeno, že na úseku státní památkové péče vládou řízené Ministerstvo kultury České socialistické republiky (dále jen MK ČSR) schvalovalo koncepci státní památkové péče a mělo určité rozhodovací pravomoci týkající se památkové péče, zvláště NKP. MK ČSR vzniklo na základě zákona č. 2/ 1969 Sb., *o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR* a stalo se nástupcem MŠK.¹¹⁶

Dne 19. ledna 1972 přijala na své schůzi vláda České socialistické republiky (dále jen vláda ČSR) usnesení č. 14/ 1972 *o opatřeních k dalšímu zabezpečení státní památkové péče*. V tomto usnesení bylo uvedeno, že vláda ČSR vzala na vědomí informace sledující plnění dřívějších úkolů v oblasti památkové péče. Dále vláda souhlasila s předloženými opatřeními týkajícími se dalšího zabezpečení státní památkové péče, s odložením termínu pro zpracování koncepce dalšího vývoje státní památkové péče s podmínkou, že koncepci i se zpřesněnou

¹¹³ DOUBNEROVÁ, Jiřina. Některé poznatky o plnění usnesení vlády o památkové péči. *Památková péče*, 22, 1962, č. 9 - 10, s. 245.

¹¹⁴ VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I*, s. 66.

Seznam prohlášených národních kulturních památek: hora Říp s rotundou sv. Jiří, české korunovační klenoty, hrad Karlštejn, hrad a pevnost Špilberk v Brně, Národní divadlo v Praze, zámek v Litomyšli, Národní museum v Praze, Národní památník na Vítkově, Lidový dům v Praze, Lidice, Duchcovský viadukt, Malá pevnost se hřbitovem v Terezíně, Karolinum v Praze, hrad Přimda, historické jádro města Tábor, Tylovo divadlo v Praze, Novoměstská radnice v Praze, pole s pomníkem Přemysla Oráče ve Stadicích, Sázavský klášter, Přemyslovský palác v Olomouci, Karlův most v Praze i se sochami a věžemi, Vlašský dvůr v Kutné Hoře, Kozi Hrádek u Tábora, Staroměstské náměstí v Praze se Staroměstskou radnicí, Týnský chrám a palác Kinských, slovanské hradiště v Mikulčicích, Vyšehrad – oblast hradu s opevněním a hřbitovem, Bílá Hora – bojiště a letohrádek Hvězda s oborou, slovanské hradiště Budeč, Bratrský sbor ve Fulneku (Památník J. A. Komenského), budova U kaštanu v Praze – Břevnově (Muzeum počátků československého dělnického hnutí), znojemská zahradní rotunda, Betlémská kaple v Praze a chráněná oblast Pražského hradu i s archeologickými nálezy. Dvě závazná usnesení vlády. *Památková péče* 22, 1962, č. 6, s. 161 -162.

¹¹⁵ Tamtéž. Seznam prohlášených národních kulturních památek na Slovensku: Slavín v Bratislavě, Spišský hrad, Acedemia Istropolitana v Bratislavě, památník v Liptovském Mikuláši, Oravský hrad, stará budova bývalé Matice slovenské v Martině, hrad ve Zvoleni, budova báňské a lesnické akademie v Bánské Štiavnici, hrad Trenčín, slovanské hradiště Devín, městská radnice v Prešově, Dukelské bojiště s památníky na Dukle a ve Svidníku, památník rolnické vzpoury z roku 1831 v Haniskách, Kollárův dům v Lubochni, budova Košického vládního programu v Košicích, dílo Mistra Pavla z Levoče v Levoči, Kaliště, Bratislavský hrad a jeho areál, budova tiskárny a redakce a bývalé ilegální centrum komunistického tisku ve Vrútkách, hrad a archeologické památky staroslovenského osídlení v Nitře, Dělnický dům v Bánské Bystrici, náměstí před bývalou správní budovou závodu v Krompaších, lyceum v Konventní ulici v Bratislavě. Dvě závazná usnesení vlády. *Památková péče* 22, 1962, č. 6, s. 161 -162.

¹¹⁶ SVATOŇ, Jaroslav. *Prognóza*, s. 77 – 78.

kategorizací kulturních památek měl vládě postoupit ministr kultury nejpozději do 31. prosince 1972. Ministr kultury obdržel od vlády úkol, aby spolu s ministrem výstavby a techniky, místopředsedou vlády a předsedou České plánovací komise vedl a dohlížel na průběžnou přípravu a realizaci programů, které se zabývaly soustavnou péčí o vybrané památky. Dále měl ministr kultury společně s Národním výborem hlavního města Prahy (dále jen NV hl. města Prahy) a KNV na starosti politickou a odbornou výchovu pracovníků působících v oblasti státní památkové péče a proškolení průvodců v průběhu prvního čtvrtletí roku 1972. K vládním úkolům NV hl. města Prahy a rad KNV spolu s MK patřilo zabezpečení průběžné přípravy, projednání a realizace programů týkajících se soustavné péče o vybrané památky nacházející se na spravovaném území. Do dne 30. června 1972 měl být po zhodnocení MK projednán návrh programu záchrany ohrožených památek celostátního významu. Společně s radami ONV měly NV hl. města Prahy a rady KNV prodiskutovat návrh na převod vybraných státních zámků na základě delimitace na KNV. K delimitacím mělo dojít nejdéle do 31. prosince 1973. V součinnosti s radami ONV měl být obstarán neustálý dohled nad vedením evidence kulturních památek. Také se měly vytvářet předpoklady pro provedení odborné inventarizace mobiliářů na státních zámcích a hradech. První etapa těchto prací měla být hotova do 31. prosince 1975. Dále měla být společně s radami ONV zaručena po stránce kulturněpolitického obsahu kontrola průvodcovských textů a dohled nad odbornou a politickou přípravou průvodců. Mělo dojít k obnovení činnosti krajských komisí státní památkové péče a společně s radami ONV k obnově činnosti okresních komisí státní památkové péče, ale i městských komisí státní památkové péče a k doplnění sítě zpravodajů a okresních konzervátorů státní památkové péče.¹¹⁷

V lednu 1973 bylo schváleno Usnesení vlády ČSR ze dne 31. ledna 1973 č. 25 *ke koncepci dalšího rozvoje státní památkové péče v České socialistické republice a k zásadám kategorizace kulturních památek*. Vláda vzala na vědomí, že realizací koncepce dalšího rozvoje státní památkové péče v ČSR nemělo dojít do roku 1975 k nárůstu nároků na rozpočet ČSR. Na základě tohoto usnesení měl ministr kultury zodpovídat za řízení další spolupráce, která byla úzce spjata s kategorizací památek, a dbát na to, aby bylo zajišťování zmíněné koncepce, uskutečňováno prostřednictvím politicko – organizačního opatření a časového harmonogramu úkolů. Vláda schválila uspořádání aktivu státní památkové péče, kterého se měli účastnit náměstci primátorů hl. města Prahy a Brna, Plzně, Ostravy, místopředsedové KNV, náměstci ministrů a vedoucí pracovníci ústředních orgánů České socialistické

¹¹⁷ Bulletin 1972/2. Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze, 1972, s. 3 -5.

republiky, kteří se účastnili uskutečňování zmíněné koncepce. Úkolem ministra kultury bylo svolat tento aktiv nejpozději do 30. června 1973. Ministr kultury byl také pověřen zajištěním realizace koncepce rozvoje státní památkové péče na základě zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*. Ministr kultury měl společně a předsedou České plánovací komise, místopředsedou vlády, s radou NV hl. města Prahy a s radami KNV pracovat na vytvoření předpokladů pro dotvoření systému organizace a řízení státní památkové péče. V součinnosti s radami KNV, ministrem výstavby a techniky a radou NV hl. města Prahy byl ministr kultury pověřen přijetím opatření týkajícího se regulace investiční výstavby, která byla nutná k uskutečnění koncepce dalšího rozvoje státní památkové péče v ČSR. Do dne 30. června 1974 měla být ministrem kultury za spolupráce s ministrem vnitra, financí, práce a sociálních věcí, stavebnictví, výstavby a techniky a s předsedou Českého statistického úřadu navržena úprava ekonomických podmínek pro provádění oprav nemovitých památek i s možností financování z neinvestičních prostředků. K úkolům rady NV hl. města Prahy a radám KNV patřilo vypracování a projednání koncepce státní památkové péče v hl. městě Praze a krajské koncepce státní památkové péče do 31. prosince 1973. Dalším jejich úkolem bylo zpracovat ke dni 30. červnu 1974 podklady pro zařazení akcí obnovy památek do národohospodářského plánu na léta 1976–1980, zároveň bylo nutné brát v potaz stupeň ohrožení památky, aby se odložením opravy nezpůsobil nárůst nákladů při její následné rekonstrukci. Do 31. prosince 1973 bylo uloženo radě NV hl. města Prahy, radám KNV, oprávněným ministrům a vedoucím ústředních orgánů, aby v součinnosti s veřejnou bezpečností udělaly bezpečnostní prověrky na památkových objektech, které disponovaly umělecky i historicky cenným mobiliářem. Úkolem zúčastněných ministrů v součinnosti s radou NV hl. města Prahy a rad KNV bylo provádět uskutečňování koncepce dalšího rozvoje státní památkové péče a zabezpečit správné společenské využití, obnovu, údržbu u nemovitých kulturních památek, které spravovali nebo které byly spravovány organizacemi, které řídili.¹¹⁸

Dne 13. listopadu 1974 došlo vládou k projednání výsledného materiálu z výše uvedených proverek, na základě, kterých vláda vydala usnesení č. 270/1974. Podle zmíněného nařízení patřilo k úkolům ministra kultury, rady NV hl. města Prahy, zúčastněných ministrů, rad KNV dohotovit práce na státních seznamech movitých a nemovitých kulturních památek, realizovat správu knižních fondů a evidenci na hradech a zámcích a dbát o ochranu těchto objektů na základě platných právních předpisů, postarat se o to, aby byl dokončen převod památkových objektů na krajská střediska památkové péče, zajistit nezbytná opatření týkající

¹¹⁸ usnesení vlády České socialistické republiky ze dne 31. ledna 1973 č. 25 *ke koncepci dalšího rozvoje státní památkové péče v České socialistické republice a k zásadám kategorizace kulturních památek*.

se bezpečnosti ochrany mobiliárních fondů, v průběhu inventarizace zajistit, aby byly vyříděny a vyřazeny neužitečné movité památky, které se nacházely v mobiliářích na hradech a zámcích, a předložit návrh jejich dalšího užití, během kategorizace movitých a nemovitých památek přihlížet kromě historických zájmů a kulturního a výtvarného hlediska i k ekonomickým možnostem společnosti. Ve shodě se zákonem č. 22/1958 Sb. a s přihlédnutím k programu soustavné péče o vybrané památky zabezpečit obnovování, udržování a společenské užití nemovitých kulturních památek, které spravovaly.¹¹⁹

Dne 1. ledna 1978 došlo ke zřízení Ústředí státní památkové péče a ochrany přírody, ústřední ředitelství (dále jen ÚSPPOP, ÚŘ) jako rozpočtové organizace, která přímo spadala pod MK ČSR. K úkolům ÚSPPOP, ÚŘ patřila péče o kulturní památky a ochranu přírody na základě zákona č. 22/1958 sb. a zákona č. 40/1956 Sb., *o státní ochraně přírody*.¹²⁰ ÚSPPOP, ÚŘ mělo na starost řízení: SÚPPPOP, Státních restaurátorských ateliérů (dále jen StRA), KSSPPPOP.

Na základě usnesení vlády ČSR usnesení č. 25/1973 a usnesení č. 270/1974 vypracovalo MK ČSR návrh modelové struktury KSSPPPOP. KSSPPPOP působilo na úseku státní památkové péče jako odborné zařízení KNV. KSSPPPOP mělo na starosti ochranu, prezentaci a správu důležitých památek, přípravu návrhů a podkladů k rozhodnutím NV týkajících se oboru státní památkové péče. Dále provádělo KSSPPPOP vydávání pokynů pro obnovu a údržbu kulturních památek a zajišťovalo odborný dohled nad celkovou péčí o kulturní památky.¹²¹

V Severočeském či Severomoravském kraji se nacházely vedle KSSPPPOP i správy památkových objektů (dále jen SPO), což byly odborné organizace státní památkové péče, které plnily jen určité konkrétní úkoly, týkající se památkové péče, případně se jejich působnost vztahovala pouze na menší územní celky, kde zajišťovaly metodické úkoly na úseku státní památkové péče. SPO byly příspěvkovými organizacemi, jež byly řízeny příslušnými ONV. K úkolům SPO patřila správa zpřístupněných památkových objektů.¹²²

V určitých okresech byla zřízena okresní střediska státní památkové péče a ochrany přírody, která v okresech vykonávala odborně metodické úkoly.¹²³

Ke dni 1. lednu 1980 přešel SÚPPPOP, který byl vědeckovýzkumným a odborným ústavem zřízeným MŠK v roce 1958 na základě zákona č. 22/ 1958 Sb., pod přímou správu

¹¹⁹ Národní výbory: Týdeník vlády ČSR nositel státního vyznamenání za zásluhy o výstavbu, 1974, roč. XXX, č. 50, s. 6.

¹²⁰ SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 80.

¹²¹ Tamtéž, s. 84.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž, s. 85.

ÚSPPOP, ÚŘ.

Úkoly SÚPPPOP nově upravoval status čj. 25. 892/ 79 z 28. prosince 1979, který vydalo MK ČSR. SÚPPPOP se stal rozpočtovou, ústřední odbornou organizací. V rámci památkové péče zodpovídala za řešení základních teoretických otázek památkové péče, organizovala provádění výzkumů a průzkumů. Úkolem SÚPPPOP byla tvorba dokumentační, informační, vědeckovýzkumné a odborně metodické základny státní památkové péče a státní ochrany přírody.¹²⁴ Ode dne 1. června 1981 plnil SÚPPPOP i funkci oborového informačního střediska (dále jen OBIS). OBIS mělo na starosti propagaci domácích i zahraničních cílů památkové péče, zajišťování odborného doškolování pracovníků památkové péče. „ *S účinností od 1. ledna byl ústav pověřen funkcí vedoucího pracoviště vědeckotechnického rozvoje a meziodvětvovou působností pro oblasti péče o památkový fond a chráněné oblasti přírody na území ČSR.*“¹²⁵

Dne 1. ledna 1980 vznikly jako příspěvková organizace StRA Jejich statut a zřizovací listinu vydalo MK ČSR dne 28. prosince pod čj. 25. 893/ 79. Úkolem StRA bylo restaurovat kulturní památky, galerijní a muzejní sbírkové předměty a zajišťovat jejich výzkum, jehož cílem bylo zjistit rozsah poškození památek a nutnosti restaurátorských zásahů. StRA rovněž vypracovávaly expertizy pro potřeby odborných organizací státní památkové péče a prováděly dokumentaci ke konzervování a restaurování kulturních památek a galerijních a muzejních předmětů.¹²⁶

3.3 Zákon č. 20/ 1987 Sb., o státní památkové péči

Vývoj státní památkové péče prodělal od roku 1958 velké kvalitativní i organizační změny. Jednalo se např. o významné změny v návaznosti na nově přijaté zákony o národních výborech, správním řízení, občanském zákoníku, hospodářském zákoníku, ústavním zákonu o československé federaci.¹²⁷ Zmíněný vývoj si vyžádal v roce 1987 vydání nového památkového zákona, neboť do té doby platný zákon č.22/1958 Sb., *o kulturních památkách* již nesplňoval nároky, které na něj byly kladeny. Zákonu č.22/1958 Sb. bylo v tehdejší době vytýkáno, že svou pozornost obracel hlavně na zachování a ochranu kulturních památek a

¹²⁴ Tamtéž, s. 81.

¹²⁵ Tamtéž, s. 82.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*, s. 19.

dostatečně neusiloval o jejich zapojení do aktivního života. Dalším problémem tohoto zákona bylo, že každá věc, která splňovala velmi obecnou definici kulturní památky, byla památkově chráněna. Uplatňování zmíněného zákona ztěžoval fakt, že zákonem měly být chráněny i kulturní statky, které nebyly jako kulturní památky zaznamenány ve státních seznamech kulturních památek. Jako zvláštní kategorie byly vyčleněny pouze NKP, přičemž všechny další památky spadaly do jediné kategorie kulturních památek, kde nebyla rozlišována jejich památková hodnota, takže se ke všem mělo přistupovat stejně. Negativum zákona č.22/1958 Sb. představoval fakt, že blíže nespecifikoval systém odborného dohledu nad dodržáním právních předpisů a že neurčoval postihy proti těm, kteří tyto předpisy porušovali, ať už se jednalo o jednotlivé občany, či organizace.¹²⁸

Dne 30. března 1987 odsouhlasila Česká národní rada návrh zákona *o státní památkové péči*, který vyšel pod č. 20/1987 s platností od 1. ledna 1988.¹²⁹ Zmíněný zákon rušil platnost: „ zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, ve znění zákona ČNR č.146/1971 Sb., vyhlášky č. 98/1959 Ú. l., o okresních konzervátorech a zpravodajích státní památkové péče, vyhlášky č. 99/1959 Sb. Ú. l., kterou se blíže určuje činnost a organizace krajských, okresních a místních komisí státní památkové péče, vyhláška č.116/1959 Ú.l., o evidenci kulturních památek, vyhlášky č. 118/1959 Ú. l., o památkových ochranných pásmech, vyhlášky č. 56/1960 Sb., o úhradě dokladů na udržování a obnovu kulturních památek, paragraf jedenáct písmeno b) zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, pokud se vztahuje na kulturní památky.“¹³⁰

Během vypracovávání návrhu tohoto zákona byla inspirace čerpána ze zemí bývalého sovětského bloku. Konkrétně se jednalo: o zákon *o ochraně a využití historických a kulturních památek* z roku 1976 používaný v bývalém Sovětském svazu, zákon *o ochraně kulturních památek a muzeí* z roku 1962 platný v tehdejší Polské lidové republice, zákon *o památnících kultury a muzeí* z roku 1969 uplatňovaný v tehdejší Bulharské lidové republice, zákon *o památkové péči* z roku 1975 užívaný v tehdejší Německé demokratické republice.¹³¹

Tento zákon č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči* se dělil do 6 částí: základní ustanovení, péče o kulturní památky, archeologie výzkumy a nálezy, orgány a organizace státní památkové péče, opatření při porušení povinností, ustanovení společná a závěrečná a 47

¹²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č.20/ 1987 Sb. *o státní památkové péči*. Ministerstvo kultury České socialistické republiky a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody oborové informační středisko, 1988, s. 14 –15.

¹²⁹ SVATOŇ, Jaroslav. Prognóza, s. 89.

¹³⁰ § 46 zákon č. 22 / 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

¹³¹ Důvodová zpráva k zákonu č.20/ 1987 Sb. *o státní památkové péči*, s. 15.

paragrafů.¹³²

S přijetím zmíněného zákona došlo k zásadním změnám v přístupu k ustavení kulturních památek. Zákon č. 20/1987 o státní památkové péči se v porovnání se zákonem č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách zásadně odlišoval tím, že jasně stanovil, na které objekty kulturní hodnoty se vztahovala péče státu jako na kulturní památky. Na základě zákona č. 20/1987 Sb. bylo ustaveno, že kulturní památky byly prohlašovány MK s jasným záměrem vytvoření národního památkového fondu. Dále byla určena zákonná povinnost, aby byly prohlášené kulturní památky evidovány v Ústředním seznamu kulturních památek ČSR.¹³³

Tímto zákonem došlo také k zavedení systému komplexní péče o kulturní památky. Tato péče se u konkrétních případů lišila v závislosti na památkové hodnotě kulturní památky. Zákon č. 20 /1987 přesněji určil i jaké povinnosti a práva, měli občané a organizace na poli památkové péče a blíže specifikoval úkoly, které měly v oboru památkové péče plnit orgány státní správy. Dále zajistil předpoklady k tomu, aby mohli být odborní restaurátoři včlenění do organizací státní památkové péče. Vedle NKP měly být i památkové rezervace podle tohoto zákona prohlašovány vládou. Za památkovou zónu byly za účelem zajištění jejich ochrany prohlašovány vybrané krajinné celky, vesnické a městské útvary. Na základě tohoto zákona došlo k ustavení památkové inspekce a byly určeny postihy pro občany a organizace v případě přestoupení zákona či předpisů, které byly na jeho základě vydány.¹³⁴

První část zákona č. 20/1987 Sb. se týkala základních ustanovení. V prvním paragrafu byl vysvětlen účel tohoto zákona. „*Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství socialistického státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělání, formování socialistických tradic a socialistického vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji socialistické společnosti.*“¹³⁵ Státní památková péče se sestávala z opatření, rozhodnutí a činnosti, kterými organizace a orgány státní památkové péče zajišťovaly ochranu, uchování a odpovídající společenské uplatnění kulturních památek. Úkolem zbylých orgánů státní správy a socialistické organizace bylo spolupracovat v oblasti své působnosti s organizacemi a orgány památkové péče a být

¹³² SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 89.

¹³³ VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, s. 61.

¹³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č.20/ 1987 Sb. o státní památkové péči, s. 15.

¹³⁵ § 1 zákon č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči ze dne 30. března 1987.

nápomocny při realizaci jejich úkolů.¹³⁶

Druhý a třetí paragraf se zabýval prohlašováním kulturních památek. Prohlašování kulturních památek bylo v kompetenci MK ČSR. Za kulturní památky byly prohlašovány movité i nemovité věci či jejich soubory v případě, že byly důležitými doklady vývoje historie, způsobu života od nejstarších dob až do přítomnosti, jako projevy tvůrčích dovedností a práce člověka z různých oblastí lidské činnosti nebo v případě, že měly přímé vazby na význačné historické události či osobnosti. Soubory věcí byly jako kulturní památky prohlašovány, a to i přes fakt, že některé věci v těchto souborech nebyly kulturními památkami. Než přistoupilo MK k tomu, aby prohlásilo věc za NKP, nejprve požádalo o vyjádření ONV a KNV. Archeologické nálezy byly prohlašovány MK za kulturní památky na základě návrhu ČSAV. Vlastník věci měl být MK písemně informován o podání návrhu týkajícího se prohlášení věci za kulturní památku nebo o skutečnosti, že MK mělo v úmyslu z vlastní iniciativy přistoupit k prohlášení věci za kulturní památku. Povinností vlastníka bylo od doby, kdy dostal vyrozumění, do rozhodnutí MK ochraňovat věc před odcizením, poškozením, zničením a informovat MK o všech změnách týkajících se užívání, správy či vlastnictví památky. KNV, vlastníka a ústřední organizaci státní památkové péče mělo písemně informovat o prohlášení věci za kulturní památku MK. V případě archeologického nálezu měla být písemně informována i ČSAV. Písemně informování měli být výše zmínění i za situace, že navržená věc nebyla shledána za vhodnou k prohlášení za kulturní památku. Majitelé umělecky či historicky hodnotných věcí, u kterých by se dalo uvažovat o prohlášení za kulturní památku, měli za povinnost sdělit MK či KNV na základě jejich písemné výzvy požadované informace a změny vztahující se ke zmíněným věcem a dovolit MK, KNV nebo organizacím státní památkové péče, aby si tyto věci prohlédly a případně si je vědecky zdokumentovaly.¹³⁷

Čtvrtý paragraf popisovaného zákona se týkal NKP. Kulturní památky, které byly považovány za nejdůležitější součást národního kulturního bohatství, byly prohlašovány za NKP vládou tehdejší ČSR na základě nařízení a byly určeny podmínky na základě, kterých měla probíhat jejich ochrana.¹³⁸

Pátý paragraf zákona se věnoval památkových rezervacím. Vláda ČSR mohla prohlašovat nařízením území se souborem nemovitých kulturních památek či archeologických nálezů jako

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž, § 2,3.

¹³⁸ Tamtéž, § 4.

celek za památkovou rezervaci a určit podmínky, za jakých měla být chráněna.¹³⁹

Šestý paragraf řešil památkové zóny. V pravomoci KNV bylo po předešlém jednání s MK prohlásit území sídelního útvaru, část krajinného celku či historické prostředí, které se vyznačovaly důležitými kulturními hodnotami, za památkové zóny a stanovit podmínky, za kterých měly být chráněny.¹⁴⁰

V sedmém paragrafu byla popsána evidence kulturních památek. Kulturní památky byly zaznamenávány do Ústředního seznamu kulturních památek ČSR, který vedl ústřední organizaci státní památkové péče. Úkolem KNV a ONV bylo vedení seznamů kulturních památek, jež se nacházely v jejich územním obvodu. Zápisy v těchto seznamech byly dělány na základě výpisů. Byly pořizovány z ústředního seznamu kulturních památek. Povinností ústřední organizace státní památkové péče bylo informovat vlastníka kulturní památky, ONV a KNV o tom, že kulturní památka byla zapsána do ústředního seznamu, nebo o faktu, že bylo zrušeno prohlášení věci za kulturní památku. Pokud se jednalo o nemovitou kulturní památku, měl být informován i stavební úřad. V případě archeologického nálezu, který byl prohlášen za kulturní památku, měl informaci obdržet také Archeologický ústav ČSAV. Dále bylo úkolem ústřední organizace státní památkové péče vyrozumět o každém prohlášení nemovitosti za kulturní památku i o zrušení prohlášení odpovědné orgány geodézie a kartografie. Povinností vlastníka kulturní památky bylo informovat ústřední organizaci státní památkové péče o všech změnách vlastnictví, užívání, přemístění a správě kulturní památky. Oznámení těchto změn mělo být vlastníkem provedeno nejdéle do třiceti dnů ode dne, kdy byla tato změna provedena.¹⁴¹

Osmý paragraf se zabýval zrušením prohlášení věci za kulturní památku. Pokud se nejednalo o NKP, mohlo MK v případě velmi závažných důvodů přistoupit ke zrušení prohlášení věci za kulturní památku na základě vlastního podnětu, žádosti vlastníka kulturní památky či organice. Předtím, než přistoupilo MK ke zrušení prohlášení, požádalo ONV a KNV o vyjádření. Pokud se jednalo o archeologický nález, který byl prohlášen za kulturní památku, vyžádalo si MK vyjádření od Archeologického ústavu ČSAV, v případě, že o zrušení prohlášení nezažádala ČSAV. Jestliže nepožádal vlastník kulturní památky o zrušení prohlášení, měl mít možnost účastnit se ohledání věci a vyslovit se ke zrušení tohoto prohlášení.¹⁴²

Druhá část popisovaného zákona řešila péči o kulturní památky. Povinností vlastníka

¹³⁹ Tamtéž, § 5.

¹⁴⁰ Tamtéž, § 6.

¹⁴¹ Tamtéž, § 7.

¹⁴² Tamtéž, § 8.

kulturní památky bylo starat se na své náklady o zachování kulturní památky, uchovávání této památky v dobrém stavu, zajistit, aby památka nebyla poškozena, ohrožena, odcizena či znehodnocena. V případě, že se kulturní památka nacházela ve společenském socialistickém vlastnictví, měla organizace, která kulturní památku vlastnila, spravovala či užívala, povinnost v součinnosti se svými nadřízenými orgány vytvářet nutné předpoklady pro výše vyjmenované povinnosti.¹⁴³ V případě, že vlastník kulturní památky nedostál zmíněným povinnostem, vydal ONV potom, co obdržel vyjádření od krajské organizace státní památkové péče, rozhodnutí o opatřeních, kde byla stanovena lhůta, ve které musel vlastník tato opatření zrealizovat. Pokud se jednalo o NKP, bylo toto rozhodnutí vydáno KNV, poté co obdržel vyjádření od krajské organizace státní památkové péče v součinnosti s podmínkami, které pro ochranu NKP určila vláda ČSR. Tato rozhodnutí o opatřeních mohla být vydána také na základě žádosti vlastníka památky.¹⁴⁴

V případě, že vlastník kulturní památky nesplnil tato opatření ve stanovené lhůtě, měl ONV právo určit, že potřebná opatření týkající se zabezpečení kulturní památky zrealizuje na náklady vlastníka této památky. Pokud se jednalo o NKP, určil tato opatření KNV. Jestliže nebyla tato opatření provedena uživatelem či správcem kulturní památky, která se nacházela v národním majetku, bylo povinností nadřízeného orgánu organizace spravující kulturní památku na základě návrhu ONV a v případě NKP na návrh KNV zajistit nezbytnou nápravu.¹⁴⁵

Na základě význačného společenského zájmu mohl ONV v případě movité kulturní památky a KNV v případě movité NKP určit vlastníkovi této památky, jak má s památkou naložit nebo mu určit, aby dotyčnou památku odevzdal na určenou dobu k úschově do odborné organizace, která byla stanovena NV. Pokud se soustavně vlastník nemovité kulturní památky nestaral o tuto památku a ohrožoval tak její zachování a nepovedlo se s vlastníkem uzavřít dohodu o jejím odprodeji státu, mohla být tato kulturní památka vyvlastněna na základě rozhodnutí stavebního úřadu. Jestliže se jednalo o vyvlastnění nemovité NKP, bylo řízení týkající se vyvlastnění zmíněné památky stavebním úřadem zahájeno na základě návrhu KNV. V případě, že se nacházela kulturní památka v bezprostředním ohrožení, mohl MNV se souhlasem ONV přistoupit k realizaci nezbytných opatření sloužících k její ochraně. Pokud šlo o nemovitou kulturní památku, jež byla stavbou, vydal MNV podnět k tomu, aby stavební úřad nařídil nutné úpravy a udržovací práce. MNV musel o těchto krocích informovat ONV, v

¹⁴³ Tamtéž, § 9.

¹⁴⁴ Tamtéž, § 10.

¹⁴⁵ Tamtéž, § 15.

případě NKP informovat i KNV. Co se týče nemovité kulturní památky, která byla vlastněna státem, měl být informován nadřízený orgán organizace, jež měla dotyčnou památku ve své správě či ve svém vlastnictví.¹⁴⁶

Povinností vlastníka bylo bezodkladně nahlásit ONV jakéhokoli poškození či ohrožení kulturní památky a požádat ONV o rozhodnutí o způsobu odstranění závady. Pokud se jednalo o nemovitou kulturní památku, která byla stavbou, měl být informován také stavební úřad. K povinnostem vlastníka kulturní památky patřilo také ohlásit s předstihem ONV jakoukoli změnu užívání této památky a v případě nemovité kulturní památky ohlásit i její plánované vyklízení. Pokud uvažoval vlastník kulturní památky o jejím prodeji, bylo jeho povinností, aby přednostně písemně nabídl tuto památku k odkupu ONV v místě svého bydliště, v případě NKP ji měl nabídnout ONV, v jehož územním obvodu se dotyčná NKP nacházela. ONV mohl v případě závažných důvodů uplatnit předkupní právo státu na nabídku vlastníka kulturní památky. Předkupní právo státu mohlo být uplatněno přímo nebo přes státní organizaci. Povinností ONV, který obdržel nabídku od vlastníka kulturní památky, bylo informovat tohoto vlastníka o tom, zda stát uplatní předkupní právo do tří měsíců v případě, že se jednalo o movitou kulturní památku, a do šesti měsíců, pokud se jednalo o NKP. Když stát předkupní právo neuplatnil, došlo k jeho zaniknutí. V případě, že vlastník kulturní památky nenabídl přednostně památku ke koupi státu, byl právní úkon prostřednictvím kterého byl uskutečněn převod vlastnictví na jinou osobu, označen za neplatný a dotyčný ONV mohl uplatnit předkupní právo ve lhůtě tří let od doby, kdy došlo k uskutečnění tohoto právního úkonu.¹⁴⁷

Jestliže chtěl vlastník kulturní památky realizovat rekonstrukci, opravu, údržbu, úpravu či restaurování kulturní památky, bylo jeho povinností s předstihem požádat ONV o závazné stanovisko, v případě NKP o závazné stanovisko KNV. Povinností vlastníka, uživatele či správce nemovitosti, jež nebyla kulturní památkou, ale nacházela se v památkové zóně, rezervaci či v ochranném pásmu nemovité kulturní památky, nemovité NKP bylo k plánované stavební změně požádat o závazné stanovisko ONV. Ve zmíněném závazném stanovisku bylo uvedeno, zda práce v něm uvedené byly ve shodě se zájmy státní památkové péče a dále zde byly určeny základní podmínky, za kterých mohly být zmíněné práce realizovány. ONV vydal závazné stanovisko až potom, co obdržel písemné vyjádření od krajské organizace státní památkové péče, v případě NKP vydával závazné stanovisko KNV, až co obdržel písemné vyjádření od ústřední organizace státní památkové péče. Povinností vlastníka kulturní památky či projektanta bylo projednat přípravnou a projektovou dokumentaci týkající se

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž, § 13.

obnovy stavby, nemovité kulturní památky či stavební změny s určenou organizací státní památkové péče. Během projednávání měla organizace státní památkové péče za úkol poskytovat odbornou pomoc a informace.¹⁴⁸

V osmém odstavci čtrnáctého paragrafu bylo uvedeno, že obnova kulturních památek či jejich jednotlivých částí, které byly uměleckořemeslnými pracemi nebo díly výtvarného umění, mohla být realizována pouze odbornými socialistickými organizacemi, které byly založené MK ČSR přesně pro tento účel.¹⁴⁹ Dále mohly obnovu kulturních památek provádět socialistické organizace, jež získaly povolení od MK. Toto povolení mohlo být odebráno v případě, že tyto organizace nesplňovaly podmínky, na základě kterých obdržely povolení nebo pokud při jimi prováděné obnově kulturních památek či jejich částí docházelo k narušení hodnoty památek.

Šestnáctý paragraf řešil příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky. ONV mohl udělit vlastníku kulturní památky na základě jeho žádosti příspěvek na zvýšené náklady, které byly spojené s obnovou či zachováním kulturní památky. Příspěvek mohl být udělen i v případě, že vlastník nemohl ze svých prostředků hradit náklady, které byly spojené se zachováním či obnovou kulturní památky. V druhém odstavci tohoto paragrafu bylo uvedeno, že pokud existoval mimořádný společenský zájem týkající se zachování kulturní památky, která se nacházela v národním majetku a byla vybrána pro kulturně společenské uplatnění, mohlo MK po dohodě s ministerstvem financí ČSR udělit příspěvek určený k obnově této památky.¹⁵⁰

Sedmnáctý paragraf se zabýval ochranným pásmem. V zájmu ochrany nemovité kulturní památky či jejího okolí mohl ONV potom, co obdržel vyjádření od krajské organizace státní památkové péče vymezit ochranné pásmo. ONV mohl na základě dohody s ostatními zainteresovanými orgány státní správy zcela zakázat či omezit určitou činnost. V případě ochrany nemovité NKP, památkové zóny či rezervace bylo vymezeno ochranné pásmo ONV na základě návrhu KNV poté, co se k této záležitosti vyjádřila ústřední organizace státní památkové péče.¹⁵¹

Osmnáctý paragraf řešil přemístění kulturní památky. K přemístění NKP a nemovité NKP mohlo dojít pouze na základě předchozího schválení MK. Pokud mělo dojít k přemístění movité kulturní památky z veřejně přístupného místa, bylo třeba vyžádat si předběžné schválení ONV poté, až když se k tomuto přemístění vyjádřila krajská organizace státní

¹⁴⁸ Tamtéž, § 14.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž, § 16.

¹⁵¹ Tamtéž, § 17.

památkové péče. Příslušný orgán, jenž souhlasil s přemístěním kulturní památky, měl o tomto souhlasu informovat ústřední organizaci státní památkové péče.¹⁵²

Dvacátý paragraf pojednával o vystavování a půjčování kulturních památek do zahraničí. Kulturní památka mohla být vystavována v zahraničí či do zahraničí vyvezena pouze za předchozího schválení MK v případě, že se jednalo o NKP za předchozího schválení vlády ČSR.¹⁵³

Třetí část zákona č. 20/1987 Sb. se zabývala archeologickými nálezy a výzkumy. K provádění archeologických výzkumů byl zmocněn Archeologický ústav ČSAV. Na základě dohody s ČSAV mohlo MK dovolit vysokým školám realizovat archeologické výzkumy v rámci jejich pedagogických či vědeckých úkolů. Archeologické výzkumy mohly také provádět muzea a další organizace, jež disponovaly potřebnými předpoklady k odbornému provádění archeologických výzkumů. Tyto zmíněné organizace si musely s ČSAV sjednat dohodu s uvedeným rozsahem a podmínkami realizace archeologických výzkumů. Povinností těchto organizací bylo informovat Archeologický ústav o začátku archeologického výzkumu a předložit mu zprávu o výsledcích výzkumu. Pokud se jednalo o archeologické výzkumy prováděné na území, které bylo prohlášeno za NKP, kulturní památku, památkovou zónu či památkovou rezervaci, bylo povinností Archeologického ústavu a vybraných organizací, aby informovaly ústřední organizaci státní památkové péče o začátku archeologických výzkumů a předložit zprávu o výsledcích výzkumu. V případě, že vybrané organizace nedodržely sjednané podmínky, mohlo po dohodě s ČSAV ministerstvo kultury odebrat těmto organizacím povolení provádět archeologický výzkum.¹⁵⁴

Povinností Archeologického ústavu a vybraných organizací bylo uzavření dohody se správcem, vlastníkem či uživatelem nemovitosti. Pokud nebyla tato dohoda uzavřena, bylo v pravomoci ONV rozhodnout, že správce, vlastník či uživatel musí snést provádění archeologického výzkumu za podmínek určených ONV. Druhý odstavec tohoto paragrafu uváděl, že pokud byla stavební činnost realizována na území, kde se nacházely archeologické nálezy, bylo povinností stavebníků od doby, kdy docházelo k přípravě stavby, nahlásit chystaný záměr Archeologickému ústavu. Tomuto ústavu či vybraným organizacím mělo být dovoleno uskutečnit na tomto území archeologický výzkum. V případě, že byla stavebníkem socialistická organizace, měla uhradit finanční náklady na provedení archeologický

¹⁵² Tamtéž, § 18.

¹⁵³ Tamtéž, § 20.

¹⁵⁴ Tamtéž, § 21.

výzkum.¹⁵⁵

Popisovaný zákon jasně definoval pojem archeologický nález. „*Archeologickým nálezem je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje od novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.*“¹⁵⁶ Pokud nedošlo k archeologickému nálezu během archeologického výzkumu, bylo povinností, aby dostal Archeologický ústav či nejbližší muzeum oznámení o tomto nálezu, a to buď přímo, nebo přes MNV. Oznámení muselo být učiněno nálezcem či popřípadě osobou, která byla odpovědná za realizované práce, během kterých byl archeologický nález učiněn nejdéle druhý den po nálezu, či poté, co byl o nálezu informován. Povinností bylo nechat archeologický nález i naleziště po dobu maximálně pěti pracovních dnů od oznámení nezměněné až do doby, kdy dojde k prohlídce muzeem či Archeologickým ústavem. Povinností vybrané organizace či Archeologického ústavu bylo udělat vše pro to, aby byl archeologický nález zachráněn před odcizením, poškozením či zničením. V případě nálezu, ke kterému nedošlo v rámci archeologického výzkumu, měl nálezce právo na to, aby mu byla ONV vyplacena odměna. Pokud byl nález vyhotovený z drahých kovů a popřípadě ostatních cenných materiálů, měla odměna dosahovat do výše ceny materiálu a ve zbylých případech maximálně do deseti procent kulturně historické hodnoty nálezu, která byla stanovena podle odborného posudku. Právem nálezce bylo požadovat náhradu nezbytných nákladů spojených s nálezem. Zmiňovaná náhrada byla určována a vyplácena ONV. Jestliže se jednalo o nemovité archeologické nálezy, které byly prohlášené za kulturní památky, stanovil ONV organizaci, která se měla o tyto památky starat. Všechny movité archeologické nálezy se staly národním majetkem a měly být uloženy do muzeí.¹⁵⁷

Během realizace archeologického výzkumu bylo povinností vybraných institucí a Archeologického ústavu dbát v co největší míře o ochranu práv a zájmů správců, uživatelů či vlastníků nemovitosti. V případě, že bylo správcem, vlastníkem či uživatelem nemovitosti realizací archeologického výzkumu či opatřeními prováděnými v zájmu ochrany archeologického nálezu výrazně omezeno jeho užívací právo k nemovitosti, mohl od vybrané organizace či Archeologického ústavu požadovat jednorázovou kompenzaci. Povinností Archeologického ústavu či vybrané organizace bylo uvést po skončení prací nemovitost do původního stavu. Pokud to nebylo proveditelné, mohl správce, vlastník, uživatel požadovat finanční kompenzaci. Právo na zmíněné kompenzace muselo být u vybrané organizace či

¹⁵⁵ Tamtéž, § 22.

¹⁵⁶ Tamtéž, § 23.

¹⁵⁷ Tamtéž.

Archeologického ústavu uplatněno nejdéle do šesti měsíců ode dne, kdy byl archeologický výzkum dokončen nebo od skončení opatření týkajícího se ochrany archeologického nálezu. V případě, že nebylo toto právo na kompenzaci uplatněno v uvedené časové lhůtě, došlo k jeho zániku. Pokud se nedospělo k dohodě o kompenzaci, určil výši náhrady ONV.¹⁵⁸

Čtvrt částí tohoto zákona, která se nazývala Orgány a organizace státní památkové péče se zabývala organizačním uspořádáním státní památkové péče. Výkonnými orgány státní památkové péče byly podle tohoto zákona NV a MK. MK bylo ústředním orgánem státní správy pro kulturní památky a byla mu podřízena ústřední organizace státní památkové péče.¹⁵⁹ Jednalo se o organizaci, která měla zajišťovat provádění a koordinaci celé odborné činnosti na poli státní památkové péče. Mezi úkoly ústřední organizace státní památkové péče patřilo zajistit odborný dozor nad realizací komplexní péče o kulturní památky, vést ústřední seznam kulturních památek, zajišťovat restaurátorské, stavebně restaurátorské a projektové práce týkající se obnovy určených kulturních památek, vykonávat úkoly ústředního odborně metodického, dokumentačního a informačního pracoviště na úseku státní památkové péče, chystat MK odborné podklady (především podklady týkající se prohlášení věcí za kulturní památky), realizovat metodickou pomoc pro krajské organizace památkové péče.¹⁶⁰

Krajská organizace státní památkové péče byla organizací, jejímž posláním bylo provádět a koordinovat odbornou činnost v oblasti státní památkové péče na území příslušného kraje. Úkoly krajské organizace státní památkové péče se sestávaly z evidence kulturních památek nacházejících se v příslušném kraji, ze zajišťování restaurátorské, stavebně restaurátorské a projektové práce, která se zabývala obnovou určených kulturních památek, z vykonávání úkolů ústředního odborně metodického, dokumentačního a informačního pracoviště na úseku státní památkové péče. Dále ze zajištění odborného dozoru nad realizací komplexní péče o kulturní památky, z poskytnutí odborné pomoci vlastníkům kulturních památek, NV a ONV při realizaci státní památkové péče, z vypracování odborných vyjádření pro provedení obnovy kulturních památek, odborných podkladů pro KNV a na základě jeho pokynů i pro ONV.¹⁶¹ KNV byly nadřizeny krajským organizacím státní památkové péče.¹⁶²

K úkolům MK patřilo vypracovávání návrhů a koncepcí týkajících se víceletých plánů rozvoje v oblasti státní památkové péče, řízení vědeckovýzkumné činnosti na poli památkové péče, ustavení vědecké rady, která měla sloužit jako odborný poradní orgán MK ve věcech

¹⁵⁸ Tamtéž, § 24.

¹⁵⁹ Tamtéž, § 25.

¹⁶⁰ Tamtéž, § 32.

¹⁶¹ Tamtéž, § 33.

¹⁶² Tamtéž, § 25.

státní památkové péče, vydání statutu ústřední organizace státní památkové péče a vzorového organizačního řádu, který měl sloužit krajským organizacím státní památkové péče, zajištění mezinárodní spolupráce na poli státní památkové péče.¹⁶³

MK ustavilo památkovou inspekci, která měla sloužit jako specializovaný kontrolní orgán pro oblast státní památkové péče. Hlavním úkolem památkové inspekce bylo provádět ústřední dohled nad plněním zákona a k němu vydaných prováděcích předpisů. Další úkoly památkové inspekce se sestávaly z dohledu nad plněním komplexní péče o kulturní památky, dodržováním rozhodnutí orgánů státní památkové péče týkající se zabezpečení péče o kulturní památky, plněním povinností vlastníků, uživatelů či správců kulturních památek. V případě, že památková inspekce odhalila chyby v péči o kulturní památky, doporučila dotyčnému orgánu státní památkové péče opatření, na jehož základě měly být nalezené chyby odstraněny, případně mohla památková inspekce udělit důtku či pokutu.¹⁶⁴

KNV měl na starosti řízení a organizaci státní památkové péče v příslušném kraji. Úkolem KNV bylo vydávání organizačního řádu krajské organizace státní památkové péče, odsouhlasení krajské koncepce rozvoje státní památkové péče a stanovení základních úkolů státní památkové péče pro příslušný kraj, vykonávání úkolů státní památkové péče týkající se NKP v případě, že nespádaly do kompetence MK. Úkolem KNV byl v rozsahu jeho působnosti i dohled nad tím, zda byl dodržován popisovaný zákon a jeho prováděcí předpisy.¹⁶⁵

ONV byl pověřen řízením a organizací státní památkové péče na území okresu ve shodě s krajskou koncepcí rozvoje státní památkové péče. Mezi úkoly ONV patřilo provádět státní stavební dohled během obnovy kulturních památek z pozice státní památkové péče, ustanovit v případě nutnosti zařízení či organizaci, která by sloužila k obnově nemovitých kulturních památek, zajišťovat podmínky pro komplexní péči o kulturní památky, spolupracovat na tvorbě krajské koncepce státní památkové péče a při vypracovávání střednědobých plánů, které se týkaly obnovy kulturních památek, organizace péče o kulturní památky, jež byla realizována v rámci působnosti MěNV a MNV. Stejně jako KNV i ONV měl v rozsahu své působnosti dohlížet, zda byl dodržován zmiňovaný zákon a jeho prováděcí předpisy. Odbornou pomoc měla ONV poskytovat krajská organizace státní památkové péče.¹⁶⁶

Úkolem MNV byla péče o kulturní památky, jež se nacházely v místě, a kontrola plnění povinností vlastníků kulturních památek. Při vykonávání těchto činností měl MNV postupovat

¹⁶³ Tamtéž, § 26.

¹⁶⁴ Tamtéž, § 27.

¹⁶⁵ Tamtéž, § 28.

¹⁶⁶ Tamtéž, § 29.

podle odborných vyjádření krajské organizace státní památkové péče. Na základě místních podmínek mohl MěNV po konzultaci s ONV založit zařízení či organizaci, která by měla na starost obnovu kulturních památek.¹⁶⁷

V případě potřeby mohla být NV ustavena komise státní památkové péče. Mělo se jednat o pracovní komisi s úkolem posuzovat a koordinovat úkoly, které se vztahovaly ke státní památkové péči. Z řad občanů byl ONV jmenován okresní konzervátor státní památkové péče. Jednalo se o dobrovolného pracovníka, jež měl být zároveň členem okresní komise státní památkové péče v případě, že došlo ke zřízení této komise. Mezi úkoly okresního konzervátora patřilo neustále mapovat stav kulturních památek na území daného okresu a předkládat ONV hlášení v jakém stavu se zmíněné památky nacházely. Vedle toho měl okresní konzervátor také doporučit ONV nezbytná opatření v souvislosti s kulturními památkami a přispívat k propagování těchto památek a vůbec celé státní památkové péče mezi občany s hlavním zaměřením na mladé lidi. Okresní konzervátor mohl také navrhnout ONV, aby pro určený územní obvod svěřil vybraným dobrovolníkům funkci zpravodaje státní památkové péče. Zpravodajové měli spolupracovat s okresním konzervátorem a pomáhat mu s realizací jeho úkolů.¹⁶⁸

Organizace či orgány státní památkové péče vydávaly osvědčení pro osoby, které byly zmocněny k provádění úkolů státní památkové péče. Zmíněné osvědčení opravňovalo držitele ke vstupu do objektů, závodů, zařízení, podniků a do jiných nemovitostí, v nichž mohli provádět nezbytné odborné práce v zájmu ochrany kulturních památek či pro vědecké účely, zvláště konzervační a dokumentační. Dále si směli držitelé tohoto oprávnění vyžádat v rámci ochrany kulturních památek vysvětlení, potřebné údaje a nahlížení do příslušných dokumentů.¹⁶⁹

Pátá část popisovaného zákona s názvem Opatření při porušení povinností řešila pokuty, které byly udělovány za porušení popisovaného zákona. ONV mohl udělit organizaci pokutu ve výši až 100 000 Kčs např. v případě, že bez předchozího svolení MK přemístila nemovitou kulturní památku či bez předchozího svolení ONV přemístila movitou kulturní památku, která se nacházela na veřejném místě, realizovala obnovu kulturní památky, aniž by si předtím požádala o závazné stanovisko ONV či neplnila podmínky, které byly ustanoveny v tomto závazném stanovisku, neochraňovala věc před odcizením, poškozením a zničením od doby, kdy bylo doručeno vyrozumění o podání návrhu na prohlášení věci za NKP nebo od

¹⁶⁷ Tamtéž, § 30.

¹⁶⁸ Tamtéž, § 31.

¹⁶⁹ Tamtéž, § 34.

vyrozumění, že mělo MK v úmyslu z vlastního podnětu přistoupit k prohlášení věci za kulturní památku, nestarala se o uchování kulturní památky, neochraňovala zmíněnou památku před znehodnocením či poškozením, překračovala podmínky, které byly stanoveny v rozhodnutí o vymezení ochranného pásma nemovité kulturní památky, nemovité NKP, památkové zóny, památkové rezervace, realizovala stavební změnu, stavbu či udržovací práce na nemovitosti, jež nebyla kulturní památkou, ale nacházela se v památkové zóně, v památkové rezervaci, v ochranném pásmu nemovitě kulturní památky, nemovité NKP, památkové zóny či památkové rezervace bez toho, aniž by si vyžádala závazné stanovisko od ONV či nedostála podmínkám, které byly uvedeny v závazném stanovisku.

V kompetencích ONV bylo dále udělit organizaci pokutu ve výši až 500 000 Kčs např. pokud bez předchozího svolení MK byla přemístěna NKP, půjčila nebo se pokusila vyvést či vyvezla do ciziny kulturní památku bez svolení MK, půjčila nebo se pokusila vyvést či vyvezla do ciziny NKP bez předchozího svolení uděleného vládou tehdejší ČSR, realizovala obnovu NKP, aniž by si vyžádala závazné stanovisko od KNV či nedostála podmínkám, které byly uvedeny v závazném stanovisku, nestarala se o uchování NKP, neuchovávala památku v dobrém stavu a neochraňovala zmíněnou památku před poškozením, ohrožením či znehodnocením.¹⁷⁰

Během určování výše pokuty se brala v potaz závažnost a doba trvání protiprávního jednání, kulturně politický význam, jaký měla kulturní památka, a míra hrozící či způsobené škody.¹⁷¹ Pokutu bylo možno zaplatit do třiceti dnů ode dne, kdy nabylo rozhodnutí, kterým byla pokuta udělena, právní moci. Pokuta mohla být udělena pouze do roka ode dne, kdy ONV zjistil porušení povinností a maximálně do tří let, kdy nastalo porušení povinností. Zmíněná pokuta byla příjmem toho NV, který ji udělil.¹⁷²

ONV mohl za přestupek, jež byl proveden na úseku státní památkové péče udělit dotyčnému občanovi pokutu či důtku ve výši až 1 000 Kčs např. v případě, že občan realizoval obnovu kulturní památky, aniž by si předtím požádal o závazné stanovisko ONV či neplnil podmínky, které byly ustanoveny v tomto závazném stanovisku, překračoval podmínky, které byly stanoveny v rozhodnutí o vymezení ochranného pásma nemovité kulturní památky, nemovité NKP, památkové zóny, památkové rezervace, realizoval stavební změnu, stavbu či udržovací práce na nemovitosti, jež nebyla kulturní památkou, ale nacházela se v památkové zóně, v památkové rezervaci, v ochranném pásmu nemovitě kulturní památky,

¹⁷⁰ Tamtéž, § 35.

¹⁷¹ Tamtéž, § 36.

¹⁷² Tamtéž, § 37.

nemovité NKP, památkové zóny či památkové rezervace bez toho, aniž by si vyžádal závazné stanovisko od ONV či nedostál podmínkám, které byly uvedeny v závazném stanovisku, neochraňoval věc před odcizením, poškozením a zničením od doby, kdy bylo doručeno vyrozumění o podání návrhu na prohlášení věci za NKP nebo od vyrozumění, že mělo MK v úmyslu z vlastního podnětu přistoupit k prohlášení věci za kulturní památku, překračoval podmínky, které byly stanoveny v rozhodnutí o vymezení ochranného pásma nemovité kulturní památky, nemovité NKP, památkové zóny, památkové rezervace, neochraňoval kulturní památku před znehodnocením, poškozením, ohrožením či odcizením.

Pokuta za přestupek ve výši až 5 000 Kčs mohla být ONV udělena např. občanovi, který bez předchozího svolení MK přemístil NKP, půjčil nebo se pokusil vyvést či vyvezl do ciziny kulturní památku bez svolení MK, půjčil nebo se pokusil vyvést či vyvezl do ciziny NKP bez předchozího svolení uděleného vládou tehdejší ČSR, realizoval obnovu NKP, aniž by si vyžádal závazné stanovisko od KNV či nedostál podmínkám, které byly uvedeny v závazném stanovisku, nestaral se o uchování NKP, neuchovával památku v dobrém stavu a neochraňoval zmíněnou památku před poškozením, ohrožením či znehodnocením.¹⁷³

V šesté části popisovaného zákona se nacházela společná a závěrečná ustanovení, ve kterých bylo uvedeno, že kulturní památky, které byly zapsány na státní seznam kulturních památek na základě předešlých právních předpisů, byly i tímto popisovaným zákonem pokládány za kulturní památky. Stejná praxe se projevovala i u NKP, jež byly prohlášeny podle předešlých právních předpisů i ty byly zmíněným zákonem pokládány za NKP. Stejně se postupovalo i v případě dříve prohlášených památkových rezervací a ochranných pásem. Za kulturní památky a NKP nebyly považovány dle zákona č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči* archiválie, které byly označeny za kulturní památky či prohlášené jako NKP na základě zákona č. 97/ 1974 Sb., *o archivnictví*, protože na tyto památky, které se nacházely v muzeích či galeriích se zákon č. 20/1987 Sb. nevztahoval.¹⁷⁴

Zákon č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči* se stal počátkem 90. let 20. století terčem útoků, byl označován jako produkt totalitní legislativní činnosti, který byl nevhodný pro nové demokratické zřízení, jelikož jeho jednotlivá ustanovení byla údajně neslučitelná a Listinou základních práv a svobod. Celá kauza se dostala až před Ústavní soud, jenž konstatoval, že znění zákona č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči* je ve shodě s novou demokratickou ústavou. Ve svém nálezu shledal Ústavní soud, že pokud byla věc označena za kulturní památku, bylo povinností vlastníka tolerovat jistá omezení, která byla vyrovnána ve

¹⁷³ Tamtéž, § 39.

¹⁷⁴ Tamtéž, § 42.

zmíněném zákoně množstvím ustanovení přinášejícím vlastníkům náhradu. Zmíněná náhrada se projevovala např. tím, že byla poskytována bezplatná odborná pomoc při obnově kulturní památky. Vlastník mohl také požádat o příspěvek v případě zvýšených nákladů.¹⁷⁵

Jako prováděcí předpis vyšla k tomuto zákonu Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/ 1988 Sb. ze dne 26. dubna 1988. Jí se provádí zákon České národní rady č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči*. Zmíněná vyhláška nabyla účinnosti dne 1. července 1988.¹⁷⁶ Jejím vydáním se rušila vyhláška č. 239/1959 Ú. 1., *o vývozu kulturních památek a předmětů muzejní hodnoty*, vyhláška č. 117/1959 Ú. 1., *o národních kulturních památkách*, vyhláška č. 118/1959 Ú. 1., *o památkových rezervacích*, směrnice ministerstva kultury ČSR čj. 18 – 374/72-VI/1 ze dne 28. prosince 1972 *o zřizování a činnosti stavebně restaurátorských hutí a skupin* a úřední sdělení ministerstva kultury ČSR a prohlášení Jabkenické obory, okr. Mladá Boleslav, za chráněnou kulturní památku.¹⁷⁷

Popisovaná vyhláška přinášela podrobnější právní úpravu týkající se problematiky¹⁷⁸: prohlašování věcí za kulturní památky, památkových zón, evidence kulturních památek, zrušení prohlášení věci za kulturní památku, ochrany a užívání kulturních památek, obnovy kulturních památek, příspěvku na zachování a obnovu kulturní památky, ochranného pásma, kulturní památky ve vztahu k zahraničí, podmínky pro poskytování odměny a náhrady nálezci archeologického nálezů, úkolů a oprávnění památkové inspekce, úkolů okresního konzervátora státní památkové péče.¹⁷⁹

3.4. Vývoj památkové péče v letech 1987–1992

Dne 4. května 1987 se konalo první zasedání pracovní skupiny Sekce památkové péče pro teorii a metodologii Vedoucího pracoviště vědeckotechnického rozvoje, která vznikla při SÚPPOP Praha. Dne 31. května 1988 poprvé zasedala Sekce památkové péče pro teorii a metodologii, kde byly předneseny písemně vypracované referáty jednotlivých členů pracovní skupiny. Týkaly metodologie a teorie památkové péče.¹⁸⁰

Naprosto klíčovou událostí pro památkovou péči v tomto období byl politický převrat ze

¹⁷⁵ VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, s. 63-65.

¹⁷⁶ § 25 vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/ 1988 Sb. ze dne 26. dubna 1988.

¹⁷⁷ Tamtéž, § 24.

¹⁷⁸ SVATONĚ, Jaroslav. Prognóza, s. 92.

¹⁷⁹ vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/ 1988 Sb. ze dne 26. dubna 1988.

¹⁸⁰ HLOBIL, Ivo. Na základech konzervativní teorie, s. 182.

dne 17. listopadu 1989 a následná majetková privatizace, do níž spadaly i majetkové restituce, při kterých byl původním majitelům či jejich dědicům vrácen majetek, který jim byl znárodněn po komunistickém převratu z února 1948. Jen do roku 1992 se majetkové restituce týkaly pětiny ze sto padesáti zpřístupněných hradů a zámků a 20–30% položek z jejich mobiliáře. Vedle hradů a zámků se majetkové restituce vztahovaly i na komplexy budov klášterů, kongregací a domy, které se nacházely v památkových zónách a rezervacích.

Postupná demokratizace a liberalizace, ale vedla k obrovskému nárůstu krádeží a nelegálnímu vývozu starožitností a památek.¹⁸¹ Jen pro srovnání v roce 1989 bylo vyšetřováno 79 případů krádeží starožitností, v roce 1993 se jednalo o 1 068 případů. Policejní odhad hovořil o roční krádeži 15 000 – 20 000 starožitností, ze kterých mělo až 80% končit za hranicemi.¹⁸²

Od prosince 1989 se začaly objevovat na odborných pracovištích, která se zabývala památkovou péčí, prohlášení a manifesty poukazující na nedostatky v zákoně č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči*. V dubnu 1990 zorganizoval SÚPPOP v Rozteži celostátní setkání zástupců ze všech památkových pracovišť. Na tomto setkání se účastníci shodli na prvním návrhu zásad novely zmíněného zákona č. 20/ 1987 Sb. Kromě požadavku na zrušení zásady, že restaurování mohou provádět jen socialistické organizace a požadavku, aby byly všechny druhy vlastnictví památek zrovnoprávněny v povinnostech i možnostech státních příspěvků, se řešila také otázka, týkající se výkonných pravomocí. Byl vznesen požadavek, aby odborné památkové ústavy už nevydávaly jen nezávazná odborná stanoviska, ale aby převzaly úlohu orgánů státní správy ve věcech týkající se památkové péče.

Od roku 1990 byla při Státním ústavu památkové péče (dále jen SÚPP) zřízena komise, která měla vypracovat návrh zásad nového zákona. Tuto komisi vedl prof. PhDr. Mojmir Horyna a zasedali v ní např. architekti, restaurátoři či historici umění. Komise vypracovala návrh zásad nového zákona, který v březnu 1991 obdrželo MK a který byl následně postoupen k připomínkovému řízení. SÚPP, jenž byl MK pověřen, aby vyhodnotil 1 300 připomínek ze 48 různých míst, v květnu 1991 vypracoval druhou verzi návrhu zásad. Následné připomínkové řízení a úpravy předlohy byly již plně v rukou MK ČR. Celkově došlo k vypracování 4 verzí zásad.¹⁸³ Nový zákon č. 242, který novelizoval zákon č.20/1987 Sb., *o státní památkové péči* byl přijat Českou národní radou dne 14. dubna 1992.

¹⁸¹ ŠULC, Josef. Památková péče v České a Slovenské republice. Státní ústav památkové péče : Bulletin 1992, č. 8., s. 7.

¹⁸² HLOBIL, Ivo. *Na základech konzervativní teorie*, s. 75.

¹⁸³ ŠULC, Josef. Památková péče v České a Slovenské republice. Státní ústav památkové péče : Bulletin 1992, č. 8., s. 7–8.

3.5. Zákon č. 242/ 1992 Sb. České národní rady ze dne 14. dubna 1992

Popisovaný zákon se skládal ze dvou článků. První článek obsahoval změny týkající se zákona č. 20/1987 Sb., *o státní památkové péči*.¹⁸⁴

Konkrétně se jednalo např. o osmý odstavec čtrnáctého paragrafu zákona č. 20/ 1987 Sb. Nyní podle zákona č. 242/ 1992 Sb. ČNR ze dne 14. dubna 1992 mohla být obnova kulturních památek či jejich částí, jež byly uměleckořemeslnými pracemi či díly výtvarných umění prováděna jen fyzickými osobami, které obdržely povolení od MK. Právnícké osoby směly realizovat obnovu kulturních památek pomocí fyzických osob, které byly držiteli povolení k restaurování. Rozhodnutí o udělení povolení mohlo obsahovat určený rozsah činnosti. Toto povolení mohlo být odejmuto v případě, že nebyly splněny podmínky, na základě kterých obdržely dotyčné osoby povolení, nebo pokud při jimi prováděné obnově kulturních památek či jejich částí docházelo k narušení hodnoty památek. Dalším pozměněným paragrafem byl šestnáctý paragraf, u kterého bylo v druhém odstavci uváděno, že : „*v případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může na obnovu kulturní památky poskytnout příspěvek ministerstvo kultury*.“¹⁸⁵ Upraven byl také paragraf třicet devět, kde byla v druhém odstavci pokuta udělená občanovi změněna z 1000 Kčs na 10 000 Kčs a ve třetím odstavci byla změněna pokuta z 5 000 Kčs na 50 000 Kčs. Změna nastala i ve druhém odstavci paragrafu dvacet dva, kde se uvádělo, že pokud byla stavební činnost realizována na území, kde se nacházely archeologické nálezy, bylo povinností stavebníků od doby, kdy docházelo k přípravě stavby, nahlásit chystaný záměr Archeologickému ústavu. Tomuto ústavu či vybraným organizacím mělo být dovoleno uskutečnit na tomto území archeologický výzkum. V případě, že byla stavebníkem socialistická organizace, měla uhradit finanční náklady na provedení archeologický výzkum. Socialistická organizace byla v novém zákonu č. 242 nahrazena právnickou či fyzickou osobou. Nová definice zněla takto: „*Je-li stavebníkem právnická osoba nebo fyzická osoba, při jejímž podnikání vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu, hradí náklady záchranného archeologického výzkumu tento stavebník, jinak hradí náklady organizace provádějící archeologický výzkum*.“¹⁸⁶ V druhém článku popisovaného zákona bylo uvedeno, že zmíněný zákon nabyl platnosti dne 1. června 1992.¹⁸⁷

¹⁸⁴ zákon České národní rady č. 242/ 1992 Sb. ze dne 14. dubna 1992.

¹⁸⁵ čl. 1 České národní rady č. 242/ 1992 Sb. ze dne 14. dubna 1992.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž, čl. 2.

4. Kapitola

Osobnost památkové péče se vztahem k Pardubicím PhDr. Jaroslav Herout

Jaroslav Herout se narodil 2. dubna 1928 v Kutné Hoře a byl nejstarším synem řídícího učitele. V letech 1939–1947 navštěvoval reálné gymnázium v Kutné Hoře. Na jaře 1945 se musel povinně účastnit opevňovacích prací v Rajhradě u Brna. Na reálném gymnáziu se po četbě Kutnohorských příspěvků k dějinám vzdělanosti české začal intenzivněji zabývat kutnohorskými památkami a starým místopisem města Kutná Hora. Jako student se zapojil do místního archeologického sboru Vocel. J. Herout rád maloval a uvažoval i nad malířskou dráhou. Během septimy a oktávy realizoval v sokolském loutkovém divadélku výpravu her. Právě tady se J. Herout blíže poznal s Ladislavem Znojenským, který byl jeho profesorem dějepisu. L. Znojenský přivedl J. Herouta na myšlenku, aby studoval obor dějiny umění.

Po složení maturity v roce 1947 se J. Herout přihlásil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde si zapsal obory estetiku a dějiny umění. Po prvním semestru vyměnil estetiku za klasickou archeologii. V té době působili na katedře dějin umění profesor PhDr. Jan Květ, historik, který byl žákem Josefa Pekaře, a doc. Ing. Václav Mencl, který byl spolu s J. Květem absolventem Birnaumova architektonicky zaměřeného semináře. Byl to právě V. Mencl, který se J. Heroutovi již od prvního ročníku velmi věnoval a bral jeho i další posluchače dějin umění o své dovolené i se svou manželkou Ing. Dobroslavou Menclovou o prázdninách na Slovensko a podnikl s nimi např. cestu po slovenských městech. V. Mencl nabídl J. Heroutovi, aby publikoval, proto již v roce 1949 byla vydána Heroutova stať *Středověký půdorys a opevnění Kutné Hory*, v roce 1950 následovala studie *Tábor*.

V roce 1952 ukončil J. Herout své studium doktorátem a poté absolvoval dva roky vojenské služby. Od listopadu 1954 začal pracovat ve fotografické a dokumentační službě zařízení odboru kultury rady KNV v Pardubicích.

Od 1. ledna 1955 nastoupil J. Herout v Oblastní správě státního kulturního majetku v Pardubicích. J. Herout se v této době začal zabývat studiem pardubických památek, díky čemuž zjistil princip první jednotné výstavby Pardubic, která proběhla v roce 1506, poté co došlo k požáru. „*Bylo to jednopatrové pojetí zástavby s vodorovně zakončenou průběžnou atikou s malovanými výklenky.*“ Zmíněný poznatek J. Herouta byl ještě rozveden během pozdějších obnov průčelí měšťanských domů.

V roce 1957 uspořádal J. Herout metodickou příručku s názvem *Požadavky pro ochranu*

památek při opravách a přestavbách historických staveb a jejich okolí. Tato příručka obsahovala dvacet kreslených tabulek příkladů správného a nesprávného řešení a byla určena pracovníkům památkové péče v Pardubickém kraji.¹⁸⁸

Ke dni 31. prosinci 1958 byl s J. Heroutem rozvázán pracovní poměr dohodou na základě jeho žádosti ze dne 25. září 1958¹⁸⁹, protože v Pardubicích už pro něho nebyla práce. J. Herout nakonec odešel z Pardubic již dne 20. prosince 1958 z důvodu dobírání nevyčerpané dovolené.¹⁹⁰

Dva měsíce byl J. Herout bez zaměstnání a pak nastoupil jako zástup ve sbírce fotografií SÚPPOP za dokumentátorku, která byla nemocná. Posléze získal jako brigádník práci u doc. JUDr. PhDr. Dobroslava Líbala, DrSc. ve středisku stavebněhistorických průzkumů v SÚRPMU. Od srpna 1959 začal J. Herout pracovat v koordinační komisi pro kulturní využití státních zámků a hradů. Jeho pracovištěm byl Sychrov, Hrubý Rohozec, Mnichovo Hradiště, a poté, co byl přijat do SÚPPOP, také Jemniště, Vysoký Chlumec a Buchlov.

Ve SÚPPOP působil J. Herout v oddělení státního seznamu kulturních památek, jež byl posléze přejmenován na ústřední seznam. Dne 3. října 1988 odešel J. Herout do penze. Po svém odchodu pracoval ještě několik let v komisi Ministerstva kultury České republiky (dále jen MK ČR) pro hodnocení návrhů na prohlášení věci za kulturní památku a pro posouzení žádosti o zrušení prohlášení věci za kulturní památku.

J. Herout byl členem Společnosti přátel starožitností a Klubu Za starou Prahu. I během svých náročných pracovních úkolů si našel čas na publikování. Byl autorem publikací k jednotlivým památkám a jejich souborům. Jednalo se např. o Kunětickou horu, Mnichovo Hradiště či Lichnici. Mezi jeho díla patřil také několikrát vydaný Slabikář návštěvníka památek či publikace Staletí kolem nás. J. Herout psal také příspěvky týkající se např. otázek ikonografie stavebních památek či barevnosti fasád.

J. Herout se těšil díky své otevřené a upřímné povaze velké oblibě u svých spolupracovníků. Jeho nadřizení si ho zase cenili pro jeho obrovské pracovní nasazení a odborný rozhled. V roce 2000 získal J. Herout Cenu Maxe Dvořáka za památkovou péči.¹⁹¹ Zemřel dne 29. května 2015.

¹⁸⁸ PETRŮ, Jaroslav. K významnému výročí Jaroslava Herouta. Zprávy památkové péče, roč. 64, 2004, č. 2, s. 146-147.

¹⁸⁹ Státní oblastní archiv v Zámrsku (dále jen SOA v Zámrsku), nezpracovaný fond Národní památkový ústav (dále jen NPÚ) Pardubice, Rozhodnutí o rozvázání – zrušení pracovního poměru ze dne 10. prosince 1958.

¹⁹⁰ Tamtéž, Předání inventáře a celkové agendy ze dne 13. prosince 1958.

¹⁹¹ PETRŮ, Jaroslav. K významnému výročí Jaroslava Herouta, s. 147–148.

5. Kapitola

Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích

5.1. Předchůdci

Krajský vlastivědný ústav v Pardubicích a Hradci

Po vydání zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách* byl zřízen radou KNV v Pardubicích ke dni 1. lednu 1959 Krajský vlastivědný ústav v Pardubicích, který sídlil na pardubickém zámku. Jeho ředitelem se stal Jiří Řeřucha. Koncem roku 1959 byl ustaven také KVÚ v Hradci Králové, který byl zřízen radou KNV v Hradci Králové. KVÚ v Pardubicích sdružoval krajskou galerii, krajskou památkovou péči a krajské muzeum a slučoval úkoly zmíněných zařízení.¹⁹²

Úsek památkové péče měl na starosti péči o nemovitá umělecká díla a historicky významné objekty, které se nacházely v kraji. Kromě těchto činností pardubický KVÚ pořádal pravidelná školení průvodců na zámcích a hradech a školení pro okresní památkové zpravodaje.¹⁹³ Jedno z těchto školení se uskutečnilo dne 23. února 1960 v 9 hodin. Na tomto školení zazněla druhá část přednášky Ing. Zd. Budínky ze SÚPPOP, která se vztahovala k úpravě památkových objektů.¹⁹⁴

Ve dnech 28.-29. ledna 1960 se konaly v pardubickém KVÚ přednášky pro konzervátory památkové péče, okresní a městské stavební podniky, odbory výstavby rad ONV a MěNV. Jednalo se např. o tematicky zaměřené přednášky *Zásady památkových úprav objektů a Technologie materiálů a provádění*. Po skončení každé přednášky přišla na řadu diskuze zaměřená např. na problematiku oprav, projekci rekonstrukcí, spolehlivost pracovníků, kvalitu práce a materiálu, údržby památkových objektů podle plánu, kompetence investora a památkových orgánů.¹⁹⁵

Další instruktáž pro zpravodaje státní památkové péče, konzervátory, průvodce a správce státní zámků a hradů, průvodce městských památkových rezervací se konala v poradní síni v KVÚ v Pardubicích dne 22. března 1960 v 9 hodin. Na programu byl referát dr. Fr. Plachého,

¹⁹²ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP. 25 let Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje. Pardubice, 1985, s. 4-5.

¹⁹³SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, První rok práce krajského vlastivědného ústav, s. 6.

¹⁹⁴NA ČR, SPS, kart. 759, inv. č 440, sign. 22 II, Školení konzervátorů a zástupců řídicích orgánů výrobních složek ze dne 23. února 1960.

¹⁹⁵Tamtéž, Zhodnocení přednášek konaných ve dnech 28. -29. ledna 1960 ze dne 24. února 1960.

jehož tématem byly Základní právní předpisy vztahující se k památkové péči a následná diskuze na toto téma. Zmíněnou instruktáž, která trvala tři hodiny, absolvovalo 25 pracovníků památkové péče, z nichž devět tvořili zpravodajové a konzervátoři a zbytek představovali průvodci a správci zámků a hradů. Tento referát začínal všeobecnou zmínkou o významu kulturních památek pro společnost, která budovala socialismus, poté došlo ke krátkému historickému přehledu ochrany památek a památkové péče v českých krajích. Dále následoval výklad jednotlivých ustanovení zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách* a jeho prováděcích vyhláškách a byla zdůrazněna jeho souvislost se stavebními předpisy a s předpisy týkajícími se územního plánování. V následné diskuzi došlo k objasnění vybraných ustanovení prováděcích předpisů k zákonu č. 22/1958 Sb.¹⁹⁶

Během roku 1959 byl do správy pardubického KVÚ, jakožto kulturního zařízení KNV převáděn státní kulturní majetek, který dříve spravovala bývalá SPS. Zásadní změnu v tomto ohledu přineslo usnesení ÚV KSČ ze dne 7. a 8. dubna 1960 o zvýšení pravomoci a odpovědnosti národních výborů. Na základě tohoto usnesení přešla správa veškerého bývalého státního kulturního majetku s výjimkou knižních svozů na výkonné orgány ONV či MNV.

Problém představoval již fakt, že do dubna 1960 nebylo dokončeno předání státního kulturního majetku do správy KNV, resp. jeho kulturních zařízení. V případě některých objektů byly předány pouze nemovitosti. Ani v jednom případě nedošlo k vypořádání movitého majetku kulturní povahy.

Aby na ONV i MNV mohly být předány objekty státního kulturního majetku uceleně, dospěla delimitační komise KNV k rozhodnutí, že skutečné předání objektů mělo být prováděno v druhé polovině roku 1960 na základě harmonogramu, který mělo vypracovat již nově vzniklé KSSPPOP Vč kraje.¹⁹⁷ Jednalo se o Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.¹⁹⁸

Nejvýznamnější akcí pardubického KVÚ byla výstava věnovaná 15. výročí osvobození ČSR Rudou armádou. Úkolem této výstavy bylo zdokumentovat rozvoj kraje za posledních patnáct let a ujistit občany o správnosti cesty k socialismu a motivovat k budovatelské

¹⁹⁶ Tamtéž, Záznam o instruktáži pořádané Krajským vlastivědným ústavem v Pardubicích dne 28. března 1960 ze dne 28. března 1960.

¹⁹⁷ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Delimitace bývalého státního kulturního majetku na ONV – směrnice.

¹⁹⁸ Tamtéž, Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.

práci.¹⁹⁹

Libreto výstavy vypracovali Karel Kaplan a J. Šrettr a byla řízena Propagační tvorbou v Praze, jež měla na starosti organizaci předních zahraničních výstav. Kromě společenských organizací se při přípravě realizovaly také nejdůležitější závody tehdejšího Pardubického kraje, které zajišťovaly materiál pro tuto zmíněnou výstavu. Jednalo se např. o pardubickou Transportu či Teslu.²⁰⁰ Výstava byla otevřena v květnu 1960 a instalována v autopavilonu v Tyršových sadech. Jednou z expozic byla např. expozice Závodů Vítězného února, kde byl představen model skládky řepy.²⁰¹

Oba KVÚ byly zrušeny v důsledku územní reorganizace státu, která proběhla v první polovině roku 1960.²⁰² Na základě zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu došlo ke vzniku deseti krajů a 108 okresů na místo původních devatenácti krajů a 306 okresů. Jedním z deseti nově vzniklých krajů byl i kraj Východočeský²⁰³ se sídlem v KH.²⁰⁴ Zrušení KVÚ vedlo k osamostatnění krajských galerií a muzeí.²⁰⁵

5. 2. Vznik fungování a zánik KSSPPOP Vč kraje

KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích vzniklo ke dni 1. červenci 1960 spojením památkových pracovišť KVÚ v Pardubicích a KVÚ v Hradci Králové jako zařízení Vč KNV v Hradci Králové se sídlem na pardubickém zámku v budově č. 4.²⁰⁶ Ke zřízení KSSPPOP Vč kraje došlo na základě usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové ze dne 20. června 1960 s účinností od 1. července 1960. Na počátku svého působení nespravovalo KSSPPOP Vč kraje ani jeden z tehdejších státních zámků či hradů.²⁰⁷

Územní působnost KSSPPOP Vč kraje byla vymezena následovně: *„Východočeský kraj byl vytvořen z dosavadních krajů Pardubice (mimo Čáslavska) a Hradce Králové, z části kraje Jihlava (Havlíčkobrodsko a Ledčsko), z části kraje Brněnského (Svitavsko a Moravskotřebovsko) a na severu ze Semilska a Jilemnicka, které přešly z bývalého kraje*

¹⁹⁹ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 4 – 5.

²⁰⁰ Zář: Orgán Východočeského KV KSČ, 1960, roč. XVI, č. 17, s. 1.

²⁰¹ Pochodeň: Orgán Východočeského KV KSČ, 1960, roč. 49, č. 58, s. 2.

²⁰² ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 5.

²⁰³ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. Dějiny správy v českých zemích, s. 450 - 451.

²⁰⁴ zákon č.36/ 1960 Sb., o územním členění státu ze dne 9. dubna 1960.

²⁰⁵ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 5.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ ŠVEC, Jiří. Z historie odborné organizace státní památkové péče ve východních Čechách. In VAŇURA, Oldřich (ed.). *Dodatek k výroční zprávě Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2004 Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, Pardubice, 2005, s. 7. ISBN 80 – 9031458 -5-6.*

Libereckého.²⁰⁸ Východočeský kraj se dělil do jedenácti okresů.²⁰⁹

Personální základ KSSPPOP Vč kraje tvořili zaměstnanci zrušeného KVÚ v Pardubicích a KVÚ v HK. Na samém počátku disponovalo KSSPPOP Vč kraje devatenácti pracovníky, z nichž se v osmi případech jednalo o odborníky.²¹⁰ V únoru 1965 mělo KSSPPOP Vč kraje 32 pracovníků včetně zaměstnanců litomyšlského zámku, který byl krátce předtím přejat do správy KSSPPOP Vč kraje.²¹¹ Počet zaměstnanců narůstal v souvislosti s tím, jak byly do správy KSSPPOP Vč kraje postupně přebírány tehdejší státní hrady a zámky²¹² a jak se postupně rozšiřoval odbor ochrany přírody. V roce 1990 pracovalo na KSSPPOP Vč kraje 332 zaměstnanců.²¹³

Státní hrady a zámky přecházely do správy KSSPPOP Vč kraje od ONV, MNV, MěNV, v případě hradu Lipnice od Okresního vlastivědného střediska v Havlíčkově Brodě a u areálu Betléma u Žirče od Východočeských státních lesů Hradec Králové.²¹⁴

Od 1. ledna 1965 do 1. ledna 1982 bylo postupně do správy KSSPPOP Vč kraje převedeno 28 památkových objektů.²¹⁵

K základním úkolům KSSPPOP Vč kraje v letech 1961–1963 patřilo vyhotovení státního seznamu nemovitých kulturních památek. V letech 1961–1962 byl pořizován evidenční soupis památek za pomoci velkého množství dobrovolníků. Soupis obsahoval zhruba 11 000 památek. V letech 1962 – 1963 došlo na základě vládního usnesení č. 250 ze dne 30. března 1962 k přehodnocování tohoto soupisu. Posouzení památek prováděly komise, které byly složeny z pracovníků KSSPPOP Vč kraje, ONV a SÚPPOP. Na schváleném seznamu se ocitlo kolem 3 200 nemovitých památek. V letech 1964–1965 přikročilo KSSPPOP Vč kraje k provádění soupisu movitých kulturních památek. Nejprve došlo k vypracování seznamu významnějších památek na základě výtahu z literatury. Následně se v každém okrese vybralo 800–1000 kusů movitých památek.²¹⁶

²⁰⁸ JANKO, Jiří. Kapitoly o Východočeském kraji. In ŘEŘUCHA, Jiří (ed.) *Východní Čechy 1962: vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech*. Havlíčkův Brod, 1963, s. 16.

²⁰⁹ Jednalo se o okresy: Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Náchod, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Semily, Svitavy, Trutnov a Ústí nad Orlicí. Zákon č.36/ 1960 Sb., o územním členění státu ze dne 9. dubna 1960.

²¹⁰ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 5.

²¹¹ Rozhovor s Vlastimilou Mílskou, bývalou pracovnící KSSPPOP Vč kraje. Pardubice 29. srpna 2017.

²¹² ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

²¹³ Tamtéž, s. 22.

²¹⁴ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7-8.

²¹⁵ Jednalo se o zámky: Litomyšl, Pardubice, Slatiňany, Doudleby nad Orlicí, Opočno, Skalka, Častolovice, Hrubý Rohozec, Rychnov nad Kněžnou, Hrádek u Nechanic, Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, Nové Hradky, Nové Město nad Metují, Náchod, Ratibořice, Kostelec nad Orlicí, Humprecht, hospital Kuks, dále hrady: Svojanov, Kunětická hora, Trosky, Pecka, Litice nad Orlicí, Lipnice, Kost, Vízmburk, Soubor lidových staveb a řemesel Vysočina a kostel v Zahrádce. Tamtéž.

²¹⁶ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Vývoj památkové péče ve Východočeském kraji po roce

Dalším úkolem KSSPPOP Vč kraje byla metodická a odborná spolupráce s odbory kultury ONV ve Východočeském kraji, investory a vlastníky. KSSPPOP Vč kraje poskytovalo pomoc při zpracování plánu údržby, konzervace a obnovy památek. Docházelo k plánování konzultačních dnů pro ONV. V těchto dnech byly řešeny nahromaděné problémy. Dále také KSSPPOP Vč kraje zaměřovalo svou pozornost na péči o státní zámky a hrady. Výsledky této činnosti byly asi nejlépe viditelné např. na obnoveném areálu zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou. Neméně důležitým úkolem byla také stavebněrestaurátorská činnost.²¹⁷

Mezi významné úkoly patřily také globální územní koncepty regenerace a obnovy historických celků. V letech 1971–1973 byla ve spolupráci s útvarem územního plánu a architektury Vč KNV vypracovávána Analýza historických jader měst Východočeského kraje.²¹⁸

V průběhu let 1965–1974 KSSPPOP Vč kraje z hlediska územních plánů metodicky pomáhalo při určování koncepce zásad rozvoje jednotlivých měst ve Východočeském kraji.²¹⁹

Důležitou činností KSSPPOP Vč kraje byla obnova a rekonstrukce význačných památkových objektů. Např. v Chrudimi byla v nově rekonstruovaném interiéru Mydlářova domu umístěna unikátní sbírka loutek z celého světa. V Pardubicích byl rekonstruován dům U Koníčka a obnovována fasáda radnice. Dále také došlo v Pernštýnské ulici k nálezům figurálních fresek na domech čp. 11, 12, 13.²²⁰

Během let 1967–1970 bylo přistoupeno k řešení složitých technologických úkolů. Jednalo se o náročné zajišťovací stavebněstatické práce na význačných památkách a v areálech historických jader měst. Zachráněna byla např. jádra měst Poličky, Vysokého Mýta, Litomyšle a Nového Města nad Metují.²²¹

K dalším činnostem KSSPPOP Vč patřila také tvorba expozic. V roce 1969 byla např. na zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou vytvořena ve spolupráci se SÚPPOP expozice Barok v Čechách.²²² V roce 1975 došlo na zámku Hrádek u Nechanic při příležitosti 30. výročí osvobození Československa sovětskou armádou k otevření expozice Osvobození

1960 z roku 1974, s. 1 -3.

²¹⁷ Tamtéž, s. 3- 4.

²¹⁸ Tamtéž, s. 4–5.

²¹⁹ Jednalo se např. o územní plány měst Slatiňany, Litomyšl, Holice, Jičín, Turnov, Vysoké Mýto, Chlumec nad Cidlinou, Chrudim nebo Nové Město nad Metují. Tamtéž, s. 6.

²²⁰ Tamtéž, s. 6 -7.

²²¹ Tamtéž, s. 8.

²²² BLAŽÍČEK, Oldřich. Barok v Čechách. Výběr architektury, plastiky, malby a uměleckých řemesel 17. a 18. století. Katalog expozice, Státní zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou. Hradec Králové, 1969.

východních Čech sovětskou armádou.²²³

Neodmyslitelnou součástí KSSPPOP Vč kraje byl také odbor ochrany přírody. V počátcích KSSPPOP Vč kraje působil na ochraně přírody pouze jeden zaměstnanec. Druhý pracovník se věnoval parkům. Postupem času bylo zbudováno odborné, metodické a určitým způsobem i výkonné pracoviště, které zajišťovalo péči o ochranu a tvorbu krajiny, péči o chráněná území a chráněné krajinné oblasti a plnilo úkoly na úseku životního prostředí. Problematika ochrany přírody byla upravována zákonem č. 40/1956 Sb., *o státní ochraně přírody*.²²⁴

Od vzniku KSSPPOP Vč kraje, tj. 1. července 1960, vykonával funkci ředitele KSSPPOP Vč kraje Jiří Řeřucha. Na základě usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové č. 50 ze dne 19. března 1973 předal dnem 1. dubna 1973 Jiří Řeřucha funkci ředitele KSSPPOP Vč kraje Miloši Chvalinovi. Rada Vč KNV v Hradci Králové odvolala J. Řeřuchu z funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje ke dni 31. března 1973 a vyjádřila mu svůj dík za vykonanou mnoholetou činnost na úseku památkové péče a ochrany přírody. Dále rada Vč kraje KNV v Hradci Králové schválila Miloše Chvalinu do funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje ode dne 1. dubna 1973.²²⁵ Miloš Chvalina vykonával tuto funkci do dne 4. října 1976.

Nový ředitel jmenován nebyl a rada Vč KNV v Hradci Králové pověřila Ing. arch. Libora Černíka zastupováním funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje. Do pověření byl L. Černík vedoucím odboru památkové péče KSSPPOP Vč kraje. Původně se předpokládalo, že L. Černík, který byl funkcí zastupujícího ředitele pověřen 4. října 1976, bude ve funkci zastupujícího ředitele jeden až jeden a půl měsíce, ale jelikož došlo k protažení předpokládané doby, musel L. Černík přikročit k zajištění všech úkolů ředitele KSSPPOP Vč kraje, které se týkaly hlavně přípravy sezony 1977. Mezi tyto úkoly patřila např. příprava nové koncepce týkající se rozvoje státní ochrany přírody Východočeského kraje, zajištění rozvoje jednotlivých pracovišť KSSPPOP Vč kraje po organizační, finanční i prostorové stránce, aby mohly být plněny vedle dosavadních úkolů i úkoly, které vyplývaly z koncepce do roku 1990, dále pokračování realizace hlavních úkolů, které mělo KSSPPOP Vč kraje určeno koncepcí rozvoje státní památkové péče ve Východočeském kraji. L. Černík vykonával funkci zastupujícího ředitele do 30. září 1977.²²⁶

²²³SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Prozatímní průvodcovský text k expozici Národně osvobozenecský boj ve Východních Čechách a jejich osvobození Sovětskou armádou.

²²⁴MACÁK, Jaroslav. Ochrana přírody po 25 letech KSSPPOP. 25 let Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje. Pardubice, 1985, s. 15.

²²⁵SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Protokol o předání funkce ředitele Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Vč kraje v Pardubicích ze dne 24. srpna 1973.

²²⁶Tamtéž, Zpráva o celkovém stavu Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody ke dni 30.

Podle usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové č. 173/ 77 ze dne 1. srpna 1977 došlo k jmenování Oldřicha Plháka do funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje. L. Černík zastupující ředitel předal dnem 1. září 1977 Oldřichu Plhákovi funkci ředitele KSSPPOP Vč kraje. Odbor kultury Vč KNV v Hradci Králové jmenoval dne 29. září 1977 komisi pro předání a převzetí funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje.²²⁷

Na základě usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové č. 46 ze dne 22. února 1984 došlo k odvolání O. Plháka z funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje ke dni 29. února 1984. Řízením KSSPPOP Vč kraje byl s účinností od 1. března 1984 pověřen Jiří Šimek, který byl do té doby náměstkem ředitele. J. Šimek tuto funkci vykonával do 30. dubna 1984.

Podle usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové ze dne 25. dubna 1984 byl ke dni 1. květnu 1984 jmenován do funkce ředitele KSSPPOP Vč kraje Radomil Kryl, který ve funkci setrval do konce roku 1989.²²⁸

Dne 9. října 1990 byl přijat zákon České národní rady č. 425/1990 Sb., *o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících*. Na základě zmíněného zákona došlo ke zrušení sedmi KNV a 75 ONV, které byly nahrazeny 73 okresními úřady.²²⁹

V souvislosti se změnami, které tento zákon přinesl, bylo přistoupeno k vypracování a schválení delimitačního protokolu ze dne 23. listopadu 1990. Jednalo se o delimitační protokol mezi Vč KNV v Hradci Králové a MK ČR o přechodu působnosti zřizovat, řídit a zrušovat KSSPPOP Vč kraje se sídlem v Pardubicích z Vč KNV v Hradci Králové na MK ČR. Na základě výše zmíněné delimitačního protokolu, jenž nabyl účinnosti dne 1. ledna 1991, bylo MK ČR zřizovatelem a nadřízeným orgánem KSSPPOP Vč kraje.

Zároveň s tím bylo v roce 1990 na základě usnesení vlády ČR č. 71 k reformě národních výborů přikročeno k delimitaci úseku státní ochrany přírody pardubického KSSPPOP do působnosti Českého ústavu ochrany přírody v Praze.

Delimitace úseku státní ochrany přírody proběhla na základě delimitačního protokolu ze dne 7. září 1990, který nabyl účinnosti k 1. lednu 1991.

Dne 27. února 1991 byl MK ČR vydán statut Památkového ústavu v Pardubicích. Ke zrušení tohoto statutu došlo na základě vydání zřizovací listiny Památkového ústavu ze dne

9.1977 ze dne 29. září 1977.

²²⁷ Tamtéž, Protokol o předání funkce ředitele Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Vč kraje v Pardubicích ze dne 30. září 1977.

²²⁸ Tamtéž, Protokol o předání funkce ředitele Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích ke dni 1. 5.1984 ze dne 23. května 1984.

²²⁹ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. Dějiny správy v českých zemích, s. 481.

17. června 1998. Zřizovací listinu vydalo MK ČR.²³⁰

5.3. Osobnosti pardubického KVÚ a KSSPPOP Vč kraje

Jiří Řeřucha

Jiří Řeřucha se narodil dne 6. dubna 1912 v Havlíčkově Borové. Absolvoval nižší gymnázium a čtyřletý učitelský ústav se zaměřením pro II. stupeň přírodní vědy. Maturoval v roce 1932. Jako učitel pracoval J. Řeřucha do roku 1950. Od roku 1950 zastával na tehdejší KNV v Pardubicích post referenta pro práci s filmem. V letech 1953–1958 působil J. Řeřucha při zmíněném KNV v Pardubicích na úseku památkové péče a ochrany přírody jako inspektor kultury. Od 1. ledna 1959 vykonával funkci ředitele KVÚ a po reorganizaci od 1. července 1960 funkci ředitele nově vzniklého KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích. Na postu ředitele KSSPPOP Vč kraje působil J. Řeřucha až do roku 1973, kdy odešel do penze.²³¹

Ing. arch. Aleš Vošáhlík, CSc.

Aleš Vošáhlík byl narozen dne 2. února 1934 v Ústí nad Labem. Narodil se jako druhé dítě do učitelské rodiny, měl ještě starší sestru. Okupace pohraničních oblastí v roce 1938 donutila rodinu A. Vošáhlíka, aby se odstěhovala z Ústí nad Labem do Žebráku, kde se stal otec A. Vošáhlíka ředitelem školy. Po druhé světové válce se rodina vrátila zpět do Ústí nad Labem. Zde A. Vošáhlík navštěvoval reálné gymnázium v letech 1945 – 1953.²³² Po dokončení reálného gymnázia studoval v letech 1953 – 1959 Fakultu architektury a pozemního stavitelství ČVUT v Praze, kde byl výborným studentem, což dokládá fakt, že studium ukončil s vyznamenáním.²³³

V roce 1959 začal A. Vošáhlík pracovat v KVÚ v Pardubicích jako architekt.²³⁴ Tady působil do jeho zániku a plynule pak přešel od 1. července 1960 do nově vzniklého KSSPPOP Vč kraje. V KSSPPOP Vč kraje byl zaměstnán v letech 1960–1963 jako vedoucí skupiny památkové architektury a zastával funkci zástupce ředitele.²³⁵ Během tohoto působení

²³⁰ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 22.

²³¹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Jiří Řeřucha šedesátníkem.

²³² KIBIC, Karel. K nedožitým pětasedmdesátinám Aleše Vošáhlíka. Zprávy památkové péče, roč. 69, 2009, č. 5, s. 385.

²³³ KIBIC, Karel. K životnímu jubileu Aleše Vošáhlíka. Zprávy památkové péče, LIV, roč. 54, 1994, s. 35.

²³⁴ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Přehled dosavadního mzdového fondu a pracovníků památkové části Krajského vlastivědného ústavu ze dne 31. března 1960.

²³⁵ Tamtéž, Krajské památkové středisko – údaje o pracovnících ze dne 24. března 1961.

absolvoval A. Vošáhlík všechny oblasti památkové praxe: evidenci, dokumentaci a rozborů památek, posuzování projektů obnovy památkových objektů a územních plánů, praktickou realizaci, a to včetně restaurátorských prací. Již zde A. Vošáhlík uplatňoval koncepční přístup k řešení památkových problémů např. při obnově sgrafitové výzdoby průčelí doulebského zámku.²³⁶

V roce 1963 opustil KSSPPOP Vč kraje a začal pracovat v Pražském středisku státní památkové péče a ochrany přírody (dále jen PSSPPOP). Zde se věnoval průzkumu památek a posuzoval projekty týkající se jejich úpravy a sledoval rehabilitace národních kulturních památek.²³⁷ Jako člen poroty se účastnil soutěží, jež se zaměřovaly na úpravy památkových objektů²³⁸ např. na řešení západního průčelí emauzského chrámu. Důležitým úkolem A. Vošáhlíka v PSSPPOP byl návrh nového výnosu o zřízení pražské památkové rezervace, který přinesl změnu v tom, že do rezervace bylo začleněno i Nové Město. Tomuto úkolu se věnoval i po odchodu z PSSPPOP. Ke schválení výnosu pražské rezervace došlo dne 21. července 1971 vydáním Nařízení vlády České socialistické republiky č. 66/1971 Sb., *o památkové rezervaci v hlavním městě Praze*.

V roce 1965 odešel A. Vošáhlík ze PSSPPOP a začal působit ve SÚPPOP.²³⁹

Z dalších významných osobností působil na KSSPPOP Vč kraje v roce 1970 prof. PhDr. Mojmir Horyna²⁴⁰ a od roku 1971 JUDr. et PhDr. Lubor Machytka, DrSc²⁴¹.

Ještě jako student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nastoupil v roce 1974 na KSSPPOP Vč kraje doc. PhDr. Vladimír Hrubý, v té době ještě pracoval na své diplomové práci Pečeti Přemysla Otakara II. Z důvodu dokončení zmíněné práce požádal o neplacené volno. V důsledku toho bývá jako rok jeho nástupu na KSSPPOP Vč kraje označen rok 1975. V roce 1985 se doc. V. Hrubý stal vedoucím úseku památkové péče. Doc. V. Hrubý působil na KSSPPOP Vč kraje do roku 1987.²⁴²

²³⁶ KIBIC, Karel. K životnímu jubileu Aleše Vošáhlíka, s. 35.

²³⁷ KIBIC, Karel. K nedožitým pětasedmdesátinám Aleše Vošáhlíka, s. 385.

²³⁸ KIBIC, Karel. K životnímu jubileu Aleše Vošáhlíka, s. 35.

²³⁹ KIBIC, Karel. K nedožitým pětasedmdesátinám Aleše Vošáhlíka, s. 385.

²⁴⁰ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Seznam pracovníků KPS Pardubice z roku 1970.

²⁴¹ Tamtéž, Seznam pracovníků KSSPPOP Pardubice k 1. únoru 1977.

²⁴² Rozhovor s doc. Vladimírem Hrubým, bývalým pracovníkem KSSPPOP Vč kraje. Pardubice 18. 10. 2017.

6. Kapitola Památkové objekty ve východočeském kraji

6.1. Zámek Pardubice

V roce 1920 byl pardubický zámek i s příslušnými nemovitostmi zakoupen Muzejním spolkem (dále jen MS) od Richarda Drasche z Wartinberka. Dne 3. června 1952 daroval MS zámek v Pardubicích Československému státu. Dne 10. října téhož roku proběhlo na pardubickém zámku jednání o odevzdání zmíněného objektu do správy MŠVU, odbor vědy a památkové péče.²⁴³

Ke dni 15. srpna 1953 došlo k dobrovolnému rozvázání poměru s prozatímním správcem pardubického zámku Antonínem Zhánělem. Jako nového správce zámku v Pardubicích ustanovil ke dni 1. srpna 1953 KNV v Pardubicích Josefa Podhorského, který byl zařazen do VI. pracovní třídy s pracovní povinností 48 hodin týdně. Proti zařazení J. Podhorského do VI. pracovní třídy podal oblastní inspektorát námítky a zažádal, aby byl J. Podhorský zařazen do V. pracovní třídy. Rozhodnutí bylo odůvodněno tím, že se v zámku v Pardubicích nacházelo muzeum, kde si odborný výklad prováděla správa muzea, takže v tomto případě měl kastelán na starosti jen administrativní vedení a správu budov. Pardubický KNV vzal zmíněné námítky na vědomí a J. Podhorského zařadil s účinností ode dne 1. srpna 1953 do V. pracovní třídy. Prozatímní správce A. Zháněl předal pardubický zámek novému kastelánovi J. Podhorskému protokolárně 3. srpna 1953.²⁴⁴ J. Podhorský funkci správce zámku v Pardubicích vykonával do konce roku 1965. V letech 1953–1958 spravovala zmíněný zámek SPS. Po zániku SPS se správcem zámku Pardubice stala SPS v likvidaci.²⁴⁵

Dne 24. května 1959 v 10 hodin došlo ve výstavní síni pardubického zámku k otevření výstavy díla Bl. Borovičkové Podpěrové, která byla akademickou sochařkou a nositelkou Československé ceny míru. Výstava byla otevřena při příležitosti 10. výročí československého hnutí obránců míru. Návštěvníci mohli výstavu shlédnout každý den mimo pondělí od 10 do 17 hodin.²⁴⁶

Na základě protokolu ze dne 23. června 1959 sepsaného v kanceláři správy státního zámku v Pardubicích odevzdala SPS v likvidaci zastoupená dr. Františkem Sieglerem

²⁴³ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 51 -53.

²⁴⁴ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 98, inv. č 160, Pardubice, státní zámek – přijetí nového správce objektu ze dne 16. srpna 1953.

²⁴⁵ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958, s. 53.

²⁴⁶ Zář: Orgán Východočeského KV KSC, 1959, roč. XV, č. 41.

pardubický zámek do správy KVÚ v Pardubicích, který zastupovali František Michálek, Vinceno Zaifert, Josef Podhorský a Miroslav Hevák.

V průběhu odevzdávání zmíněného zámku došlo k provedení pochůzky po odevzdávaných nemovitostech a bylo konstatováno, že se na zámecké budově č. 1 zevní omítky nacházely ve velmi špatném stavu. Na západní a jižní straně byla na mnoha místech obnažena původní sgrafita, jež byla vystavena povětrnostním a vzduchovým otřesům, které způsobily dělobuchy užívané v rámci oslav konaných na zámeckých valech. Omítky byly odfouknuté a během otřesů opadávaly až na cihelné zdivo. Na základě zmíněných důvodů se požadovalo, aby dělobuchy byly napříště vypalovány mimo areál pardubického zámku. V důsledku vzduchových otřesů se rozšiřovaly trhliny u arkýře na popisované budově. Tašková krytina a krovy na půdách se nacházely v dobrém stavu.

Budovy č. 2 a č. 3 byly se svými nedostatky začleněny do plánu celkových stavebních úprav týkajících se výstavby krajské galerie v Pardubicích. K zahájení výstavby mělo dojít v srpnu 1959. Uvnitř těchto budov byly zjištěny závady, které způsobil Pardubický velkoobchod zboží široké potřeby, jrnž tyto prostory používal pro provozní a skladovací účely. Budovy č. 5,6,7, 8 měly sice dobrou krytinu, ale bylo třeba ji odborně přeložit. Velice nutně měla být u zmíněných budov provedena úprava komínů, protože hrozilo nebezpečí, že se jinak zřítí. Na dvoře budovy č. 5 postavil bývalý nájemce a majitel truhlářského velkoobchodu pan Hruběš zděnou kancelář, se kterou se počítalo pro účely pardubického KVÚ.

Budovu č. 8 dosud užívalo Odbytové sdružení papírového průmyslu. Kvůli dlouhodobému přetěžování konstrukcí v podkroví a kleneb, které se nacházely v prvním patře, došlo ke kritickému stavu a hrozilo nebezpečí, že dojde ke zřícení celého krovu i s dvojnásobnou taškovou krytinou a západní zdi. V případě vjezdové brány do prostoru v předhradí byla zdůrazňována nutná oprava, protože poškození v důsledku nárazu vojenského vozidla ohrozilo stabilitu vjezdu. Došlo k rozdrčení kamenného gotického oblouku a poškození klenby nad zmíněným obloukem. Co se týče druhé brány, kde byla lepenková krytina opravená v roce 1958, bylo nezbytné vyměnit zdivo komínů nad střechou. Dále bylo nutné opravit omítky z obou stran. Na třetí bráně, která prošla rekonstrukcí v roce 1958, byly v důsledku vjezdů nákladních aut podniku ŠIRPO vyborcené obrubníky a dlažby. Ve špatném stavu se nacházela hradební zeď, jejíž část v délce 30 metrů se zborčila již počátkem května 1956. U části hradební zdi v Tyršových sadech muselo dojít v obavě před zřícením k zajištění silnými dřevěnými podpěrami.²⁴⁷

²⁴⁷ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 98, inv. č 160, Protokol o odevzdání objektu státního zámku v Pardubicích do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 25. června 1959.

Dne 8. října 1959 bylo vyhotoveno Jednostranné opatření o převodu správy. V tomto opatření se konstatovalo, že SPS v likvidaci v Praze, která byla správcem pardubického zámku, převedla na základě pověření MŠK čl. 1 Přímé instrukce pro výkonné orgány NV, reg. č. 73/ P – 1959 ze dne 13. května 1959, zn. 22.131/ 59, vydané MŠK po projednání s radami KNV a po dohodě s ministerstvem financí jednostranným opatřením podle ustanovení § 15 odst. 1 vl. nař. č. 81/ 1958 Sb. čl. 21 odst. 8 vyhlášky ministerstva financí č. 205/ 1958 Ú. 1. do správy pardubického KVÚ nemovitosti, které tvořily areál pardubického státního zámku. Jednalo se: o obytné stavení čp. 1, dům čp. 2, obytné stavení čp. 3 (pivovar), obytné stavení dům čp. 4, 5, 6, 7, 8, nádvoří, čtyři louky, klubovnu, záchody, kavárnu, rybníček, skladiště, dvě pastviny, 28 zahrad. Hodnota převáděných nemovitostí byla odhadnuta 723 272 Kčs, z toho stavební parcely byly oceněny na 601 150 Kčs a pozemkové parcely na 122 122 Kčs. V popisovaném opatření bylo zdůrazněno, že zmíněné nemovitosti již byly fyzicky převzaty KVÚ v Pardubicích. SPS v likvidaci v Praze dala souhlas k tomu, aby byla ve složce č. 2631 pozemkové knihy katastrálního území Pardubice na základě jednostranného opatření vyznačena při vlastnickém právu pro ČSR správa pro pardubický KVÚ.²⁴⁸

Na základě Harmonogramu pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV, který vypracovalo KSSPPOP Vč kraje měl být na ONV Pardubice Jednostranným opatřením převeden kulturní a užitkový mobiliář, objekt a nemovitosti pardubického zámku ke dni 9. říjnu 1960.²⁴⁹

V roce 1963 organizoval Park kultury a oddechu v Pardubicích na nádvoří pardubického zámku v srpnové čtvrtky pořady hudby a poezie.²⁵⁰

V letech 1964–1971 byly dokončeny generální opravy čp. 8 b, opraveny venkovní omítky budovy čp. 8, provedena výměna oken a venkovní omítky u budovy čp. 4, realizována generální oprava budovy čp. 3, dále došlo ke statickému zajištění budov čp. 1, čp. 2. Také byl opraven Kaňkův sál, přistoupilo se k demolici ledáren a výstavbě trafostanice. Na realizaci zmíněných akcí vynaložilo KSSPPOP Vč kraje 8 615 704 Kčs.²⁵¹

Dne 22. prosince 1966 se konalo jednání o předání pardubického zámku. Předávající stranou byl ONV, odbor školství a kultury v Pardubicích. Byl zastoupen inspektorkou kultury Ivou Kučerovou, ekonomkou ONV Vlastou Opltovou a pracovníkem finančního odboru,

²⁴⁸ Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 8. října 1959.

²⁴⁹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.

²⁵⁰ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1963, roč. 4–19., č. 65, s. 3.

²⁵¹ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

majetkové správy dr. Dolejšem. Přejímající stranou bylo KSSPPOPVč kraje v Pardubicích, které bylo zastoupeno vedoucím ekonomem Miroslavem Hevákem, dr. Jaroslavem Fryčem a dr. Jiřím Polehlou. Za správu státního zámku se jednání účastnil správce pardubického zámku František Holub.

V době předání se na pardubickém zámku nacházely: KSSPPOP Vč. kraje v budově č. 4, Východočeská galerie v budově č. 3, Východočeské muzeum v budově č. 1 a 2, okresní archiv v budově č. 1, n. p. Kniha v budově bývalého špýcharu, dále Okresní dům pionýrů a uživatelé bytových prostor, se kterými nebyla podepsána dohoda o užívání, protože pronajímané prostory nebyly součástí bytového fondu MěNV v Pardubicích. Nájemníci platili na základě dohody správě státního zámku náhradu za užívání. Pardubický MěNV užíval prostory zámku. Celková hodnota převáděných nemovitostí byla vyčíslena na 723 272 Kčs. Z živého inventáře se na předávaném objektu nacházeli dvě srnky a sedm pávů včetně pávic.

V této době byl kromě správce Františka Holuba zaměstnán na předávaných nemovitostech také údržbář Ladislav Meruňka a uklízečka Anna Holubová. V době sezóny zde byl pravidelně po dobu tří měsíců zaměstnáván také hlídač Václav Drbal.

František Holub se stal správcem pardubického zámku od 1. ledna 1966. Funci správce zámku vykonával F. Holub pouze do konce roku 1966.²⁵² Ke dni 1. ledna 1967 přešel pardubický zámek ze správy ONV Pardubice do správy KSSPPOP Vč kraje a správce již neměl.²⁵³

V roce 1966 se zhroutila část hradební zdi. KSSPPOP Vč kraje provedlo opravu střechy hlavní zámecké budovy č. 1. Došlo také k opravě zdi čtvrtého rondelu a byla prováděna generální oprava budovy č. 3,²⁵⁴ která byla pro účely galerie zpřístupněna v roce 1970.²⁵⁵ Provedena byla také úprava tzv. Příhrádku, tj. budovy č. 5 a oprava první vstupní brány, dále byly opraveny fasády a přilehlé zdi nacházející se u budovy č. 4 a byla provedena obnova reliéfu nad třetí vstupní branou. V důsledku nevhodného zásahu Správy spojů byla poškozena první vstupní brána a muselo dojít k jejímu uzavření. Vzniklá škola měla být hrazena Státní pojišťovnou.²⁵⁶

²⁵² SOA v Zámrsku, fond Východočeský krajský národní výbor (dále jen Vč KNV) Hradec Králové (1960 - 1990), karton č. 555, Zápis o předání státního zámku v Pardubicích ze dne 22. prosince 1966.

²⁵³ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

²⁵⁴ SOA v Zámrsku, fond Vč KNV Hradec Králové (1960 -1990), karton č. 555, Zápis o předání státního zámku v Pardubicích ze dne 22. prosince 1966.

²⁵⁵ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

²⁵⁶ SOA v Zámrsku, fond Vč KNV Hradec Králové (1960 -1990), karton č. 555, Zápis o předání státního zámku v Pardubicích ze dne 22. prosince 1966.

Roky 1969 a 1970 nebyly pro zámek v Pardubicích zrovna nejšťastnějšími, protože se do zámku vloupali zloději, a to hned třikrát. Poprvé se tak stalo v noci z 20. na 21. července 1969,²⁵⁷ kdy lupiči J. P. a M. K. odnesli z pardubického muzea 50 mincí, medailí a 10 kusů kapesních hodinek v hodnotě 199 058 Kčs. Z mincí se jednalo např. o tolar Karla IV., čtyři Šlikovy tolary nebo Slezské groše. Ke druhé krádeži došlo večer 10. ledna 1970, i v tomto případě byl pachatelem J. P., který si tentokrát na pomoc přizval K. K.²⁵⁸ Poslední krádež se uskutečnila 17. srpna 1970. Zlodějem byl opět J. P., kterému asistoval J. S. Celkově byly škody ze všech třech loupeží stanoveny na 400 000 Kčs, ale z historického hlediska se dá jejich ztráta jen těžko vyčíslit.²⁵⁹ Důležitou roli v této akci sehrál překupník L. M. Mezi další uloupené předměty patřila např. monstrance ze žlutého kovu, dva gobelíny, soška světce a perkusní pistole.²⁶⁰

Jen pro upřesnění J. P. byl studentem Vysoké školy zemědělské, který v pardubickém muzeu pracoval od listopadu 1969 do února 1970 jako preparátor.²⁶¹ Některé jeho pohnutky myslí byly těžko pochopitelné, protože místo původně požadovaných 20 000 Kčs za pár perkusních pistolí se nakonec spokojil s pouhými 3 000 Kč, i když by býval dostal od překupníka původní částku.²⁶²

Samotné loupeže byly provedeny velmi primitivním způsobem za pomoci kamene na rozbití okna, provázku a baterky.²⁶³ Zcela logicky se nabízí otázka, kde ukradené předměty skončily. Většina ukradených předmětů mířila za pomoci dalších překupníků do zahraničí a zloději dostali za svůj lup velmi nízké částky.

Ve dnech 24. - 26. srpna 1971 proběhlo s pachateli u krajského soudu v Hradci Králové hlavní líčení. J. P. byl odsouzen k odnětí svobody na 11 let nepodmíněně, J. S. na 9 let nepodmíněně, K. K. na 8 let nepodmíněně, M. K. na 5 let nepodmíněně a L. M. na 18 měsíců nepodmíněně. Povinností odsouzených bylo samozřejmě také nahradit způsobenou škodu. V případě první loupeže měl J. P. a J. S. zaplatit 122 000 Kčs, za druhou krádež byla J. P. a K. K. uložena k zaplacení částka 166 000 Kčs a za poslední loupež měl J. P. a M. K. uhradit částku 3 950 Kčs.²⁶⁴

V témže roce mělo na základě sdělení archeologického ústavu ČSAV dojít v rámci oprav pardubického zámku k odkrytí fragmentů válcové zdi parkánové věže pozdně gotického hradu

²⁵⁷ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 78.

²⁵⁸ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 77.

²⁵⁹ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 78.

²⁶⁰ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 77.

²⁶¹ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích 1971, roč. 21-27., č. 76.

²⁶² Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 77.

²⁶³ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 76.

²⁶⁴ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 78.

Perštejnů.²⁶⁵ Podle názoru pracovníka KSSPPOP Vč kraje prom. hist. Marina Dobřeva se jednalo o věže hradební zdi původního Arnoštova opevnění.²⁶⁶

Dne 22. února 1972 se konala na KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích koordináční schůzka týkající se projednání uživatelských vztahů a postupu prací v areálu pardubického zámku. Objekt pardubického zámku v této době užívaly KSSPPOP Vč kraje, Krajského muzea východních Čech (dále jen KMVČ) - pracoviště Pardubice a Východočeská galerie (dále jen VČG). Na této schůzce se podrobně jednalo hlavně o otázkách vybudování dílem KMVČ – pracoviště Pardubice a přístupu do dalšího výstavního sálu VČG.

Dále bylo zjištěno, že pardubický zámek se nenacházel v prvním návrhu programu K, který byl vypracován Státním ústavem památkové péče na základě vládního usnesení č. 14 ze dne 19. ledna 1972. Tento návrh obsahoval nejcennější památky, jež měly být do roku 1975 celkově opraveny. V důsledku toho nemohlo na pardubickém zámku dojít k zahájení stavebních prací většího rozsahu.²⁶⁷

Ke generální rekonstrukci pardubického zámku se přistoupilo až v roce 1978. Krátce předtím došlo v prosinci roku 1977 ke zřícení stropů nad druhým patrem severního křídla paláce, kde se nacházely expozice pardubického muzea. Druhé patro severního křídla zámku se muselo okamžitě zavřít, začala havárie a konečně se přistoupilo ke generální rekonstrukci.²⁶⁸

Dne 25. ledna 1978 se od 9 hodin do 11:30 hodin konalo v KMVČ - pracoviště Pardubice jednání o průběhu oprav pardubického zámku. Jednání se účastnili: Jan Pravda, místopředseda Vč KNV v Hradci Králové, Z. Šejblová, místopředsedkyně ONV Pardubice, J. Šimon, předseda MěNV Pardubice, J. Lemberk, vedoucí odboru kultury Vč KNV v Hradci Králové, J. Skalický, vedoucí odboru kultury ONV Pardubice, O. Plhák, ředitel KSSPPOP Vč kraje, M. Koubek, ředitel KMVČ, F. Šebek, vedoucí pracovník KMVČ - pracoviště Pardubice, J. Novák, odbor výstavby Vč KNV v Hradci Králové a dva zástupci Krajského podniku pro obnovu a údržbu památek (dále jen KPPOÚP) Opočno.

Jednání bylo řízeno J. Pravdou, který hned na počátku uvedl, že pardubický zámek se nachází ve velmi špatném stavu a že se jedná o významnou kulturní památku. Dále uvedl, že rekonstrukce pardubického zámku je jednou ze tří priorit Východočeského kraje, zbývajícimi

²⁶⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště (dále jen NPÚ ÚOP) Pardubice, odbor evidence, dokumentace a informačních systémů (dále jen EDIS) – odborná spisovna, fond archivní a spisové dokumentace, šanon č. 257 d, Pardubice – Zpráva o nález středověkého zdiva na pardubickém zámku ze dne 11. ledna 1972.

²⁶⁶ Tamtéž, Pardubice zpráva o nález středověkého zdiva ze dne 26. 1. 1972.

²⁶⁷ Tamtéž, Zápis z koordináční schůzky na KSSPPOP v Pardubicích ze dne 22. února 1972.

²⁶⁸ Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM . Pardubice 26. 10. 2017.

dvěma byly zámek Litomyšl a hospital Kuks.²⁶⁹

Obnova a záchrana pardubického zámku byla financována KSSPPOP Vč kraje z účelových prostředků, které poskytl Vč KNV v Hradci Králové.²⁷⁰ V rámci generální opravy pardubického zámku, kde byl generálním dodavatelem stavebních prací KPPOÚP se sídlem v Opočně a subdodavatelem statického zabezpečení Geologický průzkum Rýmařov, bylo do listopadu 1979 prostavěno celkem 14 mil Kčs. V sedmém pětiletém plánu pro období 1981 – 1985 se na generální opravu pardubického zámku počítalo s částkou 12, 5 mil Kčs. Největšímu zájmu se sice těšila budova č. 1, ale bylo počítáno i s průběžnou opravou ostatních objektů. Současně s generální opravou zámku byla prováděna oprava hradeb a úprava parku. Do této doby byly prováděny na ostatních objektech, které se nacházely v zámeckém areálu pardubického zámku práce, jež měly hlavně charakter statického zajišťování a konzervace.²⁷¹

*„ Základní záměr řízení obnovy se opíral o postupné zlepšování stavu jednotlivých křídel a jejich zpětné uvádění do provozu. Vlivem změn ve vodohospodářských poměrech v areálu, nefunkčnosti původní kanalizace a jiných vlivů se však došlo k závažným statickým poruchám, zejména v severním křídle, narůstání závad ve východním křídle a jižní věžici. Tento závažný stav vyvolal nutnost stavebního vyklizení, odlehčení konstrukcí, provizorní stažení krovů. Při těchto pracech byly zjištěny další zásadní poruchy na úrovni havárie. Např. zazedněné shnilé trámy, tvořící nosné prvky“.*²⁷²

V letech 1978–1980 bylo např. dokončeno statické zajištění severovýchodních sklepů, hlásky čp. 1, části valů, západního křídla čp. 1, čp. 5, brány, čp. 6, dále byla odstraněna havárie v objektu čp. 1, severní křídlo, došlo ke stavebním úpravám sklepů čp. 1, rekonstrukci západního křídla čp. 1. Také byly provedeny sondy v západním křídle čp. 1, opravy střech galerie, trafostanice a hláska.

Do poloviny roku 1983 byla na pardubickém zámku provedena rekonstrukce západního křídla čp. 1, obnova budovy čp. 2, sklepů pod severním křídlem, přípravné práce na severním křídle zámku, statické zajištění střechy u budovy čp. 6.²⁷³ V témže roce byl proveden restaurátorský průzkum zákloповých prken a zbytků trámů renesančního stropu pardubického

²⁶⁹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Zápis z jednání o průběhu oprav pardubického zámku ze dne 25. ledna 1978.

²⁷⁰ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon. 257 d, Podklady pro jednání ideologické komise OV KSČ Pardubice ze dne 1. září 1983.

²⁷¹ Tamtéž, Státní zámek Pardubice – zodpovězení dotazu ze dne 19. listopadu 1979.

²⁷² Tamtéž, Podklady pro jednání ideologické komise OV KSČ Pardubice ze dne 1. září 1983.

²⁷³ Tamtéž, Přehled všeobecného plnění na obnově areálu státního zámku Pardubice od roku 1967 do první poloviny roku 1983 z roku 1983.

zámku.²⁷⁴

Od ledna do října 1984 byly KPPOÚP na zámku v Pardubicích vykonány práce vyčíslené na 2 891 000 Kčs. Došlo k dokončení kanalizační větve u západního křídla, k doplnění sloupkování bednění ve druhém patře západního křídla, byla zahájena montáž elektrické instalace, provedeny zemní práce v rámci statického zajištění havarijní části vnitřní hradby i budovy čp. 2.²⁷⁵ Dále byly prováděny práce spojené se zajišťováním krovů nad druhým patrem severního křídla zámku a dílčí stavební úpravy budovy čp. 5.²⁷⁶

Ke dni 1. lednu 1985 bylo v rámci obnovy pardubického zámku a nutných doprovodných akcí prostavěno celkem 37 184 000 Kčs. V případě doprovodných akcí se jednalo o kanalizaci a vodovod, dále o obnovu budovy čp. 2, čp. 3, čp. 5 a obnovu hradeb. Rekonstrukce zámecké budovy čp. 1 byla projektovou dokumentací rozdělena do pěti samostatných částí. Jednalo se o severní křídlo, kam byla investována částka 14 831 000 Kčs, západní křídlo, na které připadla částka 17 020 000 Kčs, sklepy, do kterých bylo investováno 1 788 000 Kčs, dále o jižní věžici a přechod na valy, kam putovala suma 2 200 000 Kčs a východní křídlo, kde ještě nebyla započata rekonstrukce.²⁷⁷

Rok 1985 se nesl ve znamení problémů. Dne 16. srpna 1985 se v odpoledních hodinách odlomila mohutná větev z topolu, který se nacházel před zámeckou budovou a spadla do prostoru staveniště. Naštěstí větev nezpůsobila žádný vážný úraz. V důsledku toho bylo dne 23. srpna téhož roku projednáno opatření k zabezpečení prostor staveniště na západní straně pardubického zámku před nebezpečím pádu větví topolů. Bylo dohodnuto, že za pomoci výsuvné plošiny dojde k odříznutí čtyř nebezpečných větví. Dále bylo doporučeno projednání celkového skácení obou topolů kvůli hrozícímu nebezpečí rozlomení jejich kmenů.²⁷⁸ Další komplikací představoval fakt, že dodavatel družstvo Stavba odmítlo kvůli kapacitním důvodům zajišťovat výdlažbu nádvoří.²⁷⁹

V tomto roce se také v rámci oslav 40. výročí osvobození Československa konala dne 7. března 1985 na pardubickém zámku vernisáž výstavy s názvem Restaurovaná díla východočeských hradů a zámků. Akci pořádala KSSPPOP Vč kraje ve spolupráci s VČG.²⁸⁰

²⁷⁴ Tamtéž, Posouzení restaurátorského průzkumu na záklopových prknech a trámec renesančního stropu SZ Pardubice ze dne 3. října 1983.

²⁷⁵ Tamtéž, Zápis z jednání KD „Obnova SZ Pardubice“ ze dne 13. listopadu 1984.

²⁷⁶ Tamtéž, Zápis z jednání kontrolního dne obnovy areálu SZ Pardubice ze dne 15. května 1984.

²⁷⁷ Tamtéž, SZ Pardubice – zpráva o stavu obnovy ze dne 25. března 1985.

²⁷⁸ Tamtéž, Zápis z projednání opatření k zabezpečení prostor staveniště na západní straně zámku před nebezpečím pádu větví topolů ze dne 23. srpna 1985.

²⁷⁹ Tamtéž, Zápis z jednání kontrolního dne obnovy areálu SZ Pardubice ze dne 10. září 1985.

²⁸⁰ Zpravodaj krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje, 1985, č. 1, s. 28.

V roce 1986 se přistoupilo k rekonstrukci hlásky a k rekonstrukci jižního křídla zámku, k budování vodovodu a kanalizace. Rekonstrukce hlásky měla být dokončena na jaře roku 1988²⁸¹, což se ale nestihlo. Téhož roku byla započata obnova venkovní omítky na jižním křídle a na části západního křídla. Začalo se také s opravami zdi kolem valů a byl vytvořen projekt na obnovu valů.²⁸²

V letech 1970–1993 bylo do obnovy pardubického zámku investováno celkem 80 422 000 Kč, z této částky bylo roku 1990 prostavěno celkem 63 224 000 Kč. Do hlavní zámecké budovy čp. 1 v 80. letech 20. stol. putovaly průměrně 4 000 000 Kč ročně. V roce 1989 se vyšplhaly investice do této budovy na částku 5 447 000 Kč.²⁸³

V roce 1993 požadoval magistrát města Pardubic po MK, aby byl pardubický zámek převeden do majetku města s tím, že pardubický zámek bude sloužit k víceúčelovému využití. Tehdejší představy byly takové, že na pardubickém zámku bude hotel, ubytovací kapacity, velkokapacitní sál a konferenční sál. S tímto krokem nesouhlasilo Východočeské muzeu (dále jen VČM), pro které by na základě těchto úvah zbylo asi 200 m². VČM se tedy obrátilo s protestem na MK. Převod zámku do majetku města byl již na spadnutí, když se v listopadu 1993 objevil na pardubickém zámku tehdejší náměstek ministra kultury dr. Kratochvíl s šéfem odboru muzeí a galerií s tím, že půjdou na město jednat o předání pardubického zámku. Předem avizovali, že budou chtít od města vidět projekty na využití pardubického zámku. Dr. Kratochvíl posléze posoudil projekty na obnovu a využití zámku, které mu byly předloženy a jako vítězný byl vybrán projekt, který předložilo VČM. Na základě těchto skutečností došlo ke dni 1. lednu 1994 k převedení správy pardubického zámku od pardubického Státního památkového ústavu na VČM.²⁸⁴

²⁸¹ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon. 257 d, Zápis z jednání kontrolního dne obnovy SZ Pardubice ze dne 11. března 1986.

²⁸² Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1988, roč. 38-48., č. 70.

²⁸³ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

²⁸⁴ Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM . Pardubice 26. 10. 2017.

6.1.1. Živý inventář pardubického zámku

Krajské muzeum (dále jen KM) v Pardubicích zřídilo na jaře roku 1955 při pardubickém zámku tzv. zookoutek, kde se nacházel srnec, který byl umístěn na zdejších zámeckých valech. Právě umístění srnce se stávalo zdrojem mnoha nepříjemností. Oblastní správa státního kulturního majetku v Pardubicích, správa státního zámku v Pardubicích, většina zúčastněných pracovníků Státního památkového střediska i tehdejší inspektor pro kulturu pardubického KNV Jiří Řeřucha požadovali, aby byl srnec i celé zvířectvo nacházející se v zookoutku odstraněno. Jiný názor, ale zastávalo ředitelství Krajského muzea a vedení odboru kultury rady KNV v Pardubicích, která požadovala, aby zde zookoutek zůstal.

Ještě na počátku roku 1957 se pracovníci ochrany přírody všech stupňů i sadový referent SPS sjednotili v názoru, že srnec neustálým okusováním větvíček ničil na valech stromky a keře a poukazovali na fakt, že hrozí, že srnec napadne lidi. Na základě uvedených skutečností požadovali, aby byl srnec odstraněn z prostoru valů. Správa státního zámku v Pardubicích dokonce dala KM ultimátum, že do konce března roku 1957 musí být srnec z valů odstraněn. V případě neuposlechnutí měl být srnec odstraněn správou státního zámku na náklady KM. KM neuposlechlo.

V roce 1958 došlo ke zvratu a spory o tom, zda se bude více zvířectva nacházet na valech nebo v zookoutku. K srnci byla pořízena i srnka, která ale 12. května 1958 zašla. Dne 14. května 1958 bylo přivezeno drátěné pletivo a počítalo se s přivezením dalšího srnce z Přelouče.

Na základě příkazu Ing. dr. O. Průši převzala správa státního zámku v Pardubicích pávici a později párek pávů. Okamžitě se vyrojily nové stížnosti, že pávi v noci rušili svým řevem obyvatele zámku. Správce státního zámku na tyto stížnosti reagoval doporučením, že ti, kdo nejsou spokojeni s řevem pávů, se mohou vystěhovat. Dne 11. května 1958 přelétli nezbední pávi k děkanství, kde nocovali. Dne 12. května 1958 byli spatřeni na střeše domu č. 77, který se nacházel v městské památkové rezervaci, po 20. hodině téhož dne hlásil na zámku příslušník VB, že pávi byli viděni, jak sedí na Zelené bráně. Okamžitě se po nich rozjelo rozsáhlé pátrání. Dne 15. května téhož roku se nezbední pávi nakonec dobrovolně vrátili.

V důsledku výše vylíčené situace zdůrazňoval oblastní správce pardubického zámku dr. Jaroslav Herout, že pávi a srnky patří spíše do zámeckých parků či do zámeckých obor než na zámecké valy.²⁸⁵

²⁸⁵ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon. 257a,

Fakt, že těmto stížnostem nebyla přikládána žádná váha, asi nejlépe dokládá novinový článek z roku 1963, kde bylo uvedeno, že srnci si spokojeně pobíhali před zámeckou budovou, na půdách pardubického zámku se nacházela sova pálená, ve sklepích zase nejružnější druhy netopýrů, např. netopýr ušatý či netopýr pozdní.²⁸⁶ Od poloviny dubna 1969 se na jihovýchodní straně pardubického zámku zabydlela téměř tříletá ochočená srnka Zuzka. Vedle srnky zde samozřejmě nemohlo chybět ani hejno pávů, kterým se zde dařilo velmi dobře, čemuž nasvědčoval hlavně fakt, že jejich počet neustále narůstal.²⁸⁷

Právě živý inventář pardubického zámku se stal největším lákadlem pro nejmenší návštěvníky zámku. Děti na zámecké valy přicházely v doprovodu rodičů, prarodičů či učitelek z mateřské školy.²⁸⁸ Zvířata již zůstala s pardubickým zámkem navždy spojena.

6.1.2. Pardubický zámek a Východočeské muzeum

S pardubickým zámkem je neodmyslitelně spjata VČM, jehož historie se začala psát již v roce 1865, kdy se poprvé objevily úvahy o tom, že by mělo být v Pardubicích zřízeno muzeum.²⁸⁹ V srpnu 1879 bylo na přípravné schůzi určeno, že péče o městské muzeum bude svěřena právě se zakládajícímu MS. Informace o úmyslu zřídit městské muzeum se k pardubickým občanům dostala díky svolání, které vyšlo tiskem dne 12. října 1879. Dne 31. října 1880 došlo ke schválení spolkových stanov MS místodržitelstvím. Díky výzvě k veřejnosti se do konce roku 1880 shromáždilo velké množství sbírkových předmětů. Svým dílem přispěl i dr. Emil Holub, který daroval MS mnoho přírodnin, jež pocházely z jeho cest. Původně byly sbírky provizorně uloženy v reálné škole, odkud byly během roku 1881 stěhovány do městské radnice, kde pro ně byly uvolněny tři velké a dvě menší místnosti. Dne 25. května 1882 byla s instalovanými sbírkami seznámena veřejnost. V roce 1892 dospělo městské zastupitelstvo k rozhodnutí, že stará budova radnice má být zbourána.

MS získal jako náhradu pro muzeum pět místností, které se nacházely v druhém patře pardubického zámku. Zámek se v této době nacházel v soukromém vlastnictví. Celkem zabíraly zmíněné místnosti 234, 5 m². V roce 1920 se valná hromada MS usnesla, že zakoupí

Pardubice, stát. zámek – chov zvířectva.

²⁸⁶ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1963, roč. 4. -19., č. 15.

²⁸⁷ RYBÁŘ, Petr. Živé atrakce pardubického zámku. Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1969.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Pardubické muzeum. 1880/1890 Sto let pardubického muzea. Krajské muzeum východních Čech–pracoviště Pardubice, 1979.

za 750 000 Kčs celý pardubický zámek. V hlavní zámecké budově pak MS instaloval své sbírky.

MS zaměřil svou pozornost i na ničení nemovitých kulturních památek. Největší starost měl MS o hrad Kunětická hora, který počátkem roku 1920 koupil a provedl nezbytné stavební úpravy. Obecně se ochrana památek stala pracovní náplní MS. Výbor MS, který pokládal péči o nemovité památky za svoji povinnost, svěřil ochranu památek archeologické a následně památkové komisi.

Do počátku dubna 1921 došlo k první úpravě sbírek. Dne 10. dubna téhož roku bylo rozhodnuto, že dojde ke slavnostnímu otevření čtrnácti sálů, kde se nacházely sbírky. Právě na tento den připadlo čtyřsté výročí smrti Viléma z Pernštejna, jenž byl zakladatelem pardubického panství a stavebníkem zámku v Pardubicích. K definitivnímu otevření sbírek byl vybrán den 24. září 1922, kdy se této akce zúčastnil i prezident republiky T. G. Masaryk. Sbírký se nacházely v sedmnácti místnostech prvního poschodí a zabíraly plochu 820 m². Do roku 1927 došlo k rozšíření sbírek, nyní zabíraly již 24 místností a zaujímaly plochu 1 053 m². V roce 1931 u příležitosti zahájení celostátní výstavy Tělesné výchovy a sportu v Pardubicích byla dokončena nová instalace všech sbírek. Novou instalaci, která se nacházela ve 33 místnostech, navštívilo od 31. května do 4. října 1931 celkem 37 760 lidí. V roce 1937 došlo k doplnění instalace o dalších šest místností, jež byly určeny pro přírodovědné oddělení.

V roce 1939 rozhodly nacistické úřady, že z muzea musí být odstraněn první oddíl zahraničního odboje. Na uvolněné místo byl instalován přírodovědný materiál. V roce 1940 došlo k dalšímu narušení chodu pardubického muzea. Prostory zámku v Pardubicích byly vyhrazeny pro potřeby nacistické mládeže. V důsledku toho došlo k uzavření sbírek. V roce 1941 byl na Kunětické hoře vystaven archeologický materiál, který pocházel z jejího okolí. V závěrečných letech války se sbírky nacházely v úschově, ty nejcennější z nich byly uschovány tajně, aby se jich nezmocnili nacističtí sběratelé, kteří odvezli část vojenské sbírky. Výjimkou byla archeologická sbírka, jež byla vyjmuta ze správy MS a odevzdána do správy muzea v Kolíně nad Rýnem.

Po osvobození ČSR přistoupil MS k vybalování sbírek, které se nacházely před nálety v úschově a 14. června 1945 byly sbírky zpřístupněny veřejnosti. V roce 1946 bylo oddělení prvního zahraničního boje nahrazeno oddělením protifašistického odboje. Na počátku roku 1953 byly muzejní sbírky převzaty pardubickým KNV a pardubické muzeum ustaveno jako krajské. V roce 1955 došlo k otevření expozice budování socialismu, byla první svého druhu v ČSR. Tato expozice vycházela z podrobného studia, plnila kulturně-politické úkoly a byla vzorem pro další expozice. Na velmi vysoké úrovni byly také expozice národopisu a pravěku.

V roce 1959 bylo pardubické muzeum včleněno do nově vzniklého KVÚ, který byl KNV v Pardubicích zrušen v roce 1960. Poté řídil krátký čas muzeum pardubický MěNV a posléze pardubický ONV a následně Vč KNV v Hradci Králové.²⁹⁰

V polovině 60. let 20. Století připravilo pardubické muzeum, v jehož čele se tehdy nacházel Stanislav Dvořák, akci, která přiváděla na pardubický zámek velké množství lidí. Jednalo se o muzejní čtvrtky, což byly pravidelně přednáškové cykly určené veřejnosti.

Psal se rok 1970 a muzeum získalo nového ředitele, kterým byl Milan Koubek. Chvíli na to opustil Krajské muzeum v Hradci Králové jeho ředitel dr. Čejchan, za kterého se marně hledala vhodná politická náhrada. M. Koubek proto začal pracovat i jako ředitel Krajského muzea v Hradci Králové. Otázkou zůstalo, jak vyřešit problém s tím, že M. Koubek pobíral dva platy. Celá věc se nakonec vyřešila tak, že k 1. lednu 1974 došlo ke spojení Východočeského muzea v Pardubicích a Krajského muzea Zdeňka Nejedlého v Hradci Králové v Krajské muzeum východních Čech se sídlem v Hradci Králové. Vedoucím detašovaného pracoviště v Pardubicích se stala Miroslava Ondřejová, která v této funkci setrvala do roku 1978, kdy odešla do penze.²⁹¹

Od roku 1978 zastával úlohu vedoucího pracovníka PhDr. František Šebek, který nastoupil do pardubického muzea dne 1. října 1968. Po reorganizacích se od 1. ledna 1991 stal F. Šebek ředitelem VČM. V čele pardubického muzea byl F. Šebek až do konce roku 2009, kdy odešel do penze.²⁹²

6.2. Zámek Litomyšl

Dne 21. června 1945 došlo na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/ 1945 Sb. ke konfiskaci velkostatku Litomyšl. Součástí velkostatku tvořil i zámecký areál bývalého majitele Alberta Marie Lamoral Thurn–Taxise. Poté, co byl zámek zkonfiskován a dostal se do majetku státu, byl spravován ONV. Výnosem ministerstva zemědělství (dále jen MZ) čj.33.219/47/-IX/A 3 ze dne 30. dubna 1947 byl zámecký objekt Litomyšl se všemi nemovitostmi odevzdán podle zákona č. 137/ 46 Sb. do užívání a správy NKK.

²⁹⁰ZIKMUNDA, Vlastimil. Devadesát let Východočeského muzea v Pardubicích. Východočeské muzeum v Pardubicích, 1970.

²⁹¹ŠEBEK František. Za Miroslavou Ondřejovou. Výroční zpráva Východočeského muzea v Pardubicích za rok 1998. Pardubice 1999, s. 90 -95. ISBN 80 -86046-39-6.

²⁹²Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM . Pardubice 26. 10. 2017.

Dne 29. června 1947 došlo k předání hospodářských objektů do správy MZ. Jednalo se: o konírnu, chlév, jízďárnu a pivovar, které tvořily součást zámeckého areálu. MZ na základě rozhodnutí ze dne 16. ledna 1947 odsouhlasilo, aby byl pivovar převzat do přidělu městem Litomyšl. Zmíněné nemovitosti byly na základě výměru ministerstva potravinářského průmyslu ze dne 29. února 1952 včleněny do pivovarského národního podniku. V roce 1954 přistoupilo ministerstvo potravinářského průmyslu k jednání o převedení výše zmíněných objektů, které byly ve správě Orlických pivovarů, do správy MK, resp. do správy SPS. Postoupení bylo uskutečněno dne 20. prosince 1954. V letech 1953–1958 spravovala litomyšlský zámek SPS. Po zániku SPS byla správcem zámku Litomyšl SPS v likvidaci.²⁹³

Na podzim roku 1958 došlo při kopání rýh pro novou kanalizaci k objevení vnější oblé líce zdiva na prvním nádvoří zámku. Na základě dalších sond byly objeveny zlomky středověkých stavebních článků. Jednalo se např. o hlavice žeber či o různé úseky zdí.²⁹⁴ Ohledně nálezů se vynořilo množství nepřesných dohadů. Nepřesnosti ujasnil výzkum, který prováděla dr. Květa Reichertová z Archeologického ústavu ČSAV v září a říjnu 1959. Došlo ke zjištění, že na konci 12. století byla v části prvního zámeckého nádvoří a v přilehlé zámecké zahradě postavena románská bazilika se třemi loděmi, jež byla 12 metrů široká a 40 metrů dlouhá se třemi loděmi.²⁹⁵

Rok 1959 se v Litomyšli nesl v duchu oslav 700 let města Litomyšle. V souvislosti s oslavami se na základě rozhodnutí ministerstva školství a kultury začala realizovat rekonstrukce zámeckého pivovaru, kde se nacházela rodná světnička Bedřicha Smetany. Zároveň se také přikročilo k úpravě zámeckého nádvoří. MNV i ONV v Litomyšli dospěly k rozhodnutí, že se mělo dojít i k úpravě ostatních prostor pivovaru, které měly sloužit kulturním účelům. Částka na rekonstrukci nádvoří a rodné světničky Bedřicha Smetany byla vyčíslena na 1 103 000 Kčs. Částka na opravu zámecké galerie činila 150 000 Kčs.²⁹⁶

Dne 2. května 1959 byla ve druhém poschodí litomyšlského zámku otevřena historická výstava s názvem Procházka sedmi staletími. K výstavním exponátům patřila např. originální zakládací listina města Litomyšl, která pocházela z roku 1259 a byla vydána králem Přemyslem Otakarem II., dále dokumenty o národním obrození a vzácné litomyšlské tisky pocházející z 16. století. O úspěšnosti výstavy vypovídá fakt, že během prvních deseti dní

²⁹³ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 37–40.

²⁹⁴ REICHERTOVÁ, Květa. Odkrytí a výzkum románské baziliky v areálu litomyšlského zámku. Zprávy památkové péče XXII, 1962, č. 6, s. 171.

²⁹⁵ Zář: Orgán KV KSČ v Pardubicích, 1959, roč. XV., č. 106.

²⁹⁶ Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 6, s. 3.

navštívilo výstavu přes 2 000 lidí. Mezi návštěvníky nechyběli ani Maďaři či Iráčané.²⁹⁷

Dne 10. května téhož roku došlo na zámku v Litomyšli ke slavnostnímu zahájení výstavy Pro zdraví lidu v Litomyšli. Výstavu zaštitila ČSAV a slavnostního otevření se ujal tehdejší zástupce ministra zdravotnictví doc. dr. Škovránek. Zmíněná výstava informovala o zdejších zdravotnických tradicích, nových úspěších sjednocené zdravotnické péče a výrobcích československých zdravotnických zařízení. Výstavu bylo možné navštívit denně od 8 do 18 hodin a byla ukončena dne 20. září 1959.²⁹⁸

Dne 2. září 1959 byl v kanceláři zámku v Pardubicích vypracován Protokol o odevzdání objektu státního zámku Litomyšl. Na základě protokolu odevzdala SPS v likvidaci v Praze, kterou zastupoval František Siegler, státní zámek Litomyšl do správy KVÚ v Pardubicích zastoupeného architektem Vincencem Zaifertem, Josefem Podhorským a Miroslav Hevákem.

Dne 1. září 1959 byla členy delimitační komise za účasti správce litomyšlského zámku Václava Chmelíka vykonána pochůzka po nemovitostech určených k odevzdání. Během pochůzky se zjistilo, že budova čp. 93 – vlastní zámecká budova - se po stavební stránce nacházela v dobrém stavu. Na západní a jižní straně zmíněné budovy byly omítky zachovalé na rozdíl od omítek na východní a severní straně budovy, které kryla původní sgrafita. Tyto omítky byly odfouklé a počítalo se s jejich opravou. Štít, který se nacházel na jižní straně, byl vychýlený a kvůli bezpečnosti bylo nutné jeho zajištění železnými táhly dovnitř budovy. Co se týče klempířských prací, byla nutná výměna dřevých žlabů a odpadních rour, dále zajištění a zasazení nových oken a úprava fasády kolem dvorku. Také bylo třeba co nejdříve přikročit k výměně střech se šindelovou krytinou, protože šindelová krytina byla shnilá a zatékalo na klenby. Krytina budovy z tašek borovek byla shledána jako uspokojivá. Stav krovů byl hodnocen jako celkem dobrý.

Budova čp. 135 – starý pivovar - u které proběhla v roce 1959 rekonstrukce, byla celkově v pořádku až na jižní stranu. Na jižní straně ještě zbývalo dokončit fasádu a průjezd. Krytina zde byla nová a žlaby, které se nacházely na severní straně, byly celkově v dobrém stavu.

Přilehlá budova bez čísla popisného – bývalá konírna potřebovala podstatné opravy, v první řadě přezkoušení a sondy ve stropech. Co se týče krytiny, byla nutné její přeložení a výměna žlabů, které se nacházely na jižní straně. Přiléhající brány se nacházely celkově ve velmi špatném stavu i přes skutečnost, že jejich opravou byl v roce 1959 pověřen stavební podnik, který ale žádné opravy nerealizoval. Krycí kamenné desky a pylony byly na spadnutí, došlo k narušení zdiva sloupů. Oprava byla shledána jako velmi nutná.

²⁹⁷ Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 39.

²⁹⁸ Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 41.

Budova čp. 134 se celkově nacházela v dobrém stavu. U přístavků bylo potřeba přeložit střechy a spravit a natřít žlaby. Budova čp. 135 – bývalá konírna - měla mansardovou střechu. Stav krovů se nacházel ve špatném stavu, latě a krovy byly shnilé. V důsledku uvedených skutečností byla vyžadována rekonstrukce celého krovu. Fasáda byla velmi chatrná a v následujícím roce se počítalo s její obnovou. Dále bylo potřeba zajistit opravu středních vchodových dveří a vyměnit dvoje postranní dveře.

Budova mateřské školky byla v dobrém stavu. Potřebná byla jen výměna oken na západní straně a provedení opravy a tónování fasády. Budova nad pramenem se nacházela v uspokojivém stavu. Ohradní zdi byly na několika místech narušeny. Na jednom místě se jednalo o narušení většího rozsahu a v důsledku toho bylo požadováno přestavení ohradní zdi nebo vybudování opěrných pilířů. Gloriert – salet byl v dobrém stavu. Restaurátorský zásah byl vyžadován uvnitř. Restaurovat se měly nástěnné malby. Dále mělo dojít k natření vchodových dveří, oken a okenic.

V rámci areálu litomyšlského zámku se také nacházela budova bývalé kočárovny. Tato budova dříve patřila k pivovaru, ale Orlické pivovary ji během převodu nemovitostí do správy SPS neodevzdaly, protože bezprostředně předtím byla budova předána Státnímu rybářství. Vzhledem k tomu, že zmíněná budova patřila do areálu zámku Litomyšl a počítalo se s jejím užíváním pro výstavbu zařízení v rámci Smetanovy Litomyšle, požadoval pardubický KVÚ, aby byla budova uvolněna. MNV v Litomyšli nabídlo jako náhradu Státnímu rybářství jinou budovu.²⁹⁹

Dne 11. prosince téhož roku bylo vypracováno Jednostranné opatření o převodu správy. V tomto opatření se konstatuje, že SPS v likvidaci v Praze, která byla správcem litomyšlského zámku, převedla na základě pověření MŠK čl. 1 Přímé instrukce pro výkonné orgány NV, reg. č.73/ P – 1959 ze dne 13. května 1959, zn. 22.131/ 59, vydané MŠK, po projednání s radami KNV a po dohodě s ministerstvem financí jednostranným opatřením podle ustanovení § 15 odst. 1 vl.nař.č.81/1958 Sb. čl. 21 odst. 8 vyhlášky ministerstva financí č. 205/1958 Ú. 1. do správy KVÚ v Pardubicích nemovitosti, které tvořily areál litomyšlského státního zámku. Jednalo se o: zámek čp. 93, dům čp. 4, gloriert, skládku dříví – kůlnu (zbořeno), prameniště a dvě zahrady.³⁰⁰

Současně s tím odevzdala SPS v likvidaci do správy KVÚ v Pardubicích následující nemovitosti: dům čp. 133, 134, 135, stáj a zahradu. Tyto zmíněné nemovitosti se dostaly do

²⁹⁹ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 85, inv. č 140, Protokol o odevzdání objektu státního zámku v Litomyšli do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 2. září 1959.

³⁰⁰ Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 11. prosince 1959.

správy SPS na základě výměru ministerstva potravinářského průmyslu ze dne 20. prosince 1954, č.721.2/ 1495 – 54 – 51, které je na základě ustanovení §12 odst. 2 vl. nař. č.111/ 1953 Sb. převedlo ke dni 1. lednu 1955 ze správy národního podniku Orlické pivovary do správy SPS.³⁰¹

Podle Harmonogramu pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV, který vypracovalo KSSPPOP Vč kraje, měl být na ONV Svitavy Jednostranným opatřením převeden kulturní a užitkový mobiliář, objekt a nemovitosti litomyšlského zámku k datu 6. října 1960.³⁰²

Na základě usnesení č. 251 ze dne 30. března 1962 byl zámek v Litomyšli prohlášen československou vládou za národní kulturní památku. Podle usnesení měla být po dohodě s ústředními památkovými orgány přesně vymezena hranice areálu národní kulturní památky, dále mělo dojít k stanovení ochranného pásma a zajištění správného užívání, ochrany a údržby zmíněného areálu. Školské a kulturní komise Vč KNV v Hradci Králové a ONV ve Svitavách následně provedly odsouhlasení přesně vymezených hranic zámeckého areálu, včetně jeho ochranného pásma i předloženého návrhu na využití areálu litomyšlského zámku.

Dne 29. října 1964 bylo na základě usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové rozhodnuto o převodu zámku Litomyšl ze správy ONV Svitavy na KSSPPOP Vč kraje ke dni 31. prosinci 1964. V této době došlo také k převodu budovy bývalé kočárovny, kterou spravovalo Státní rybářství České Budějovice, odštěpený závod Litomyšl.³⁰³

V letech 1964–1971 byla prováděna rekonstrukce jízdárny, oprava arkád, oprava střech na zámku a vybudováno sociální zařízení a sadové úpravy. Všechny vyjmenované akce přišly KSSPPOP Vč kraje celkem na 5 496 096 Kčs³⁰⁴.

Jak již bylo výše zmíněno, přešel litomyšlský zámek od 1. ledna 1965 do správy KSSPPOP Vč kraje. Jednalo se o vůbec první památkový objekt, který získalo KSSPPOP Vč do své správy.³⁰⁵ Ve stejném roce bylo na zámku nově instalováno pět zámeckých pokojů.³⁰⁶ Dále byla během téhož roku provedena oprava nástěnné malby D. Dvořáka pocházející z roku 1793, která se nacházela v šesti místnostech v prvním poschodí litomyšlského zámku.

³⁰¹ Tamtéž, Protokol o odevzdání objektu státního zámku v Litomyšli do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 2. září 1959.

³⁰² SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.

³⁰³ Tamtéž, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³⁰⁴ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

³⁰⁵ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

³⁰⁶ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

Zmíněná oprava byla realizována kvůli dokončení nové zámecké instalace. Také došlo v sedmi obnovených sálech, nacházejících se v druhém poschodí litomyšlského zámku, ke znovuotevření zámecké obrazárny, kde byla díla umělců z 19. století. V roce 1966 se přikročilo k instalaci stálé výstavy pojednávající o životě a díle Zdeňka Nejedlého, který se narodil v Litomyšli. Zmíněná výstava se nacházela v dalších osmi pokojích v druhém poschodí zámku.³⁰⁷ V roce 1967 byl otevřen Památník Zdeňka Nejedlého.³⁰⁸

V rodném domě Bedřicha Smetany v zámeckém pivovaru byla zřízena muzejní expozice, jež se stala velmi vyhledávanou. V roce 1968 expozici navštívilo více než 16 000 lidí. Nejednalo se pouze o návštěvníky z ČSSR, ale i z Madagaskaru nebo Nového Zélandu.³⁰⁹

V roce 1969 byla na litomyšlském zámku v místnosti pod kaplí k vidění výstava, která se nazývala Litomyšl známá a neznámá. Tuto výstavu si nenechalo ujít 28 744 návštěvníků.³¹⁰

V letech 1970–1977 se přistoupilo k rekonstrukci konírny, kočárovny a jízdárny.³¹¹ Dne 1. května 1970 se nádvoří litomyšlského zámku konala manifestace 1. máje a koncerty: medailon zasloužilé umělkyně M. Glázrové, zasloužilého umělce Vlad. Jedenáctíka a koncert národního umělce E. Hakena.³¹² Vedle zmíněných akcí došlo dne 21. června 1970 na zámku Litomyšl k otevření nové vstupní historické expozice. Cílem této expozice bylo přiblížit návštěvníkům historii zámku, města, ale i celého regionu a seznámit je se slavnou předobrozeneckou historií. Expozice se nacházela v pěti nově adaptovaných zámeckých místnostech v prvním podlaží zámku. V první místnosti byly k vidění dokumenty mapující historii od založení slavníkovského hradu, který se nacházel v 10. století na Trstenické stezce, až do roku 1344, kdy byla Litomyšl určena Karlem IV. jako sídlo arcibiskupství. Druhá místnost byla věnována husitské době a Kostkům z Postupic. Třetí místnost se věnovala období českých bratří a třicetileté válce. Čtvrtá místnost se zabývá snahami piaristů. Poslední místnost se snaží přiblížit vládu Trautmansdorffů.³¹³

V červnu a červenci stejného roku se na arkádách a v divadle litomyšlského zámku konaly kulturní pořady pro veřejnost. V červnu zde vystupovalo Českotřebovské kvarteto a Komorní

³⁰⁷ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³⁰⁸ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

³⁰⁹ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1969.

³¹⁰ SOA v Zámrsku, fond nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Seznam přístupných hradů a zámků ve Vč kraji v roce 1969.

³¹¹ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

³¹² SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Presentace památek Vč kraje v sezóně 1970.

³¹³ Pochodeň: Orgán východočeského KV KSČ, 1970, roč. 59., č. 147, s. 2.

orchestr Jaroslava Kociana.³¹⁴

V roce 1972 bylo možné na zámku Litomyšl za 3 Kčs pro dospělé a 1,5 Kčs pro děti vedle výše zmíněné vstupní expozice navštívit také galerii obrazů 19. století a expozici šlechtické bydlení od konce 18. století do poloviny 19. století. Výklad byl nabízen v českém, ruském nebo německém jazyce.³¹⁵ Ve stejném roce nabídlo litomyšlské probošství bezplatný převod zmíněného objektu. Ke dni 15. lednu 1973 převzalo KSSPPOP Vč kraje piaristický kostel Nalezení sv. Kříže do své správy. Bývalý piaristický kostel sv. Kříže byl následně začleněn do areálu litomyšlského zámku.³¹⁶ Toto unikátní dílo českého baroka, které vzniklo v 18. století a nacházelo se ve vlastnictví piaristického řádu, bylo v březnu 1959 Náboženskou maticí odevzdáno do vlastnictví litomyšlského probošství. Zmíněné probošství i přes četná varování ze strany metodických i výkonných složek státní památkové péče nepřistoupilo k nezbytným zabezpečovacím pracím. Střešní konstrukce se nacházela ve skoro havarijním stavu a došlo zde i ke statickému narušení krovu. Zanedbání zabezpečovacích prací mělo za následek i zřícení stropů po obou stranách hlavního oltáře. V roce 1978 bylo zpracováno zaměření a projektová dokumentace a byly zahájeny obnovovací práce.³¹⁷

Blížící se 150. výročí narození Bedřicha Smetany, které připadlo na rok 1974, výrazně zasáhlo do plánované restaurátorské a stavební činnosti. V souvislosti s přípravou oslav 150. výročí narození Bedřicha Smetany byla do Muzea Bedřicha Smetany umístěna nová instalace pojednávající o životě a díle naše předního hudebního skladatele Bedřicha Smetany. Již v roce 1972 došlo k sestavení harmonogramu nutných prací, které se musely provést před rokem 1974 v souvislosti s plánovanou oslavou zmíněného výročí. K hlavním úkolům patřilo dovršit dlouhodobou rekonstrukci jízdárny. V jednom ze sálů jízdárny se nacházela souborná výstava Smetana ve výtvarném umění. Tato výstava byla pořádána pražskou Národní galerií. Dále došlo k úpravě bytu, kde se narodil Bedřich Smetana. V tomto bytě se přistoupilo k obnově podlah a vnitřních omítek včetně restaurátorského čištění všech kamenných prvků. Během bourání příček, které se nacházely ve druhém patře litomyšlského zámku, došlo k objevu kachlových kamen, která pocházela z 18. století a byla tvořena několika druhy neglazovaných a reliéfně zdobených kachlů. Od roku 1972 se pokračovalo v sanaci jižní a západní opěrné zdi, jež se nacházela pod litomyšlským zámkem.³¹⁸

³¹⁴ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1970.

³¹⁵ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Sezóna 1972 Hrady a zámky Vč kraje ve správě KPS.

³¹⁶ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 8.

³¹⁷ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³¹⁸ Tamtéž.

Ve dnech 21.-27. ledna 1974 se na zámku v pozdních nočních hodinách natáčel televizní film *Dostaveníčko* v Litomyšli. Natáčení sice znamenalo další práci pro zaměstnance zámku, ale vyplatilo se. Film pomohl propagovat zámek a díky němu byla návštěvnost k 31. červenci 1974 o 11 000 vyšší než v roce 1973. V lednu také natáčela VČ televize v expozici Zdeňka Nejedlého krátké ukázky, které měly připomínat výročí Z. Nejedlého. Dne 11. února se konala na arkádách zámku a v expozici Z. Nejedlého vzpomínková slavnost k výročí narození Zdeňka Nejedlého. Slavnosti se účastnilo 130 studentek Pedagogické školy Z. Nejedlého v Litomyšli. Dne 16. června přivítalo druhé zámecké nádvoří koncert 1 500 pěvců, kterého se zúčastnilo 1 200 osob. O pár dní později se dne 28. června pořádaly vernisáže výstav: *Krvácející země a 25 let v RVHP s kulturním programem*. Ve stejný den proběhla také vernisáž výstavy *Smetana a výtvarné umění*. Vernisáž se konala v zámecké jízdárně a účastnil se jí tehdejší ministr kultury ČSR a zástupci čelných stranických orgánů kraje, okresu, města a dalších celostátních kulturních institucí.

Stálé lákadlo pro domácí i zahraniční návštěvníky představoval hudební festival *Smetanova Litomyšl*, který se na zámku v Litomyšli konal každoročně v červnu. Festival ve spolupráci se správou Státního zámku Litomyšl pořádal Výbor Smetanovy Litomyšle při MěNV v Litomyšli. Ve dnech 28. - 30. června 1974 se zmíněný festival konal na druhém nádvoří zámku a v zámecké zahradě. Na programu byla opera *Dalibor* s návštěvností 2 163 lidí, dále opera *Dvě vdovy*, kterou zhlédlo 2 586 lidí, a také opera *Prodaná nevěsta*, kterou vidělo 2 772 návštěvníků. Celková návštěvnost Smetanovy Litomyšle se vyšplhala na 12 305 osob.³¹⁹

V říjnu 1975 došlo k dokončení rekonstrukce zdi v délce 125 metrů.³²⁰ V letech 1976 – 1980 se přikročilo k opravě části pivovaru. V souvislosti s tím byla v roce 1981 spuštěna oprava navazující vstupní věže.³²¹ V roce 1976 se přistoupilo ke kolaudaci kočárovny, která prošla přestavbou, aby zde mohl mít zdejší okresní archiv své depozitáře. Na základě toho došlo k rozdělení prvního patra kočárovny na knihovny, kanceláře a badatelnu, která zabírala největší prostor.³²² V roce 1977 litomyšlský zámek návštěvníkům nabízel možnost navštívit interiérové instalace, zámecké divadlo a v muzeu pamětní síň Bedřicha Smetany. Prohlídka

³¹⁹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Přehled politicko a kulturně výchovných akcí, pořádaných v NKP Stát. zámku v Litomyšli od 1. 1. do 30. 6.1974.

³²⁰ Tamtéž. SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³²¹ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

³²² BURŇ, Miloš –FALTA, Jan-SLAVÍK, Jiří. Zkrácený stavebně historický průzkum Jízdárna a kočárovna v zámeckém areálu. NPÚ ÚOP Josefov, 2008, s. 12.

trvala 70 minut a vstupné bylo 3 Kč.³²³

V souvislosti se 100. výročím narození Zdeňka Nejedlého byla v roce 1978 otevřena stálá výstava o životě a díle Zdeňka Nejedlého. Do druhého poschodí litomyšlského zámku byly přechodně umístěny umělecké sbírky z Národního divadla. Poté, co došlo k doplnění těchto sbírek o dobové předměty a dokumenty, se zrodila výjimečná expozice galerijního charakteru.³²⁴

V 80. letech 20. století byla prováděna komplexní rekonstrukce hlavní zámecké budovy litomyšlského zámku.³²⁵ V důsledku toho byl od roku 1982 zámek v Litomyšli uzavřen pro veřejnost.³²⁶

Skutečnost, že se na zámku v Litomyšli narodil významný hudební skladatel Bedřich Smetana, sehrála klíčovou roli v návrzích na využití zámeckých interiérů.³²⁷ V roce 1978 bylo na základě rozhodnutí československé vlády přistoupeno k vytvoření expozice Muzea české hudby na litomyšlském zámku.³²⁸ V důsledku budování nové expozice byla zrušena původní zámecká expozice, která skládala z nábytkových souprav.³²⁹ Původní mobiliář byl přemístěn do depozitářů, aby vyklizené prostory mohly sloužit pro zmíněnou celostátní expozici.³³⁰ Mnohem závažnější byl ale fakt, že tvůrci nové expozice prováděli výrazné zásahy do podoby pokojů. Docházelo např. k odstraňování malovaných dřevěných stěn, které se nacházely v původních ložnicích. Jednalo se o nevratné zásahy.³³¹

Zmíněná expozice Muzea české hudby s názvem Vývoj české hudební kultury byla na zámku v Litomyšli budována Národním muzeem v Praze. Původní záměr expozice byl velmi obsáhlý, proto musela být expozice zpřístupňována po etapách.³³²

První etapa expozice byla pro návštěvníky otevřena dne 22. června 1984. Rok 1984 byl vyhlášen jako Rok české hudby. V roce 1985 došlo k dokončení příprav prostor pro druhou etapu expozice a začalo se pracovat na její realizaci. Původní plán expozice nebyl nikdy plně

³²³ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Informace o památkových objektech (státních hradech a zámcích) Východočeského kaje v sezóně roku 1977.

³²⁴ Tamtéž. SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³²⁵ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

³²⁶ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Současný stav využití památkových objektů ve správě KSSPPOP pro návštěvníky a závěry do budoucna z 21. října 1981.

³²⁷ Tamtéž. SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³²⁸ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 9.

³²⁹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 64.

³³⁰ PETRŮ, Jaroslav. Expozice České hudby na zámku v Litomyšli. Zprávy památkové péče roč. 52, 1992, č. 9, s. 27.

³³¹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 64.

³³² PETRŮ, Jaroslav. Expozice České hudby na zámku v Litomyšli. Zprávy památkové péče roč. 52, 1992, č. 9, s. 27.

uskutečněn, protože po roce 1992 se přistoupilo k likvidaci expozice.³³³

V prvním patře litomyšlského zámku se nacházela část expozice s názvem Vývoj české hudební kultury od raného středověku do raného baroka, který byl následně rozšířen až do 19. století. Scénář a libreto této instalace bylo vypracováno Muzeem české hudby a její realizace byla zajišťována národním podnikem Výstavnictví Praha. Autorem grafického zpracování byl akademický malíř Jan Jiskra. Dalšími autory byly výtvarník první části Karel Pánek, druhé části Stanislav Remeš. Architektem expozice byl Bohumil Ulrich.

Druhá část expozice nazvaná Vývoj české hudební kultury v epoše socialismu byla k vidění ve druhém patře zámku. Autorem libreta byl doc. PhDr. Josef Bek, CSc. Stejně jako u první části expozice i zde realizaci zajišťoval národní podnik výstavnictví Praha. V této části expozice byly místnosti rozděleny na jednotlivé oddíly. Jednalo se např. o oddíly: Hudební průmysl, Film a televize, Hudba v životě člověka, Skladatelské osobnosti, Hudební kultura v socialistické společnosti a Interpretační umění.³³⁴

V roce 1994 byl litomyšlský zámek vybrán tehdejším prezidentem Václavem Havlem jako místo setkání sedmi středoevropských prezidentů.³³⁵ Jednalo se o německého, polského, rakouského, maďarského, slovenského a slovinského prezidenta. Zmíněné setkání proběhlo ve dnech 15. a 16. dubna 1994.³³⁶

Ke dni 1. červenci 1995 došlo na základě zákona č.172/1991 Sb., *o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí* k převodu jízďárny, konírny a pivovaru do majetku města Litomyšl.³³⁷ O několik dní později dne 13. července³³⁸ navštívil zámek tehdejší španělský král Juan Carlos v doprovodu své manželky v rámci oficiální návštěvy České republiky.³³⁹ V letech 1970–1997 bylo do litomyšlského zámku investováno celkem 102 415 000 Kč, z toho 75 314 000 Kč bylo prostavěno do roku 1990.³⁴⁰ V roce 1999 se zámek Litomyšl, dočkal zápisu na Seznam památek UNESCO.

³³³ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 9.

³³⁴ PETRŮ, Jaroslav. Expozice České hudby na zámku v Litomyšli. Zprávy památkové péče roč. 52, 1992, č. 9, s. 27-29.

³³⁵ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 65.

³³⁶ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace. LÍBAL, D.-VOŠÁHLÍK, A. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, zámek Litomyšl. Praha 1998.

³³⁷ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

³³⁸ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace. LÍBAL, D.-VOŠÁHLÍK, A. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, zámek Litomyšl.

³³⁹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 65.

³⁴⁰ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

6.2.1. Zámecké divadlo

V 18. a 19. století bylo malé soukromé divadlo naprostou samozřejmostí každého většího zámku stejně jako jízdárna nebo kaple. Jako inspirace sloužilo od 17. století dvorské divadlo. Na zámku Litomyšl sehrál svou roli i vliv divadla piaristické řádové školy. Již na počátku 18. století na litomyšlském zámku pořádali představení studenti zdejšího piaristického gymnázia.

Litomyšlský šlechtický rod Waldsteinů i jejich příbuzní přistoupili od 2. poloviny 18. století k budování divadelních sálů, které se nacházely na většině jejich panství. Vedle níže zmíněného litomyšlského divadla se dochovala i další soukromá divadla, např. na zámku Mnichovo Hradiště či Kozel. Jedna věc se zámeckému divadlu v Litomyšli upřít nedá a to fakt, že je ze zmíněných divadel nejstarší.

V roce 1767 nechal na litomyšlském zámku hrabě Jiří Kristián Waldstein–Wartenberg zbudovat první zámecké divadlo, ale ještě než mohlo být divadlo dokončeno, tak došlo k požáru. O zřízení provizorního v pořadí druhého divadla, které se nacházelo v přízemí, se zasloužil v roce 1791 Josef Waldestein–Wartenberg, syn zmíněného hraběte Jiřího. Ke zrušení druhého divadla došlo v roce 1796, kdy se bezprostředně poté přistoupilo k budování nového divadla, které existuje do dnešní doby.

Toto nové divadlo se nacházelo v přízemí západního křídla, kde byla dříve mandlovna a solnice. V létě 1797 obdrželo divadlo nové dekorace a v dubnu 1798 zde bylo v rámci oslav knížecího svátku odehráno první představení. Vlivem napoleonských válek došlo k delší odluce. O oživení divadla se postaral hrabě Antonín Waldstein–Wartenberg a jeho manželka hraběnka Kajetána. Pro hraběnku Kajetánu byla založena zdobená pamětní kniha, která přinášela informace o odehraných představeních do poloviny 40. let 19. století. Po polovině 40. let 19. století se již divadlo nepoužívalo.³⁴¹

K částečnému zpřístupnění tohoto divadla se přistoupilo na přelomu 40. a 50. let 20. století. V roce 1956 byl proveden průzkum litomyšlského divadla a přistoupilo se k jeho opravě. Ve stejném roce zde byla provedena instalace výstavy, jejímž cílem bylo zdokumentovat divadelní historii. Rok 1973 se nesl ve znamení další opravy, během níž došlo k odstranění přepážky, jež se nacházela v zadní části jeviště. V roce 1975 v souvislosti s připravovanou expozicí Muzea české hudby došlo k uzavření divadla, které se návštěvníkům znovu otevřelo v roce 1990.³⁴²

³⁴¹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 89–92.

³⁴² BLÁHA, Jiří. Zámecké divadlo v Litomyšli a činnost občanského sdružení Miroslav. Státní památkový ústav v Pardubicích, Výroční zpráva za rok 2001. Státní památkový ústav v Pardubicích, 2002, s. 142–145. ISBN 80-

Divadlo bylo určeno pro 120–150 diváků. Malířskou výzdobu divadla dostal na starosti Dominik Dvořák, který se rovněž podílel na výzdobě zámeckých pokojů.³⁴³ Litomyšlské divadlo se stalo součástí NKP a památky UNESCO a řadí se mezi výjimečné evropské památky svého druhu. Interiér divadla se dochoval v mimořádné podobě i s původním technickým vybavením jeviště a jedinečnými jevištními dekoracemi, mezi které patří např. více jak sto bočních kulis a dvě opony.³⁴⁴

Dekorace jsou dílem vídeňského dvorního malíře Josefa Platzera. PlatzEROVY dekorace (sufity, prospekty a kulisy) jsou charakteristické svým širokým výběrem inscenačních možností, např. kavárna, ulice, Ministrův pokoj, Gotický sál, Modrý pokoj, les a mnoho dalších. V 60. letech 20. století se nacházely kulisy ve velmi špatném stavu, proto v roce 1967 přistoupilo KSSPPOP Vč kraje k jejich restaurování. Restaurování prováděl mladý kolektiv restaurátorů, do něj patřil V. Lachout, F. Sedlák a V. Králová. V první etapě byl restaurován Modrý pokoj, Měšťanský pokoj a Žlutý pokoj.³⁴⁵ Zmíněné restaurování bylo dokončeno v roce 1970.³⁴⁶ Na našem území se nachází pouze dva takto jedinečně dochované soubory dekorací datující se do 18. století. Vedle litomyšlského se jedná ještě o soubor, který se nachází v českokrumlovském divadle.³⁴⁷

6.2.2. Sgrafita

V rámci zmíněných příprav 150. výročí narození B. Smetany se přikročilo k první etapě obnovy figurálního sgrafita na druhém nádvoří. Prohlídku sgrafit prováděla odborná komise restaurátorů SÚPPOP, která dospěla k názoru, že sgrafita byla dochována značně nerovnoměrně. V částech, kde zůstala sgrafita zachována, byly viditelné puchýře a trhliny. Kvůli blížícím se oslavám bylo v roce 1973 rozhodnuto, že bude restaurátory realizovaná jen první etapa prací. Do konce téhož roku došlo k opravení rozpadající se vrstvy omítky a výměně zpráškovatělých spodních částí omítky. Ke konečné povrchové rekonstrukci se mělo přistoupit až v rámci druhé etapy restaurátorských prací.

Od února do června 1974 byl kolektivem restaurátorů ČFVU zpracován detailní průzkum

903148-0-5.

³⁴³KUBÍNOVÁ, Alexandra. Zámecké divadlo v Litomyšli. Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1968.

³⁴⁴BLÁHA, Jiří. Zámecké divadlo v Litomyšli a činnost občanského sdružení Miroslav, s. 142.

³⁴⁵KUBÍNOVÁ, Alexandra. Zámecké divadlo v Litomyšli.

³⁴⁶ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

³⁴⁷KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 93.

výzdoby fasád celého litomyšlského zámku. Na základě velkoplošných sond na různých úrovních jižního průčelí se zjistila technika provedení sgrafita a původní použité materiály. „*Pro sgrafitovou výzdobu byl používán stejný materiál jako pro zdění. Použitá omítka byla dvouvrstvá s použitím necezeného vápna, vrchní vrstva kletovaná do zrcadlova a proškrabována v linkách kovovými hroty, v plochách nejspíše tzv. oky. Původní omítka nebyla přibarvována. Jednotlivá psaníčka byla v obrysech a vnitřní konstrukci škrábána podle šablony, proto jsou rozměry obrazců až na malé výjimky shodné. Psaníčkový ornament obíhá kolem budovy zcela dekorativně, bez respektování naznačené kamenické bosáže. Zrcadlové plochy sgrafit jsou vyplněny škrábanými ornamenty a nejrozmanitějšími motivy. Nejčastěji se vyskytují rostlinné a ovocné prvky. Řada ornamentů používá neobvyklé motivy – krajiny, zvířata, zátiší, stromy, figurální výjevy atd.*“

Podle provedeného průzkumu se dalo usuzovat, že výzdoba fasád byla tvořena třemi umělci. Nejznámějším byl Šimon Vlach, který se stal autorem figurálních motivů. Š. Vlachovi bylo přisuzováno jen malé množství psaníček. Jedno psaníčko, které bylo podepsáno Š. Vlachem, se dochovalo v prostoru zámecké kaple. Druhý umělec byl charakteristický silnou konturou obrysu ornamentu, jež byla vedena do hloubky, především u symetrických ornamentálně dekorativních a rostlinných motivů. Tento umělec vytvořil 40 procent psaníček a polovinu motivů na západním průčelí. Práce třetího umělce se dá vysledovat na fasádách třetího nádvoří litomyšlského zámku a na fasádách východního průčelí. Pro zmíněného umělce byly charakteristické jednoduché motivy, které byly mělce škrábány a nepravidelně šrafovány.

V roce 1935 přistoupil štukatér Antonín Pochobradský k obnově sgrafitové fasády jižního průčelí. Reprodukce A. Pochobradského nahradily tři čtvrtiny z původních renesančních omítek. Problémem nových omítek se stal fakt, že barevností ani složením neodpovídaly původním omítkám.³⁴⁸ Psaníčka A. Pochobradského, která se vyznačovala strojovou pravidelností a secesní estetikou, se výrazně odlišovala od renesančních psaníček. Nakonec došlo při dalších obnovách k jejich odstranění.³⁴⁹

Během provádění zmíněného průzkumu došlo i ke zjištění poškození výzdoby. Velkou ránu utrpěla sgrafita jednak necitelným zásahem A. Pochobradského a dále působením ohně, který byl založen na konci druhé světové války kvůli likvidaci vojenských zásob a archivních materiálů.

³⁴⁸ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³⁴⁹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 76-77.

V roce 1953 pracoval restaurátor Miroslav Böswart na opravě fasády na západním průčelí zámku. Došlo k nahrazení jedné třetiny renesančních omítek. Jediným nedostatkem byla jen špatně vybraná barva omítek.

Největší množstvím úprav a stavebních změn bylo provedeno na fasádách na třetím nádvoří litomyšlského zámku v souvislosti s přestavbou barokní arkádové chodby, zazděním oken v obou patrech na severní straně, vybouráním přístavby s točitým schodištěm a zničením kamenného ostění. Na stěnách se nacházela psaníčka. Monumentální rostlinné ornamenty byly k vidění jen na pásu pod římsou.

V souvislosti s blížícím se výročím narození B. Smetany se přistoupilo pouze k opravě nejvíce poškozených míst, která se nacházela na souvislém pásu pod arkádami či pod okny zámecké kaple.

Od podzimu 1974 bylo přikročeno k zahájení první etapy postupné obnovy všech sgrafitových průčelí litomyšlského zámku. Během těchto prací došlo k objevení dvou pozdějších krycích vrstev. Jednalo se o štukovou vrstvu, která byla datována do roku 1781, a o cementovou vrstvu, která pocházela z roku 1910.³⁵⁰

V 70. a 80. letech 20. století bylo čtyřmi známými umělci přikročeno ke generální obnově fasád litomyšlského zámku. Jednalo se o Olbrama Zoubka, Václava Boštíka, Stanislava Podhrázského a Zdeňka Palcra. Olbram Zoubek (1926–2017), výtvarník a sochař byl hlavním koordinátorem prací v rámci obnovy fasád zámku Litomyšl, které také řádně zdokumentoval včetně nálezů na fasádách. Václav Boštík (1913–2005) malíř, grafik a ilustrátor pracoval na litomyšlském zámku na obnově pásu sgrafit pocházejících z roku 1635. Stanislav Podhrázský (1920–1999), kreslíř a malíř, na zámku v Litomyšli pracoval na nahrazování zaniklých renesančních obrazů a rekonstrukci lunetových říms, nacházejících se na jižní a západní fasádě zámku. Zdeněk Palcr (1927–1996) byl sochař, se kterým se O. Zoubek radil o teoretických otázkách.³⁵¹

³⁵⁰ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

³⁵¹ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 77-80.

6.3. Zámek Slatiňany

Se zámek Slatiňany je neodmyslitelně spjat šlechtický rod Auerspergů, který zámek vlastnil od roku 1746 až do roku 1942, kdy se dostal do vlastnictví Josefa Karla Trauttmansdorffa. V roce 1945 na základě dekretu č.12/1945 Sb. došlo ke konfiskaci slatiňanského zámku. Do 12. června 1953 se zámek Slatiňany nacházel ve správě a vlastnictví MZ. Dne 12. června téhož roku se na slatiňanském zámku konalo jednání týkající se odevzdání zámku do správy SPS. SPS pak spravovala zámek až do roku 1958. Poté, co došlo k zániku SPS, se nacházel zámek ve Slatiňanech ve správě SPS v likvidaci.³⁵²

Dne 5. února 1958 dostala správa státního zámku Slatiňany od odboru pro školství a kulturu rady KNV v Pardubicích povolení k vybourání příček v severní místnosti východního křídla zámku v přízemí vedle falešné věže.³⁵³

O několik dní později dne 14. února téhož roku poukázala SPS v hotovosti 3 000 Kčs jako jednorázovou zálohu na mimořádné úpravy parku.³⁵⁴ Slatiňanský zámecký park sloužil jako vhodné místo pro pořádání mírových slavností³⁵⁵ a jezdeckých dnů. Jeden z takových dnů se zde konal 26. října 1958. Byl pořádán správou zámku a závodní radou zaměstnanců Výzkumné stanice chovu koní ve Slatiňanech. Zmíněný jezdecký den se konal v zájmu zvýšení pracovní morálky, povzbuzení zaměstnanců a jejich lásky ke koním. Dopoledne se konala prohlídka hřebčína a zámku a odpoledne ukázka výcviku a jízdy koní.³⁵⁶ Vedle jezdeckých dnů se v prostotu slatiňanského zámeckého parku konal dne 13. září 1964 pod záštitou Československého červeného kříže a se souhlasem odboru školství a kultury ONV v Chrudimi také Zdravotnický den.³⁵⁷

V květnu roku 1958 se v zámeckém hřebčíně ve Slatiňanech natáčel film *Smrt v sedle* s Rudolfem Jelínkem v hlavní roli. Kameraman Rudolf Milič vysvětlil, že museli sjezdít téměř všechny hřebčíny u nás, než našli vyhovující. R. Milič si pochvaloval, že obyvatelé Slatiňan, chlapani z jezdeckého oddílu Slovan Pardubice i zaměstnanci hřebčína s filmaři bezchybně

³⁵² MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 45- 50.

³⁵³ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisové dokumentace, šanon č. 340, Dopis č. j. 859/ 58 Slatiňany, stát. zámek – vybourání příček v přízemí ze dne 5. února 1958

³⁵⁴ Tamtéž, Dopis č. j. 2019/ 1958 Slatiňany – státní zámek: poukaz zálohy na mimořádné úpravy parku v 1958 ze dne 14. února 1958.

³⁵⁵ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Přehled možností pro pořádání různých kulturních akcí na hradech a zámcích Východních Čech, které jsou používány pro památkovou péči.

³⁵⁶ Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1963, roč. 4.–19., č. 65, s. 3.

³⁵⁷ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Sdělení o jezdeckém dni ve Slatiňanech č. j. 210/ 58 ze dne 20. října 1958.

³⁵⁷ Tamtéž, Povolení ke konání Zdravotnického dne ze dne 10. září 1964

spolupracovali. V rámci natáčení vedle herce R. Jelínka přivítal slatiňanský zámek i další tehdejší herecké hvězdy, jako např. Jiřího Sováka či Radovana Lukavského.³⁵⁸ Zmíněné natáčení nebylo pouze ojedinělou záležitostí. V roce 1982 se zde také natáčel např. velmi oblíbený sedmidílný seriál *Dobrá voda*.³⁵⁹

V lednu 1959 souhlasil KVÚ v Pardubicích, aby byl prof. dr. Františku Bílkovi ponechán pokoj, který využíval jako pracovnu, a aby mu bylo umožněno i bezplatné přenocování na zámku a i nadále propláceny cestovní účty. Prof. dr. Fr. Bílkovi byla i nadále přislíbena pomoc pracovníků správy zámku, tehdejší průvodkyně Růženy Horákové a správce zámku Bedřicha Kořínka, a byl požádán, aby i nadále poskytoval své odborné rady v otázkách vývoje zámeckých expozic.³⁶⁰

Dne 14. října 1959 byl v kanceláři slatiňanského zámku vyhotoven Protokol o odevzdání objektu státního zámku ve Slatiňanech. Odevzdávající organizaci, kterou byla SPS v likvidaci, zastupoval dr. Siegler. Přejímající organizace KVÚ v Pardubicích byla zastoupena architektem Vincencem Zaifertem. Za správu státního zámku Slatiňany se jednání účastnila Růžena Horáková.

Během odevzdávání popisovaného zámku došlo k provedení pochůzky po odevzdávaných nemovitostech a dospělo se k závěru, že budova zámeckého objektu se nacházela po stavební stránce v dobrém stavu. Stav krovů byl shledán jako dobrý, až na věž směrem do parku, která měla shnilé bednění. Ve velmi špatném stavu se nacházely zevní omítky. Kromě zevních omítek vyžadovaly opravu i budova čp. 35 a čp. 122, a to nejen v případě omítek, ale i zastřešení. Vedle zmíněných budov byla nutná i oprava obytné budovy v dětském hospodářství, které se nacházelo v zámeckém parku. Dobrý stav byl konstatován v případě skleníků. Zámecký park byl zhodnocen jako udržovaný a celkově v dobrém stavu.³⁶¹

Dne 28. prosince téhož roku bylo přistoupeno k sepsání Jednostranného opatření o převodu správy zámku ve Slatiňanech. Tímto opatřením provedla SPS v likvidaci v Praze, která byla správcem slatiňanského zámku, převod zámku na základě pověření MŠK čl. 1.1 Přímé instrukce pro výkonné orgány NV, reg.č. 73/ P–1959 ze dne 13. května 1959, zn. 22.131/ 59, vydané MŠK v dohodě s ministerstvem financí a po projednání s radami KNV jednostranným opatřením podle ustanovení § 15 odst. 1 vl. nař. č. 81/1958 Sb. čl. 21 odst. 8 vyhlášky ministerstva financí č. 205/1958 Ú.1. do správy KVÚ v Pardubicích nemovitosti,

³⁵⁸ Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1958, roč. XIV, č. 57.

³⁵⁹ BUŠTA, J. – KONEČNÝ, M. – RYŠAVÝ, R.. *Zámek Slatiňany*, s. 76.

³⁶⁰ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon 340, Odpověď ředitele KVÚ Jiřího Řeřuchy prof. dr. Františku Bílkovi ze dne 22. ledna 1959.

³⁶¹ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 103, inv. č 171, Protokol o odevzdání objektu státního zámku ve Slatiňanech do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 14. října 1959.

kteří tvořily areál slatiňanského státního zámku. Jednalo se: o dům čp. 35, zámek čp. 1, dům čp. 122, zahradu a tři zahrady – park. Hodnota předávaných nemovitostí byla vyčíslena na 440 811 Kčs, z toho pozemky byly odhadnuty na 176 811 Kčs a budovy na 264 000 Kčs.³⁶²

V červnu 1960 byla na slatiňanském zámku zaměstnána jako výpomocná průvodkyně Věra Pácalová, která vykonávala na základě sdělení správy státního zámku Slatiňany svou práci svědomitě a velmi dobře.³⁶³ Na základě Harmonogramu pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV, který vypracovalo KSSPPOP Vč kraje, měl být na ONV Chrudim Jednostranným opatřením převeden kulturní a užitkový mobiliář, objekt a nemovitosti slatiňanského zámku k datu 17. října 1960.³⁶⁴

Důležitým dnem byl pro slatiňanský zámek 1. duben 1961, kdy byl zámek Slatiňany zařazen mezi vybrané objekty I. kategorie. S odůvodněním, že po stavební a architektonické stránce byl sice objekt méně důležitý, ale že měl neocenitelný význam, který spočíval ve shromážděných sbírkách, kde byla soustředěna umělecká a umělecko-řemeslná díla s hipologickým námětem. Tyto sbírky byly rozšířeny o odkazy, které připomínaly význam chovu koní v pardubickém a chrudimském okrese, takže sbírky obsahovaly úplný materiál o vývoji koní, využívání koní člověkem a o zobrazování koní v uměleckých dílech. Tyto sbírky byly naprosto výjimečné nejen pro naše území, ale pro celou Evropu a slatiňanský zámek navštěvovali přední evropští hipologové. Zámek ve Slatiňanech udržoval kontakt s odbornými zahraničními pracovišti, převážně sovětskými. Ze zmíněných důvodů bylo doporučeno, aby se upustilo od záměru, aby byla na tehdejší státní zámek Slatiňany umístěna zemědělská učňovská škola.³⁶⁵

Fakt, že byl slatiňanský zámek zařazen mezi objekty I. kategorie, ale netrval příliš dlouho. V roce 1969 MK ČSR na základě svého výnosu č.11.078/69–11/2 ze dne 29. října 1969 stanovilo na další období kategorie hradů a zámků Východočeského kraje následovně: do I. kategorie spadaly např. zámky Litomyšl, či Hrádek u Nechanic, do II. kategorie patřily např. zámky Slatiňany, nebo Nové Hrady a do III. kategorie byly zařazeny např. hrady Litice či Lipnice. V souvislosti s tímto výnosem pak měly být upraveny platové poměry těch

³⁶² Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 28. prosince 1959.

³⁶³ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Potvrzení

č. j. 2549/ 62 ze dne 4. prosince 1962.

³⁶⁴ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.

³⁶⁵ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon 340, Vyjádření k novému využití státních zámků ze dne 1. dubna 1961.

pracovníků, u nichž došlo proti dosavadnímu stavu ke změnám.³⁶⁶

Dne 7. května 1962 bylo se souhlasem odboru školství a kultury ONV v Chrudimi propůjčeno zámecké nádvoří slatiňanského zámku Jednotnému klubu pracujících (dále jen JKP).³⁶⁷ Ve dnech 11.-12. května téhož roku byl prováděn průzkum památkové péče v okrese Chrudim. Na jeho základě bylo konstatováno, že slatiňanský zámek byl po stavební stránce v uspokojivém stavu. Na zámku ve Slatiňanech bylo sledováno i kulturně politické využití a v této souvislosti byly hodnoceny i průvodcovské služby, u kterých nebyly zjištěny žádné zásadní závady. Všichni profesionální průvodci byli řádně školeni.³⁶⁸

Dne 13. srpna 1963 se konala schůze MNV ve Slatiňanech, kde se jednalo o rozšíření stávající mateřské školy o jednu třídu. V této souvislosti se uvažovalo o tom, že by MNV použil pro mateřskou školku jako provizorium tři místnosti v přízemí zámku na dobu 2–5 let. Během jednání se komise přemístila na zámek, kde poté, co viděla východní křídlo zámku v přízemí a první poschodí, požadoval MNV celé přízemí a celé první poschodí východního křídla. Jako důvod MNV uvedl, že zámek nepotřeboval používat tyto prostory ke skladování obrazů, že nebylo potřeba inspekčního pokoje, že není třeba instalovat kovářské oddělení, že není zapotřebí osvětové síně a že Poplerovo muzeum se dá přemístit. Dosavadní nájemníci, kterými byli: Slav. Krajínová, dr. Bílek a R. Horáková měli v případě nutnosti uvolnit zámecké místnosti.³⁶⁹

Dne 15. února 1964 vypracovala stavební komise MNV ve Slatiňanech investiční úkol na kabelový rozvod veřejného osvětlení. Měl sloužit pro osvětlení slatiňanského zámeckého parku, kde mělo být jeviště a v budoucnu se zde počítalo i s letním kinem. Ve zdůvodnění se uvádělo, že jeviště mělo sloužit pro divadelní představení a kulturní pořady. Jednalo se o opakující požadavek, protože stejnou věc již požadovali obyvatelé Slatiňan v době první republiky, ale nebylo jim vyhověno, protože zámecký park byl ve vlastnictví majitele slatiňanského zámku. Celkové náklady byly odhadovány na 153 549 Kčs³⁷⁰ Dne 6. ledna 1965 školská a kulturní komise MNV ve Slatiňanech návrh na zřízení divadla ve slatiňanském zámeckém parku podpořila. Návrh byl zaslán k posouzení na KSSPPOP Vč kraje. KSSPPOP Vč kraje uvedlo, že návrh byl nerealizovatelný, protože KSSPPOP Vč kraje muselo všechny své finanční prostředky použít pro dokončení úprav kulturních památek.³⁷¹

³⁶⁶ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Oznámení ze dne 18. listopadu 1969.

³⁶⁷ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Povolení o propůjčení zámeckého nádvoří ve Slatiňanech č. j. 1196 ze dne 27. dubna 1962.

³⁶⁸ Tamtéž, Zpráva o průzkumu provádění památkové péče okrese Chrudim, konaném dne 11. a 12. května 1962.

³⁶⁹ Tamtéž, Zpráva ze schůze MNV ve Slatiňanech o využití zámku ve Slatiňanech ze dne 13. srpna 1963.

³⁷⁰ Tamtéž, Opis investičního úkolu ze dne 15. února 1964.

³⁷¹ Tamtéž, Dopis č. j. 65/65 Slatiňany, zámecký park–veřejné osvětlení a zřízení divadla a kina ze dne 17. února

Ke konci prosince roku 1964 zažádal JKP ve Slatiňanech odbor školství a kultury ONV o přidělení několika místností ve slatiňanském zámku, které měly být použity jako kancelář či místnost pro zájmovou činnost JKP. Jednalo se o místnosti, jež se nacházely v přízemí v pravém křídle slatiňanského zámku, které užívala Slav. Krajinová. Zmíněné místnosti byly během jednání ve Slatiňanech přislíbeny JKP vedoucím odboru ONV v Chrudimi Josefem Krčilem. Následně bylo KSSPPOP Vč požádáno, aby se k přidělení místností vyjádřilo.³⁷² Přidělení bylo označeno za nevhodné a odůvodněné tím, že údržba objektu byla již tak velmi náročná a další uživatel by situaci ještě více zkomplikoval.³⁷³

Dne 26. února 1965 objednalo KSSPPOP Vč kraje u Stavoprojektu-Krajský projektový ústav Hradec Králové vypracování projektové dokumentace generální obnovy fasád zámku ve Slatiňanech. Předpokládaná cena projektu byla odhadnuta na 10 000 Kčs.³⁷⁴

Dne 11. listopadu téhož roku znovu předložil JKP Slatiňany žádost MNV ve Slatiňanech, aby mu bylo přiděleno šest místností v pravém křídle slatiňanského zámku.³⁷⁵ KSSPPOP Vč kraje zaujalo k žádosti JKP opět negativní stanovisko.³⁷⁶

Dne 21. března 1966 byla znovu projednávána otázka propůjčení místností pro osvětovou činnost ve slatiňanském zámku. Jednání se konalo na MNV ve Slatiňanech za účasti zástupců JKP, zástupce předsedy školní komise Františka Buřity, zástupce odboru školství v Chrudimi Josefa Krčila, zástupce odboru kultury z Chrudimi F. Dvořáka, zástupce KSSPPOP Vč kraje dr. Jiřího Polehly, předsedy MNV ve Slatiňanech J. Fryče. Zástupci JKP chtěli na zámku ve Slatiňanech zřídit jakýsi kulturní dům, kde by se konaly např. fotografické či jazykové kroužky, hudební škola s celodenním provozem, dále požadovali místnost pro činnost Československé mládeže a místnost, která by sloužila jako sklad majetku JKP. Dr. Polehla uvedl, že propůjčení místností musí být projednáno Vč KNV v Hradci Králové a KSSPPOP Vč kraje.³⁷⁷

Dne 2. dubna téhož roku byla provedena prohlídka krytiny na spojovací chodbě mezi slatiňanským zámkem a kostelem. Na základě této prohlídky se došlo k závěru, že se krytina nacházela v neutěšeném stavu. Bylo doporučeno rozebrat stávající eternitové krytiny, rozebrat bednění a provést nové bednění, položit nové taškové krytiny, vyměnit klempířské krytiny.

1965.

³⁷² Tamtéž, Žádost o vyjádření KSSPPOP ohledně přidělení zámeckých místností JKP ze dne 23. prosince 1964.

³⁷³ Tamtéž, Dopis č. j. 3433/ 64 Slatiňany – státní zámek, využití místností pro JKP ze dne 27. února 1965.

³⁷⁴ Tamtéž, Objednávka č. 17/ 65 ze dne 17. února 1965.

³⁷⁵ Tamtéž, Žádost o přidělení místností pro potřebu JKP ze dne 11. listopadu 1965.

³⁷⁶ Tamtéž, Dopis č. j. 263/ 66 Propůjčení místností JKP v zámku ve Slatiňanech ze dne 1. února 1966.

³⁷⁷ Tamtéž, Zápis jednání na MNV ve Slatiňanech ohledně využití místností zámku ze dne 21. března 1966.

Celková částka byla odhadnuta na 5 000 Kčs.³⁷⁸

Dne 23. srpna 1967 bylo ve Slatiňanech po telefonní domluvě svoláno jednání, které mělo schválit výstavbu veřejných záchodků v areálu slatiňanského zámku. Jednání se účastnili za MNV Slatiňany předseda MNV Josef Svatoň, za správu zámku Jan Boháč, za KSSSPPOP Vč kraje J. Žalmanová, za odbor školství a kultury ONV Chrudim Josef Krčil, za Okresní hygienickou stanici Chrudim dr. Vojtěch Vondráček. Okresní hygienik V. Vondráček uvedl, že zámecké WC nevyhovuje a podpořil zmíněný návrh výstavby veřejných záchodků v zámeckém areálu. KSSPPPOP Vč kraje uvedlo, že bylo postaveno před hotovou věc a o tomto jednání nebylo předem informováno. KSSPPPOP Vč kraje také odmítlo, aby bylo zmíněné WC umístěno v zámeckém areálu z kulturních, estetických a hygienických důvodů.³⁷⁹ Dne 14. října 1967 obdrželo KSSPPPOP Vč kraje přípis ze dne 7. září 1967, kde bylo uvedeno, že odbor školství a kultury ONV v Chrudimi povolil výstavbu zmíněného záchodku v blízkosti slatiňanského zámku.³⁸⁰ Do celé sporné situace se musel nakonec vložit náměstek předsedy Vč KNV v Hradci Králové, který předsedovi MěNV Slatiňany doporučil, aby předložil věc k projednání odboru školství a kultury KNV.³⁸¹

Dne 20. dubna 1968 požádal MNV ve Slatiňanech odbor školství a kultury Vč KNV v Hradci Králové o přidělení místností v přízemí levého křídla slatiňanského zámku pro Klub ČSM a skupinu Junák.³⁸² O pět dní později oznámilo KSSPPPOP Vč kraje odboru školství a kultury ONV v Chrudimi, že dvě místnosti nacházející se v přízemí levého křídla slatiňanského zámku, které chtěl do pronájmu JKP, byly nakonec dány k dispozici Klubu důchodců ve Slatiňanech. Požadavek JKP nebyl nakonec s přihlédnutím k odbornému názoru SÚPPOP realizován. KSSPPPOP Vč kraje také důrazně odmítlo další propůjčování zámeckých místností v přízemí levého křídla, které požadoval Klub Československé mládeže (dále jen Klub ČSM) a skupina Junák. Odmítnutí bylo zdůvodněno tím, že požadované místnosti byly určeny pro instalaci podkovářského muzea.³⁸³

Dne 6. května téhož roku otevřel MNV ve Slatiňanech znovu otázku propůjčení zámeckých místností skupině Junák a Klubu ČSM, podle předloženého návrhu se mělo jednat o dvě místnosti v přízemí zámku. Následně dne 15. května odsouhlasila školská a kulturní

³⁷⁸ Tamtéž, Zpráva o prohlídce krytiny ze dne 4. dubna 1966.

³⁷⁹ Tamtéž, Zápis o upřesnění výběru staveniště pro řešení výstavby veřejných WC ze dne 23. srpna 1967.

³⁸⁰ Tamtéž, Rozhodnutí odboru školství a kultury ONV v Chrudimi ze dne 7. září 1967)

³⁸¹ Tamtéž, Návrh odpovědi Měst NV Slatiňany na dopis předsedovi Vč KNV v Hradci Králové ze dne 13. listopadu 1967.

³⁸² Tamtéž, Požadavek o přenechání místností na zámku ve Slatiňanech č. j. 968–48–kult/ Dok. ze dne 20. dubna 1968.

³⁸³ Tamtéž, Sdělení č. j. 1275/68 Státní zámek Slatiňany, okres Chrudim – propůjčení místnosti ze dne 25. dubna 1968.

komise ONV v Chrudimi, že Klub ČSM a skupina Junák mohou využívat dvě místnosti v přízemí levého křídla zámku ve Slatiňanech. Dětské hospodářství, které se nacházelo v uzavřené části zámeckého parku, bylo přiděleno do užívání skupině Junák.³⁸⁴

Protest proti přidělení těchto místností skupině Junák a Klubu ČSM okamžitě podala správa zámku Slatiňany. Podle vyjádření předsedy školské a kulturní komise ONV měla být tato záležitost řešena na červnové schůzi, které se měli zúčastnit i zástupci KNV a KSSPPOP Vč kraje, ale i přes toto vyjádření se pokračovalo v projednávání záležitosti bez vyjádření správy zámku. Správa zámku důrazně upozorňovala na fakt, že slatiňanský zámek byl používán při výuce pro odborné zemědělské školy a proto by neměl být ničím narušován jeho chod. Dále správa zámku vznesla požadavek na uvolnění místností, které byly do této doby používány důchodci, s odůvodněním, že do těchto místností potřebuje umístit oddělení antiky.³⁸⁵ Správou zámku byla také vznesena námitka týkající se propůjčení dětského hospodářství skupině Junák s poukazem jednak na skutečnost, že na opravy tohoto hospodářství byl vynaložen velký finanční obnos pocházející od KSSPPOP Vč kraje a také na fakt, že hospodářství je významným dobovým dokumentem a mělo by být chráněno jako exponát.³⁸⁶

Při inspekční cestě na slatiňanský zámek, která se uskutečnila 2. srpna 1968, byl celkový stav slatiňanského zámku po stavební stránce zhodnocen jako velmi dobrý, nábytek byl ošetřovaný a sbírky udržované.³⁸⁷

Dne 24. října stejného roku se na slatiňanském zámku konalo jednání o dislokačních otázkách tehdejšího státního zámku Slatiňany. Jednání se účastnili za správu státního zámku ředitelka státního zámku R. Horáková a J. Boháč, za MNV Slatiňany předseda MNV Josef Svatoň, za KSSPPOP Vč kraje prom. hist. E. Kolářová, za odbor školství a kultury ONV Chrudim vedoucí odboru Josef Krčil, za odbor kultury Vč KNV Hradec Králové inspektor kultury V. Pražák, za SÚPPOP dr. E. Krtilová a zástupce skupiny Junák Slatiňany.

Po důkladně provedené prohlídce zámku konstatoval zástupce odboru kultury Vč KNV v Hradci Králové, že další prostory v zámku nemohou být uvolňovány, protože na zámku byl akutní nedostatek prostor i pro běžný provoz, a dal za pravdu správě zámku, že je naprosto nutné uvolnit místnosti, které měl doposud v užívání Klub důchodců. Dětské hospodářství mělo být dáno do dočasného užívání skupině Junák, ale zástupce této organizace odešel z

³⁸⁴ Tamtéž, Pronájem místností ve státním zámku Slatiňany ze dne 22. května 1968.

³⁸⁵ Tamtéž, Dopis č. j. 100/ 68 Přidělení místností MNV Slatiňany ze dne 24. května 1968

³⁸⁶ Tamtéž, Dopis č. j. 119/ 68 Propůjčení místností v zámku a „Domečku“ ze dne 8. června 1968.

³⁸⁷ Tamtéž, Inspekční cesta na st. zámek Slatiňany ze dne 2. srpna 1968.

jednání předčasně, protože nesouhlasil se závěry jednání.³⁸⁸

V roce 1968 klesala návštěvnost na slatiňanském zámku, asi nejzřetelněji se to projevilo v červnu 1968, kdy zámek navštívilo o 800 návštěvníků méně než v předchozím roce. Jako důvod byla uváděna skutečnost, že zámek přestala navštěvovat zemědělská učiliště. Okamžitě byly uskutečněny kroky pro nápravu situace, která spočívala v tom, že ředitele zemědělských učilišť měli být vyzváni k tomu, aby posílali své žáky na slatiňanský zámek, kde se měli seznámit se zámeckými sbírkami.³⁸⁹

V březnu 1969 se jednalo o rozšíření stávající expozice o oddělení antiky, kde se měl nacházet sádrový odlitek antického reliéfu z Diova chrámu na Akropoli a sádrové odlitky antických a egyptských reliéfů pocházejících z depozitáře zámku.³⁹⁰ V červenci téhož roku přibyl do expozice velký reliéf panathénajských slavností a ode dne 29. července bylo plánováno vystavovat v rámci oddělení Antiky výstavu faksimile grafiky A. Dürera.³⁹¹ V témže roce se na slatiňanském zámku konala výstava s názvem Dürerovy rytiny, kterou navštívilo 13 880 lidí. Byl zde také natočen středometrážní film Hipologické muzeum.³⁹²

Roku 1970 bylo na slatiňanském zámku možné zhlédnout výstavky Móda a módní doplňky od empiru po secesi a Mistrovské kresby italské školy 15.-18. století.³⁹³

Koncem ledna 1972 žádala ředitelka státního zámku Slatiňany R. Horáková o navrácení slatiňanských tapisérií, které se nacházely na zámku ve Žlebech, dále o navrácení porcelánu z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a o návrat klasicistního nábytku z některých východočeských zámků. Její žádosti nebylo vyhověno s odůvodněním, že nelze vrátet předměty, které byly zařazeny do zámeckých instalací na jiných zámcích.³⁹⁴

Dne 29. března téhož roku utrpěl slatiňanský zámek obrovskou ztrátu, neboť zemřel PhDr. et MUDr. František Bílek, DrSc., který vybudoval na zámku hipologické muzeum. F. Bílek působil na zámku Slatiňany až do své smrti jako bezplatný expert. Po jeho smrti bylo nutné navázat úzkou spoluprací s dalším odborníkem. Jako vhodná osoba byl vybrán profesor

³⁸⁸ Tamtéž, Zápis o jednání svolaném Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích z pověření odboru kultury Vč KNV ve Slatiňanech na přidělení a případné rozhodnutí o požadavku MNV ve Slatiňanech na přidělení místností a prostor v objektu zámku a zámeckém parku pro účely Junáka ze dne 24. října 1968.

³⁸⁹ Tamtéž, Inspekční cesta na st. zámek Slatiňany ze dne 2. srpna 1968.

³⁹⁰ Tamtéž, Zápis z jednání na Slatiňanech ze dne 6. března 1969

³⁹¹ Tamtéž, Zápis z jednání instalace „Antiky“ na st. Zámku Slatiňany ze dne 23. července 1969.

³⁹² SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Seznam přístupných hradů a zámků ve Vč kraji v roce 1969.

³⁹³ Tamtéž, Prezentace památek Vč kraje v sezóně 1970.

³⁹⁴ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Zápis o pracovní cestě do státního zámku Slatiňany dne 3. února 1972 ze dne 7. února 1972.

vysoké školy zemědělské Ing. dr. V. Michal, laureát státní ceny a nejmilejší žák F. Bílka.³⁹⁵

V roce 1972 nabízel zámek Slatiňany za vstupné 2 Kčs pro dospělé a 1 Kčs pro děti výklad k hipologickému muzeu a části interiéru zámecké instalaci bytového interiéru.³⁹⁶ Pro srovnání činilo vstupné v roce 1977 3 Kčs pro dospělé a 1,5 Kč pro děti. Prohlídka trvala 70 minut.³⁹⁷

Ke dni 1. lednu 1974 přešel slatiňanský zámek ze správy ONV Chrudim do správy KSSPPOP Vč kraje.³⁹⁸ Dne 11. listopadu 1976 se KSSPPOP Vč kraje na doporučení RNDr. Václava Zajíčka, CSc., obrátilo na Agroprojekt Vysoké Mýto ve věci vypracování studie na obnovu jezírka v zámeckém parku ve Slatiňanech.³⁹⁹ Agroprojekt Vysoké Mýto následně dne 29. listopadu téhož roku odpověděl, že je ochoten zpracovat zmíněnou studii.⁴⁰⁰ Dne 17. ledna 1977 byl do kanceláře slatiňanského zámku svolán výrobní výbor ve věci obnovy jezírka v zámeckém parku ve Slatiňanech.⁴⁰¹ Jednání se účastnili: Ing. Fr. Dobrkovský za KSSPPOP Vč kraje, R. Horáková a J. Boháč za st. zámek Slatiňany, Miloš Trojan za Výzkumný ústav pro chov koní Slatiňany a Ing. Pavel Trávníček za Agroprojekt Vysoké Mýto. Na jednání bylo přikročeno k posouzení problematiky obnovy jezírka, která měla být řešena zpracováním projektového úkolu. Zmíněný úkol se měl soustředit na otázku utěsnění dna jezírka, utěsnění vodojemu, podrobný geologický průzkum v oblasti jezírka, posouzení stávajícího potrubí od vodojemu směrem k jezírku, dále se zaměřit také na napájecí potrubí pro jezírko. Dodavatel prací měl být upřesněn na základě technologie prací.⁴⁰² Dne 28. června 1977 byla odsouhlasena studie Agroprojektu Vysoké Mýto ve věci obnovy jezírka v zámeckém parku ve Slatiňanech.⁴⁰³ Jak už to tak bývá, tak i slatiňanskému jezírku pomohla šťastná náhoda. Pro celou akci naprosto nezbytné speciální lišty pro připevnění těsnicí fólie byly v ČSSR nedostatkovým zbožím. Šťastnou shodou okolností probíhala v téže době v Praze stavba Paláce kultury, kam byly zmíněné lišty dodávány. Hlavně díky vysokému osobnímu nasazení Ing. Fr. Dobrkovského byla obnova zmíněného jezírka úspěšně ukončena v roce 1979.⁴⁰⁴

³⁹⁵ Tamtéž, Oznámení o úmrtí prof. dr. Fr. Bílka ze dne 7. dubna 1972.

³⁹⁶ Tamtéž, Sezóna 1972 – Hrady a zámky Vč kraje ve správě KPS.

³⁹⁷ Tamtéž, Informace o památkových objektech (státních hradech a zámcích) Východočeského kraje v sezóně 1977.

³⁹⁸ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

³⁹⁹ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Slatiňany–zámecký park–studie na obnovu jezírka ze dne 11. listopadu 1976.

⁴⁰⁰ Tamtéž, Slatiňany – zámecký park – studie na obnovu jezírka ze dne 29. listopadu 1976.

⁴⁰¹ Tamtéž, Výrobní výbor – zámecký rybník Slatiňany ze dne 7. ledna 1977.

⁴⁰² Tamtéž, Zápis z výběru staveniště pro projektový úkol na akci obnova jezírka v zámeckém parku ve Slatiňanech ze dne 17. ledna 1977.

⁴⁰³ Tamtéž, Zápis z výrobního výboru na odsouhlasení studie na akci obnova jezírka v zámeckém parku ve Slatiňanech ze dne 28. června 1977.

⁴⁰⁴ Rozhovor s Ing. arch. Mirjam Skoumalovou, bývalou pracovnící KSSPPOP Vč kraje. Praha 17. 3.2018.

Od června do září 1979 si mohli na slatiňanském zámku přijít na své milovníci hudby. Dne 9. června se zde konal večerní koncert Collegia pro musica Antiqua – souboru historických nástrojů, dále 30. června večerní koncert Dvořáková kvarteta a dne 4. září večerní koncert Poerstrova dechového kvinteta. Také se v červenci a srpnu na nádvoří zdejšího zámku konaly dva koncerty komorního orchestru JKP v Chrudimi.⁴⁰⁵

Dne 17. prosince stejného téhož roku vydalo KSSPPOP Vč kraje zamítavé stanovisko Svazu československo-sovětského přátelství ve věci zastřešení betonového pódia v zámeckém parku pomocí těžké ocelové konstrukce.⁴⁰⁶ O měsíc později 17. ledna 1980 přehodnotilo KSSPPOP Vč kraje své stanovisko a se zastřešením souhlasilo.⁴⁰⁷ Dne 5. května 1981 získala zmíněná akce stavební povolení. Stavba měla být dokončena do 31. května 1981.⁴⁰⁸ Po odstranění nedostatků vydal dne 9. března 1984 odbor výstavby a územního plánování ONV v Chrudimi v této věci kolaudační rozhodnutí.⁴⁰⁹

V únoru 1982 upozornil Ing. Fr. Dobrkovský na problémy spojené s pořádáním mírových slavností, které se každoročně konaly na území slatiňanského zámeckého parku. V dopise řediteli KSSPPOP Vč kraje uvedl, že rozumí společensko-politické nutnosti konání této akce, ale že je potřeba vyvarovat se negativních jevů, které provázely mírové slavnosti v roce 1981 v souvislosti s umístěním atrakcí lidové technické zábavy na území slatiňanského parku.

Ing. Fr. Dobrkovský uváděl, že v roce 1981 dorazila lidová technická zábava do zámeckého parku čtrnáct dní před pořádáním akce a své stany rozmístila na polovině zámeckého parku. Zaměstnanci lidové technické zábavy zde čtrnáct dní vařili, prali za pomoci nejrůznějších saponátů a kvůli šňůrám na věšení prádla vráželi skoby do zámeckých stromů. Dále docházelo k vytékání oleje a nafty z jejich zaparkovaných vozidel. Ing. Fr. Dobrkovský na základě uvedených skutečností požadoval, aby byla před udělením povolení konání mírové slavnosti v roce 1982 projednána pravidla, která budou muset být v době konání mírových oslav dodržována. Ing. Fr. Dobrkovský požadoval, aby se atrakce mohly na území zámeckého parku vyskytovat pouze dva dny před akcí a dva dny po akci, aby bylo zakázáno parkování obytných a tažných vozidel na travnatých plochách parku. Tato vozidla i se stánky a atrakcemi navrhoval umístit místo do zámeckého parku, před zámecký hřebčín, kde se

⁴⁰⁵ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Kulturně výchovná činnost Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Vč.kraje – sezóna 1979.

⁴⁰⁶ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon č. 340, Slatiňany zámecký park připomínky KSSPPOP Vč kraje k uvažovanému zastřešení pódia pomocí těžké ocelové konstrukce ze dne 17. prosince 1979.

⁴⁰⁷ Tamtéž, Slatiňany zastřešení pódia v zámeckém parku ze dne 17. ledna 1980.

⁴⁰⁸ Tamtéž, Stavební povolení ze dne 5. května 1981.

⁴⁰⁹ Tamtéž, Kolaudační rozhodnutí ze dne 9. března 1984.

nacházely zpevněné asfaltové plochy.⁴¹⁰

Na rok 1985 připadlo 40. výročí osvobození Československa sovětskou armádou a tento fakt nebyl opomenut ani na slatiňanském zámku, kde se dne 11. září 1985 konal literárně-dramatický pořad nazvaný Dobojovali za vlast. Dne 25. září a 5 října téhož roku zde v rámci oslav probíhal písňový recitál.⁴¹¹ V tomto roce se na zámku také natáčela série historických příběhů s názvem Slavné historiky zbojnické, kde se role průvodce, který promlouval ze zámecké knihovny, ujal Miloš Kopecký.⁴¹² Slatiňanský zámek nabízel také možnost návštěvy Hipologického muzea, ve kterém byly sbírky uspořádány na základě návrhu prof. Františka Bílka za spolupráce MZ a památkové péče. Tématy zde byly vývoj koně, zpodobnění koně v umění a způsoby využití koně. Celá prohlídka zámku trvala 90 minut bez návštěvy parku a vstupné činilo 3 Kčs pro dospělé a 1,5 Kč.⁴¹³

V roce 1986 se přikročilo k odstranění přístavku novodobé přípravný a v důsledku toho bylo na odhaleném severním průčelí zámku objeveno zrušené okno s ostěním a slepé okno.⁴¹⁴ K větším stavebním akcím jako byla obnova fasád a oprava střech na slatiňanského zámku, bylo přikročeno až v roce 1989.⁴¹⁵ Rok 1990 se nesl v duchu obnovy sgrafit na severním a východním průčelí východního křídla na základě renesančního vzoru. V letech 1994–1995 se přistoupilo k poněkud nešťastné výměně pálené krytiny, která byla nahrazena měděnou šablonou. Opravy nátěrů fasád se uskutečnily v letech 1995–1996.⁴¹⁶ Do roku 1997 se na zámku ve Slatiňanech postavělo celkem 15 235 000 Kč. Z této částky bylo do roku 1990 proinvestováno 7 658 000 Kč.⁴¹⁷

Syn posledního Matthias Trauttmansdorff požádal v roce 1992 o navrácení zámku ve Slatiňanech. Jeho nárok byl označen za neoprávněný a spor o navrácení konfiskovaného majetku probíhal až do roku 2006. V roce 2006 zažádal Mathias Trauttmansdorff o ukončení sporu.⁴¹⁸

⁴¹⁰ Tamtéž, Stížnost Ing. Františka Dobrkovského ze dne 24. února 1982.

⁴¹¹ Zpravodaj krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje, 1985, č. 1, s. 29.

⁴¹² BUŠTA, Jaroslav – KONEČNÝ, Michal – RYŠAVÝ, Radek. Zámek Slatiňany, s. 76.

⁴¹³ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Informace o památkových objektech ve správě KSSPPOP Vč kraje v sezóně 1985.

⁴¹⁴ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond plánové dokumentace, kart. 548, EBEL, M. – SVOBODA, L. Slatiňany, zámek, SHP, s. 68.

⁴¹⁵ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 12.

⁴¹⁶ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS–odborná spisovna, fond plánové dokumentace, kart. 548, EBEL, M. – SVOBODA, L. Slatiňany, zámek, SHP, s. 68.

⁴¹⁷ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 12.

⁴¹⁸ BUŠTA, Jaroslav – KONEČNÝ, Michal – RYŠAVÝ, Radek. Zámek Slatiňany, s. 77.

7. Kapitola

Po stopách kastelánů a průvodců aneb správa památkových objektů v každodenní praxi

7.1. Ze života správců/ kastelánů památkových objektů

Ke každému hradu a zámku neodmyslitelně patří jeho správce/ kastelán, který náleží k naprosto specifické sociální skupině, která má svůj nezaměnitelný habitus. S trochou nadsázky se dá říct, že v případě kastelána se jedná o člověka, který „ žije svou prací.“. Většinou bydlí přímo na zámku, ale často jen v malém skromném bytě. V práci je prakticky čtyřicet hodin denně, o volných sobotách, nedělích či letní dovolené si může nechat zdát, protože v tuto dobu právě vrcholí návštěvnická sezóna. V době sezóny, která probíhá od dubna do října, mají kasteláni jediné osobní volno v pondělí, kdy je většina památek zavřena.

V roce 1958 patřilo k povinnostem správce státního hradu či zámku: odpovídat za svěřený objekt, starat se o jeho údržbu, bezpečnost a propagaci. Správce měl mít klíče ke všem místnostem. Dále měl správce přejímat fyzicky celý inventář zámku, a to i včetně nainstalovaných sbírek. Byl to právě správce, který osobně ručil za sbírky a inventář. Mezi jeho povinnosti patřilo i provádět návštěvníky. Správce měl také uloženo řídit práci ostatních zaměstnanců zámku, uklízeček i průvodců. Měl také za úkol vést pracovní deník zaměstnanců, určovat nastoupení jejich dovolené, hlásit jejich onemocnění, sledovat výklady průvodců a postarat se o jejich tehdejší náležitou ideologickou úroveň. Správce se musel účastnit běžného i hlavního úklidu, provádět odborné čištění porcelánu i zbraní, sledovat potřebu údržby budov, hlásit zjištěné závady a dohlížet na jejich odstraňování. Pokud probíhaly na objektu větší řemeslné údržby, měl správce vést pracovní deník a dohlížet na postup práce. Dalším úkolem správce bylo propagovat spravovaný objekt v okolních rekreačních a turistických střediscích, být ve spojení s okolními školami a podávat výklad na základě potřeby školních osnov, podávat každý měsíc odboru školství a kultury rady KNV zprávy o návštěvnosti, činnosti a probíhajících pracích na objektu. Vedle všech těchto povinností a úkolů měl správce také dbát o své další vzdělávání nejen u sebe, ale i u ostatních zaměstnanců zámku.⁴¹⁹

Až do roku 1986, kdy vešel v platnost nový zákoník práce, bylo naprosto běžné, že byly na památkových objektech zaměstnávány manželské dvojice. V případě nepřítomnosti nebo

⁴¹⁹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Povinnosti správce státních hradů a zámků z roku 1958.

onemocnění mohl být správce zastoupen manželkou. Zaměstnávání manželky lépe odpovídalo i zásadám bezpečnosti, protože manželka musela mít klíče od jejich společného bytu, který se nacházel přímo v památkovém objektu. Navíc většina památkových objektů se nacházela v dopravně špatně dostupných místech a manželky zde nemohly sehnat práci. U některých případů, jako byly např. hrad Svojanov, zámek Hrádek u Nechanic či Hospital Kuks bylo pro ženu docházení do místa zaměstnání rizikovým faktorem kvůli špatné schůdnosti terénu.

Závazně bylo od 9. června 1986 nařízeno KSSPPOP Vč kraje, které mělo na starost správu památkových objektů, aby provedlo šetření ohledně manželských dvojic zaměstnaných ve správách památkových objektů, zda u nich nedochází ke zvýhodňování partnera, který se nachází v přímé podřízenosti nebo zda nedochází k neoprávněnému obohacování. V rámci tohoto šetření nebyl zjištěn žádný případ takového zneužívání pravomoci a na základě této skutečnosti žádal tehdejší ředitel KSSPPOP Vč kraje Radomil Kryl o výjimečný souhlas k zaměstnávání manželských dvojic na správách památkových objektů.⁴²⁰ Žádosti bylo vyhověno. V dnešní době je zaměstnávání manželů ve správách památkových objektů naprosto běžnou praxí, nad kterou se nikdo nepozastavuje.⁴²¹

Kromě velké zodpovědnosti, kterou má za celý objekt, musí kastelán ještě svádět „neustálý boj s byrokracií“. Inženýr Jaroslav Bušta, který je kastelánem slatiňanského zámku, to vystihl slovy: „*Čím víc šanonů, tím víc zámek*“. Práce kastelána udělala z Ing. Bušty realistu, jak sám říká: „*Mám na začátku nějakou představu, pak musím vyběhat asi milion papírů a úřadů a teprve poté musím sehnat peníze, pak výběrové řízení a pak možná bude něco, co si člověk na začátku vymyslel.*“

Vedle byrokratického papírování musí kasteláni spravující často i zámecké parky, které jsou přístupné pro veřejnost čtyřicet hodin denně, neustále bojovat i s vandalismem. Ať už se jedná o trhání květů či různé krádeže, což přináší další administrativní zátěž a řešení oprav a dalších finančních nákladů. Mnohdy se ale jedná o naprosto marný boj, protože, když už se podaří pachatele dopadnout, jako tomu bylo např. na zámku ve Slatiňanech v případě krádeže pískovcových sloupů, tak zloděj dostal posléze prezidentskou milost.⁴²²

Limitujícím faktorem pro správu památek jsou také omezené finanční prostředky, ať už mzdové, nebo věcné. Zaměstnanci jsou přiděleni na základě tzv. systematizace míst, a proto jsou někteří pracovníci zaměstnání pouze na poloviční úvazek. Další pracovníci (vesměs

⁴²⁰ Tamtéž, Zpráva o zaměstnávání manželských dvojic ve správách památkových objektů ze dne 12. 2.1987.

⁴²¹ Můj dům, tvůj hrad [studentský film]. Režie Tadeáš Bognár. Česko, 2015.

⁴²² Tamtéž.

průvodci) jsou zaměstnáváni na dohody o provedení práce z limitovaného „balíko“ peněz tzv. ostatních osobních nákladů.⁴²³

Nedostatek personálu na správách památek se bohužel vleče napříč generacemi kastelánů. Již v roce 1954 žádal zoufale tehdejší správce pardubického zámku Josef Podhorský, který byl navíc ještě pověřen oblastní správou zámků Maleč, Slatiňany, Žleby, Nové Hrady, Litomyšl a hradu Kunětická hora, o přidělení peněz na další administrativní sílu, kterou by mohl zaměstnávat alespoň na čtyři hodiny denně. Dále J. Podhorský opakovaně prosil o poskytnutí psacího stroje a přeřazení z šesté platové do sedmé platové třídy, kterou měl bývalý oblastní inspektor.⁴²⁴ Ani v dnešní době nedosahuje plat kastelánů závratných výšin, takže se u nich musí předpokládat „láska“ k jejich práci.

Během své práce se musí kasteláni potýkat s množstvím problémů, které souvisí s tím, že zámky byly původně rodinným šlechtickým sídlem a nepočítalo se zde s pohybem většího počtu osob. Tuto skutečnosti dokládá např. slatiňanská zámecká ložnice, kde se nepočítalo s tím, že zdejší podlaha bude vystavěna jednorázové zátěži pětadvacetičlenné návštěvnické skupiny.⁴²⁵

Kasteláni také dělají spoustu dalších věcí nad rámec svých pracovních povinností. Jsou multifunkčními osobami – byrokraty, personalisty, školiteli, uklízečkami, údržbáři, zahradníky atd. Důkazem je například již zmíněný kastelán Ing. Jaroslav Bušta, který při budování expozice s uklízečkou doslova „na koleni“ šil římské rolety, které slouží k zastínění prostoru, aby byly exponáty chráněny před slunečním zářením. Další aktivita, kterou vykonává kastelán Ing. Bušta nad rámec svých povinností, je péče o živé květiny bromélie v květnících, které slouží k doplnění interiéru zámku a navozují tak atmosféru skutečného domova z doby posledních majitelů slatiňanského zámku. Pro zámeckou ložnici sehnal látku na baldachýn až z Francie, která je velmi podobná dekorativnímu vzoru textilie užitě na původním paravánu, který je umístěn u okna této ložnice. Pro zámeckou Ledárnu shání na vysprávky stěn zeleně zbarvený pískovec, což není v současné době jednoduchá záležitost s ohledem na úbytek kamenolomů.⁴²⁶

Dále se také J. Bušta snaží dlouhodobě shánět původní mobiliář slatiňanského zámku, jež byl v průběhu roku 1953 rozvezen do různých kulturních institucí, např. do Národního muzea, Uměleckoprůmyslového muzea, Vojenského historického muzea či na zámek Žleby.⁴²⁷

⁴²³ Rozhovor s Jaroslavem Buštou, kastelán zámku Slatiňany. Slatiňany 13. dubna 2017.

⁴²⁴ NA ČR, SPS, kart. 395, inv. č. 229, sign. 30, Nesouhlas s odpovědí na návrh č. j. 101 ze dne 12. března 1954.

⁴²⁵ Rozhovor s Jaroslavem Buštou, kastelán zámku Slatiňany. Slatiňany 13. dubna 2017.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ BUŠTA, J. – KONEČNÝ, M. – RYŠAVÝ, R.. *Zámek Slatiňany*, s. 75.

Shánění původního zámeckého inventáře není jednoduchou záležitostí, nejen že je to nesmírně časově náročná záležitost, jezdit a dohledávat informace v jednotlivých archivech a institucích, ale navíc ne všechny instituce s kastelánem Ing. Buštou komunikují např. Vojenský historický ústav je „nedobytnou institucí“, která na dotazy nereaguje.⁴²⁸

7.2. Exkurz do práce průvodců na památkových objektech

Vedle samotného kastelána jsou pro každý památkový objekt charakterističtí také jeho průvodci, ať už se jedná o průvodce sezónní, nebo stálé, a to buď na poloviční, nebo na celý úvazek. Jedná se o lidi, jejichž úkolem je co nejlépe seznámit návštěvníka s historií toho nebo onoho hradu či zámku. Právě tito lidé se dostávají pod drobnohled veřejnosti a čas od času nevědomky i do „spárů“ novinářů, kteří pak ve svých článcích hodnotí jejich výklad.

Byli to právě průvodci, kteří se v dobách minulého režimu dostávali do hledáčku senzacechtivých novinářů. Novináři se inkognito vměšovali mezi obyčejné návštěvníky a pak ve svých článcích prováděli nelítostnou kritiku průvodců, sylabů a institucí odpovědných za správu památkových objektů. Jednu z takových akcí rozjelo tehdejší periodikum Pochodeň, které na svých stránkách v průběhu roku 1957 a 1958 otisklo sérii kritických článků týkajících se výkladů průvodců na státních zámcích v Opočně a Novém Městě nad Metují.

Průvodkyně na zámku v Opočně byla kritizována za to, že údajně před portrétem Magdalény Trčkové poněkud nešťastně prohlásila: „*Kvůli tomu, že byla zlá, vypukla četná povstání, mezi nimi jedno v roce 1628. Lid jí říkal tlustá zlá Manda*“. Zmíněná průvodkyně sklídila nelítostnou kritiku za to, že nerozvedla úlohu lidu ve zmíněných povstáních a že lid, který byl tehdy označován za tvůrce dějin, zde vůbec nebyl brán na vědomí. Na novinářovu otázku, z čeho při svém výkladu vycházela, odpověděla, že se řídila sylabem/ průvodcovským textem. Odpověď průvodkyně byla vodou na jeho mlýn. Dotyčný novinář začal okamžitě zpochybňovat sylaby. Během svých úvah připustil i možnost, že sylaby mohou být dobré, a že chyba se může vyskytovat v osobě průvodců. V důsledku toho pak začal volat po tom, aby odpovědní činitelé zařídili, ať průvodci podávají svůj výklad v duchu tehdejšího vědeckého světového názoru.⁴²⁹

Popisovaný incident nezůstal pouze v rovině novinového článku, ale měl mnohem větší dohru. Nově zřízené Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové

⁴²⁸ Rozhovor s Jaroslavem Buštou, kastelán zámku Slatiňany. Slatiňany 13. dubna 2017.

⁴²⁹ Pochodeň: Orgán Východočeského KV KSČ, 1958, roč. 45., č. 74, s. 4.

bylo nuceno zaujmout k těmto kritickým článkům své stanovisko. Zmíněné Krajské středisko označilo za jádro problémů sylaby, které měly být apolitické, popisné, statické a údajně se nezajímaly o život mimo zámecké zdi. Krajské středisko slíbilo, že provede revizi sylabů a že se postará o jejich přepracování z hlediska správného vystižení úlohy lidových mas v dějinách. Na zimu 1958–1959 plánovalo Krajské středisko provést jak odborné, tak i politické školení průvodců a konzervátorů. Plánované školení mělo být zaměřeno hlavně na historii kraje Hradec Králové. Dále Krajské středisko přislíbilo, že budou na jednotlivých památkových objektech organizovány pravidelné konzultace s průvodci, jejichž cílem mělo být zvýšení kvality výkladu.⁴³⁰

Naprosto běžnou praxí bylo školení průvodců. Jednalo se o několik druhů školení. Některá školení byla určena začínajícím sezónním průvodcům, kterými byli mnohdy studenti se zájmem o historii. Jiná školení se pořádala pro pokročilé průvodce.

Ve dnech 22. - 24. března 1976 uspořádalo KSSPPOP Vč kraje na Malé Skále u Trutnova jedno z odborných školení stálých průvodců pracujících na hradech a zámcích v tehdejší Východočeském kraji. Cílem školení byla příprava stálých průvodců pro nadcházející návštěvnickou sezónu. Školení probíhalo formou speciálních tematicky zaměřených přednášek, které se týkaly památkové péče, historických zbraní, historického vývoje architektury či uměleckého řemesla v historickém interiéru. Přednášky byly doplněny diapozitivy a názornými ukázkami exponátů. V rámci zmíněného školení probíhaly ukázky průvodcovského výkladu, které zajišťovali průvodci ze zámku Hrubý Rohozec. Toto školení bylo zakončeno exkurzí, která se konala na zámek Mnichovo Hradiště.⁴³¹

Dne 23. dubna 1977 proběhlo pod vedením KSSPPOP Vč kraje také jedno ze školení pro pokročilé průvodce, které se konalo na častolovickém zámku. Na školení proběhly přednášky zaměřené na restaurování mobiliáře a obrazů, prezentaci památkové péče v teorii i praxi.⁴³²

Dne 30. dubna téhož roku se konalo i školení začínajících sezónních průvodců pořádané KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích v tehdejší hotelu Grand na třídě Míru. Průvodci zde byli dopoledne formou krátkých přednášek seznámeni s památkovými objekty, které se nacházely v tehdejší Východočeském kraji, dále byli uvedeni do problematiky provádění v historických interiérech. Jedna z přednášek byla také věnována památkové péči s důrazem na její postavení a cíle v tehdejší společnosti. Po obědě následoval odjezd na hrad Kunětická

⁴³⁰ Pochodeň: Orgán Východočeského KV KSČ, 1958, roč. 45, č. 77, s. 3.

⁴³¹ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Sdělení Než se otevřou brány hradů a zámků prvním návštěvníkům východních Čech ze dne 27. dubna 1976.

⁴³² Tamtéž, Sdělení Než vás provedou po hradu a zámku aneb co vše musí průvodce znát z roku 1977.

hora, kde se průvodci účastnili ukázkové prohlídky hradu.⁴³³

Na konci letní sezóny provádělo KSSPPOP Vč kraje ve spolupráci s Krajským studentským podnikem SSM v Hradci Králové vyhodnocování průvodcovské činnosti.⁴³⁴ Z celkem velkého počtu mladých studentů, kteří se v rámci letní aktivity mládeže stali sezónními průvodci na zámcích a hradech ve východních Čechách, byli vybráni ti nejlepší, kteří byli pak odměněni diplomy. Jedno z těchto vyhodnocení se konalo dne 7. prosince 1976 v Hradci Králové v salonku v hotelu Černigov. Z celkem 210 sezónních průvodců došlo k vybrání deseti nejlepších, kteří dostali diplomy za velmi dobrou průvodcovskou činnost. Mezi odměněnými byli sezónní průvodci z hradů Pecka, Lipnice, Kost a ze zámků Slatiňany, Kuks, Doudleby nad Orlicí, Chlumeck nad Cidlinou, Hrádek u Nechanic a Nové Město nad Metují.⁴³⁵

Ve snaze motivovat průvodce k lepším výkonům a zvýšit tím úroveň výkladů byly pro průvodce pořádány soutěže o nejlepší výklad. Jedna z těchto soutěží se konala od 1. června do 31. srpna 1958 a byla organizována KNV ve spolupráci se SPS. K povinnostem soutěžících patřila např. znalost objektu, jeho historické a umělecko–historické problematiky, která mohla být hodnocena jedním až deseti body. Dále byl hodnocen způsob přednesu, za který mohl soutěžící získat jeden až šest bodů, způsob jednání s návštěvníkem, jež se hodnotil jedním až čtyřmi body. Jedním až třemi body byla hodnocena náročnost výkladu. Odměna byla připravena pro tři nejlepší průvodce. Pro průvodce, který se umístil na prvním místě, byla připravena částka 500 Kčs, pro průvodce na druhém místě 300 Kčs. U průvodce na třetím místě se jednalo o částku 200 Kčs. Do údajů na přihlášce se mělo kromě jména a adresy uvádět také původní povolání, nynější povolání, školní vzdělání a délka průvodcovské praxe. Soutěžící v jednotlivých krajích hodnotila komise, která se skládala z pracovníka SPS, KNV a lektora SPS.⁴³⁶

V roce 1958 byly povinnosti průvodce určeny následovně: na základě správcových pokynů měl provádět skupiny návštěvníků zámeckým objektem a podávat výklad na základě sylabů, které byly zpracovány památkovými orgány. Dále měl pomáhat při úklidu zámeckých prostor, nábytku i při čištění sbírek. Také bylo povinností průvodce navštěvovat školení, která byla pořádána památkovými orgány a pečovat o své další odborné vzdělání politické a odborné.⁴³⁷

Ani v dnešní době nedošlo k zásadnější proměně povinností průvodců. Slatiňanská

⁴³³ Tamtéž, Pozvánka na školení sezónních průvodců ze dne 13. dubna 1977.

⁴³⁴ Tamtéž, Zpráva od PhDr. Jarmily Netkové o návštěvnícké sezóně z roku 1976.

⁴³⁵ Tamtéž, Zpráva od Aleny Radoušové o vyhodnocení sezónních průvodců na státních hradech a zámcích Východočeského kraje z prosince 1976.

⁴³⁶ Tamtéž, Informační sdělení o soutěži pro průvodce o nejlepší výklad ze dne 17. dubna 1958.

⁴³⁷ Tamtéž, Povinnosti správce státních hradů a zámků z roku 1958.

průvodkyně na poloviční úvazek Martina Malinská charakterizuje začátek svého průvodcovského dne následujícím způsobem: „ *Ráno vstanu, do deseti hodin se většinou musím dostat do práce. Než začnu se svou průvodcovskou činností, tak mám jako průvodce určité povinnosti. Každý se musí chopit nějakého koštěte zamést nádvoří a umýt lavičky. Potom každý průvodce dostane své přidělené číslo klíčů, které musí celý den hlídat, a blikačku, aby mohl na zámku rozsvítit světla.*“⁴³⁸

Jedinou výraznější proměnou prošla technika, kterou dnešní průvodci musí obsluhovat v případě, že na ně vyjde služba na pokladně. „ *Kdo je na pokladně, musí ráno přijít dřív, většinou kolem 8. hodiny, aby stihl zapnout všechny počítače. Dále musí zapnout i tiskárnu a musí zkontrolovat všechny prostory, zda jsou zamknuté, než se otevře zámek pro veřejnost. Také má odpovědnost za kasu, a to po celý průběh dne. Má zodpovědnost za průvodce, kteří přijdou, uděluje jim klíče a večer si je od nich zase přebírá. Pokladní odpoledne musí spočítat kasu, zkontrolovat klíče od průvodců a blikačky. V průběhu dne musí zametat nádvoří. Na konci směny kontrolovat zámek, jestli je všude zamčeno, a všechny klíče i s kasou vrací kastelánovi.*“⁴³⁹

Průvodci se snaží vymýšlet speciální prohlídky pro děti. Jedná se o prohlídky, které jsou určeny dětem předškolního i školního věku. Na těchto prohlídkách se dětem vykládá o tom, jak se na zámku žilo či kdo tam žil. Průvodkyně M. Malinská vysvětluje: „ *Je to spíš takovou nenásilnou formou. Snažíme se děti nezatěžovat historickými daty a věcmi, které si stejně nezapamatují.*“⁴⁴⁰ Pro úplně malé děti je na slatiňanském zámku připravena speciální prohlídka s žokejkou Latou, která se o prázdninách chodí v 11 hodin, ve 13 hodin a naposledy v 15 hodin. V rámci této prohlídky se prochází jak částečně zámeckou, tak i hipologickou expozicí. Děti dostanou hrací kartu, kterou si vyplňují. Vždy se jeden z průvodců převlékne za žokejku Latu, která děti provádí a dává jim různé otázky. Otázek je sedm a většinou se týkají koní, strojů, když děti nevědí, mohou požádat o radu rodiče. Když děti vyplní správně tajenku, dostanou malý papírový klíč, který si nalepí do cestovatelského pasu. Pokud nasbírají sedm takových klíčů, mohou na libovolném zámku, který se účastní této soutěže, získat klíč ke komnatě, což je tajná místnost na příslušném hradu či zámku.⁴⁴¹

Na zámku ve Slatiňanech patří do náplně práce zdejších průvodců i příprava svateb. V souvislosti se svatbami řekla M. Malinská: „ *Hodně frekventované byly svatby na nádvoří zámku nebo také u jezírka. Často se svatby konaly také v knihovně. Za svatby se musí zaplatit*

⁴³⁸ Rozhovor s Martinou Malinskou, průvodkyní na zámku Slatiňany. Pardubice 5. října 2017.

⁴³⁹ Tamtéž.

⁴⁴⁰ Tamtéž.

⁴⁴¹ Tamtéž.

určitý poplatek. Svatebčané si mohou také vybrat mašli, která se dává na ozdobení židle, vybírají si také hudbu a můžou se na zámku za určitý poplatek i vyfotit. V letních měsících byly také oblíbené svatby na jižní fasádě, kde byly moc pěkné svatby, protože jižní fasáda směřuje směrem do zámeckého parku. ⁴⁴²

Mezi další úkoly průvodců na slatiňanském zámku patří také péče o květiny. Pěstují se ve sklenících, jež se nachází vedle zámku. Květiny se převážně ze skleníku na nádvoří a na konci léta se musí převézt zase zpět do skleníků. Tuto problematiku přibližuje M. Malinská následovně: „*Je to samozřejmě strašně náročné. Dokonce máme i takový traktůrek s valníkem, na který se květiny musí umístit, aby se mohly převézt. Květiny jsou často obrovské. Jedná se například o palmy, které jsou hodně těžké, takže musíme brát květináč v několika lidech*“ ⁴⁴³

Stejně jako u kastelánů i u průvodců se předpokládá zapálení pro jejich práci, protože ani průvodci nevydělávají horentní sumy peněz. M. Malinská k tomu dodává: „*I když mě tato práce baví, naplňuje mě a dokážu si představit, že bych ji dělala po zbytek svého života, ale finančně to asi na přežití rodiny moc nevidím.*“ ⁴⁴⁴

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ Tamtéž.

⁴⁴⁴ Tamtéž.

Závěr

Památková péče spadala v nově vzniklé ČSR do působnosti MŠNO. MŠNO byly podřízeny SPÚ pro Čechy se sídlem v Praze a SPÚ pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně. Obdobou SPÚ na Slovensku byl Státní referát na ochranu památek. Za druhé světové války byla státní památková péče pod dohledem úřadu německého státního sekretáře.⁴⁴⁵

Zcela nová situace v oblasti památkové péče nastala po druhé světové válce, kdy na základě dekretů prezidenta republiky přešlo do vlastnictví československého státu velké množství hradů a zámků. Pro zajištění péče o tyto objekty byly na základě zákona č.137/1946 Sb. zřízeny při MŠO Národní kulturní komise, které byly od roku 1952 přeměněny na poradní orgány MŠVU. V letech 1953–1958 měl památkovou péči na starosti speciální orgán MŠK SPS. SPS nezískala pro svou činnost souhlas vlády. Zřízení SPS nebylo kvůli odporu některých rezortů vzato vládou na vědomí.

Na základě výše uvedených skutečností se přikročilo k reorganizaci, jejímž úkolem mělo být nové pojetí památkové péče. Větší důraz se měl klást na společensko-politické využití památek. V rámci reorganizace mělo dojít k širšímu uplatnění NV v oblasti památkové péče a k oddělení složky výkonné, řídicí a vědecko–metodické.⁴⁴⁶

Výsledkem reorganizačních snah se stal zákon č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách*, který byl projednán a schválen na 25. schůzi Národního shromáždění, která se konala dne 17. dubna 1958.⁴⁴⁷ Byl to naprosto přelomový zákon, na který se v českých zemích čekalo od roku 1850.⁴⁴⁸ Zákon č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách* byl vyhlášen a nabyl platnosti dne 3. května 1958.⁴⁴⁹ Zmíněný zákon vyšel ve Sbírce zákonů Republiky československé v částce 8⁴⁵⁰ a položil základy organizace československé státní památkové péče.⁴⁵¹

Na základě změn, které souvisely s přijetím tohoto zákona, se na šestnácté schůzi kolegia MŠK, která se konala dne 29. května 1958, rozhodlo, že má dojít k urychlené likvidaci SPS, vybudování a kádrovému zabezpečení SÚPPOP a k převedení agend SPS na nástupnické organizace.⁴⁵²

⁴⁴⁵ MRÁZOVÁ, Annamarie. Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945-1958. Univerzita Pardubice, 2016, s. 5–7.

⁴⁴⁶ BÍLKOVSKÝ, M. – ŠTVERÁK, F. *Státní památková správa Praha (dodatky), (1945) 1953–1958 (1964). Inventář* dodatky, s. 2.

⁴⁴⁷ Zákon o kulturních památkách vyhlášen. Zprávy památkové péče XVIII, 1958, č. 1-2, s. 1.

⁴⁴⁸ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 46.

⁴⁴⁹ VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*. Institut pro místní správu Praha, 2009, s. 18. ISBN 978 – 80 – 86976 – 16 – 7.

⁴⁵⁰ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích, s. 51.

⁴⁵¹ zákon č. 22 / 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

⁴⁵² BÍLKOVSKÝ, M. – ŠTVERÁK, F. *Státní památková správa Praha (dodatky), (1945) 195 –1958 (1964).*

Na základě rozhodnutí MŠK ze dne 24. června 1958 se přistoupilo ke zrušení SPS s účinností ke dni 30. červnu 1958 a ode dne 1. července 1958 vstoupila SPS do likvidace.⁴⁵³ Likvidace měla být provedena SPS v likvidaci, která zahájila svou činnost dne 1. července 1958.⁴⁵⁴ Prvním úkolem SPS v likvidaci bylo zajištění decentralizace agend⁴⁵⁵, které bylo provedeno do konce roku 1958. Od roku 1959 překročila SPS v likvidaci k realizaci svého nejdůležitějšího úkolu, kterým byla delimitace státního kulturního majetku do správy KNV či kulturních zařízení KNV, např. krajského vlastivědného střediska či krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody.⁴⁵⁶

Jedno takové kulturní zařízení KNV bylo zřízeno radou KNV v Pardubicích ke dni 1. lednu 1959. Jednalo se o KVÚ v Pardubicích. Jeho ředitelem se stal Jiří Řeřucha. KVÚ v Pardubicích sdružoval krajské muzeum, krajskou galerii a krajskou památkovou péči.⁴⁵⁷

Během roku 1959 byl do správy pardubického KVÚ převáděn státní kulturní majetek dříve spravovaný SPS v likvidaci. Ze sledovaných objektů na základě protokolu ze dne 23. června 1959 odevzdala SPS v likvidaci pardubický zámek do správy KVÚ v Pardubicích.⁴⁵⁸ Jednostranné opatření o převodu správy pak bylo vyhotoveno dne 8. října 1959.⁴⁵⁹ Dne 2. září 1959 došlo k vypracování Protokolu o odevzdání státního zámku Litomyšl ze správy SPS v likvidaci do správy pardubického KVÚ.⁴⁶⁰ K vypracování Jednostranného opatření se přistoupilo dne 11. prosince 1959.⁴⁶¹ V případě slatiňanského zámku byl Protokol o odevzdání zámku Slatiňany ze správy SPS v likvidaci do správy KVÚ v Pardubicích sepsán dne 14. října 1959.⁴⁶² Jednostranné opatření o předání správy bylo vyhotoveno dne 28. prosince 1959.⁴⁶³

Zásadní změnu přineslo usnesení ÚV KSČ ze dne 7. a 8. dubna 1960 o zvýšení pravomoci a odpovědnosti národních výborů. Na základě tohoto usnesení přešla správa veškerého bývalého státního kulturního majetku s výjimkou knižních svazů na výkonné orgány ONV či MNV.

Inventář dodatky, s. 2–3.

⁴⁵³ Tamtéž, s. 4.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 6.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 7–8.

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 10.

⁴⁵⁷ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP. 25 let Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje. Pardubice, 1985, s. 4 -5.

⁴⁵⁸ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 98, inv. č 160, Protokol o odevzdání objektu státního zámku v Pardubicích do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 25. června 1959.

⁴⁵⁹ Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 8. října 1959.

⁴⁶⁰ NA ČR, SPS - dodatky, kart. 85, inv. č 140, Protokol o odevzdání objektu státního zámku v Litomyšli do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 2. září 1959.

⁴⁶¹ Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 11. prosince 1959.

⁴⁶² NA ČR, SPS - dodatky, kart. 103, inv. č 171, Protokol o odevzdání objektu státního zámku ve Slatiňanech do správy Krajského vlastivědného ústavu v Pardubicích ze dne 14. října 1959.

⁴⁶³ Tamtéž, Jednostranné opatření o převodu správy ze dne 28. prosince 1959.

Problém představovala skutečnost, že do dubna roku 1960 nedošlo k dokončení předání státního kulturního majetku do správy pardubického KVÚ. V případě některých objektů byly předány jen nemovitosti. Ani v jednom případě nebyl vypořádán movitý majetek kulturní povahy.

Aby na ONV i MNV mohly být předány objekty státního kulturního majetku uceleně, rozhodla delimitační komise KNV, že skutečné předání objektů mělo být prováděno v druhé polovině roku 1960 na základě harmonogramu, který mělo vypracovat již nově vzniklé KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích.⁴⁶⁴ Jednalo se o Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.⁴⁶⁵ Na základě tohoto harmonogramu měl být na ONV Pardubice Jednostranným opatřením převeden kulturní a užitkový mobiliář, objekt a nemovitosti pardubického zámku ke dni 9. října 1960. V případě litomyšlského zámku měl být na ONV Svitavy Jednostranným opatřením převeden kulturní a užitkový mobiliář a nemovitosti litomyšlského zámku k datu 6. října 1960. Jednostranným opatřením měl být na ONV Chrudim převeden kulturní a užitkový mobiliář, objekt a nemovitosti slatiňanského zámku ke dni 17. října 1960.⁴⁶⁶

KSSPPOP Vč kraje v Pardubicích vzniklo dne 1. července 1960 spojením památkových pracovišť KVÚ v Pardubicích a KVÚ v Hradci Králové jako zařízení Vč KNV v Hradci Králové.⁴⁶⁷ Ke zřízení KSSPPOP Vč kraje došlo na základě usnesení rady Vč KNV v Hradci Králové ze dne 20. června 1960 s účinností od 1. července 1960. Na počátku svého působení nespravovalo KSSPPOP Vč kraje ani jeden z tehdejších státních zámků či hradů.⁴⁶⁸

Státní hrady a zámky přecházely do správy KSSPPOP Vč kraje od ONV, MNV, MěNV, v případě hradu Lipnice od Okresního vlastivědného střediska v Havlíčkově Brodě a u areálu Betléma u Žirče od Východočeských státních lesů Hradec Králové.⁴⁶⁹ Od 1. ledna 1965 do 1. ledna 1982 bylo postupně do správy KSSPPOP Vč kraje převedeno 28 památkových objektů.⁴⁷⁰

⁴⁶⁴ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Delimitace bývalého státního kulturního majetku na ONV – směrnice.

⁴⁶⁵ Tamtéž, Harmonogram pro převod movitého majetku, objektu kulturního a užitkového mobiliáře, zámků a hradů ve Východočeském kraji na příslušné ONV.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

⁴⁶⁷ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 5.

⁴⁶⁸ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

⁴⁶⁹ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7-8.

⁴⁷⁰ Jednalo se o zámky: Litomyšl, Pardubice, Slatiňany, Doudleby nad Orlicí, Opočno, Skalka, Častolovice, Hrubý Rohozec, Rychnov nad Kněžnou, Hrádek u Nechanic, Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, Nové Hrady, Nové Město nad Metují, Náchod, Ratibořice, Kostelec nad Orlicí, Humprecht, hospital Kuks, dále hrady: Svojanov, Kunětická hora, Trosky, Pecka, Litice nad Orlicí, Lipnice, Kost, Vízmburk, Soubor lidových staveb a

Sídlem KSSPPOP Vč kraje se stal pardubický zámek budova č. 4.⁴⁷¹ Zámek Pardubice přešel od ONV Pardubice do správy KSSPPOP Vč kraje ke dni 1. lednu 1967.⁴⁷² Vedle KSSPPOP Vč kraje sídlily na zámku i další organizace. Jednalo se o Východočeské muzeum, které se nacházelo v hlavní zámecké budově č. 1 a v budově č. 2, o Východočeskou galerii, která sídlila v budově č. 3 a okresní archiv, jež byl v budově č. 1. zámeckou budovu bývalého špýcharu užíval n. p. Kniha. Pardubický zámek měl i své stálé obyvatele, jimi byli uživatelé bytových prostor, kteří platili na základě dohody správě státního zámku náhradu za užívání zmíněných prostor.⁴⁷³

Neštěstí pardubického zámku představoval fakt, že se nenacházel v prvním návrhu programu K, jenž vypracoval Státní ústav památkové péče na základě vládního usnesení č. 14 ze dne 19. ledna 1972. V tomto návrhu byly uvedeny nejcennější památky, které měly projít do roku 1975 celkovou rekonstrukcí.⁴⁷⁴

V případě zámku Pardubice se s jeho rekonstrukcí otálelo tak dlouho, až v prosinci 1977 došlo ke zřízení stropů nad druhým patrem severního křídla paláce, kde mělo své expozice pardubické muzeum. Okamžitě muselo dojít k uzavření druhého patra severního křídla, začala havárie a konečně byla spuštěna generální rekonstrukce pardubického zámku.⁴⁷⁵ Do hlavní zámecké budovy č. 1 byly v 80. letech 20. století investovány ročně průměrně 4 000 000 Kč. V roce 1989 se částka vyšplhala dokonce až na 5 447 000 Kč. Celkově putovalo v letech 1970–1993 do obnovy pardubického zámku 80 422 000 Kč, z toho 63 224 000 Kč bylo prostavěno do roku 1990.⁴⁷⁶

V roce 1993 chtěl magistrát města Pardubic po MK, aby byl pardubický zámek převeden do majetku města. Zámek Pardubice měl sloužit k víceúčelovému využití. Uvažovalo se, že na pardubickém zámku bude hotel, velkokapacitní či konferenční sál. Tento plán se však nelíbil Východočeskému muzeu, pro které by zbylo asi 200 m². VČM se obrátilo s protestem na MK. Převod zámku byl málem uskutečněn, když v listopadu roku 1993 přijel na pardubický zámek náměstek ministra kultury dr. Kratochvíl spolu s šéfem odboru muzeí a galerií s tím, že na magistrátu města bude jednat o předání zámku Pardubice. Předem uvedli, že budou požadovat, aby jim město předložilo projekty na využití pardubického zámku. Dr. Kratochvíl přikročil k posouzení projektů na obnovu a využití zámku, které mu byly

řemesel Vysočina a kostel v Zahrádce. Tamtéž.

⁴⁷¹ ŘEŘUCHA, Jiří. Z historie KSSPPOP, s. 5.

⁴⁷² ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

⁴⁷³ SOA v Zámruku, fond Vč KNV výbor Hradec Králové (1960-1990), karta č. 555, Zápis o předání státního zámku v Pardubicích ze dne 22. prosince 1966.

⁴⁷⁴ Tamtéž, Zápis z koordinační schůzky na KSSPPOP v Pardubicích ze dne 22. února 1972.

⁴⁷⁵ Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM. Pardubice 26. 10. 2017.

⁴⁷⁶ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

předloženy. Jako vítězný byl vybrán projekt předložený VČM. V důsledku toho byla správa zámku Pardubice převedena k 1. lednu 1994 od pardubického Státního památkového ústavu na VČM.⁴⁷⁷

Prvním památkovým objektem, který ke dni 1. lednu 1965 převzalo od ONV Svitavy do své správy KSSPPOP Vč kraje, byl zámek Litomyšl.⁴⁷⁸ Litomyšlský zámek se řadil mezi nejcennější československé památkové objekty, což asi nejlépe dokládá fakt, že se na základě usnesení vlády ČSR č. 251 ze dne 30. března 1962 stal zámek Litomyšl národní kulturní památkou.⁴⁷⁹

Naprosto zásadní roli v osudu zámku sehrála skutečnost, že se ve zdejší zámeckém pivovaru narodil světově proslulý hudební skladatel Bedřich Smetana. Na jeho počest byla v zámeckém pivovaru zřízena muzejní expozice, kterou v roce 1968 zhlédlo více než 16 000 návštěvníků pocházejících nejen z ČSSR, ale také z Nového Zélandu či Madagaskaru.⁴⁸⁰

V souvislosti se 150. výročím narození Bedřicha Smetany, které připadlo na rok 1974, přibyla do Muzea Bedřicha Smetany nová instalace pojednávající o životě a díle jednoho z našich nejlepších hudebních skladatelů Bedřicha Smetany. Přípravy na oslavy zmíněného výročí byly plánovány již v roce 1972, kdy byl sestaven harmonogram nejněžnějších prací, jež bylo nutné realizovat ještě před rokem 1974. Mezi hlavní úkoly patřilo dokončení rekonstrukce zámecké jízdárny. Právě v jednom ze sálů jízdárny byla umístěna souborná výstava Smetana ve výtvarném umění. Tuto výstavu pořádala pražská Národní galerie. Také bylo přistoupeno k úpravě bytu Bedřicha Smetany, kde byla provedena obnova podlah a vnitřních omítek včetně restaurátorského čištění všech kamenných povrchů.⁴⁸¹

V rámci příprav 150. výročí narození Bedřicha Smetany byla také prováděna první etapa obnovy figurálního sgrafita na druhém nádvoří litomyšlského zámku. Sgrafita prohlížela odborná komise restaurátorů SÚPPOP, která konstatovala, že sgrafita byla dochována velmi nerovnoměrně. Kvůli blížícím se oslavám se v roce 1973 rozhodlo, že dojde k realizaci pouze první etapy prací. Konečná povrchová rekonstrukce měla být provedena až v druhé etapě restaurátorských prací.⁴⁸²

Se jménem Bedřicha Smetany byl také neodmyslitelně spjat oblíbený hudební festival

⁴⁷⁷ Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM . Pardubice 26. 10. 2017.

⁴⁷⁸ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

⁴⁷⁹ Tamtéž, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

⁴⁸⁰ Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1969.

⁴⁸¹ SOA v Zámruku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

⁴⁸² Tamtéž.

Smetanova Litomyšl, který se na litomyšlském zámku konal každoročně v červnu. Festival pořádal Výbor Smetanovy Litomyšle při MěNV v Litomyšli ve spolupráci se správou státního zámku Litomyšl. V roce 1974 se návštěvnost Smetanovy Litomyšle vyšplhala k číslu 12 305 osob.⁴⁸³

Fakt, že byl litomyšlský zámek rodištěm Bedřicha Smetany, sehrál také významnou roli v návrzích na využití zámeckých interiérů.⁴⁸⁴ V roce 1978 se na zámku Litomyšl z rozhodnutí československé vlády přistoupilo k vytvoření Muzea české hudby.⁴⁸⁵ Kvůli budování této nové expozice došlo ke zrušení původní zámecké expozice, která byla složena z nábytkových souprav.

Jako daleko závažnější problém se jevila skutečnost, že tvůrci nové expozice přikročili k výrazným zásahům do podoby pokojů, kdy např. došlo k odstranění malovaných dřevěných stěn v původních ložnicích. V tomto případě se jednalo o nevratné zásahy.⁴⁸⁶

Na významu neztratil zámek Litomyšl ani po listopadové revoluci. Ve dnech 15. a 16. dubna 1994 zde proběhlo setkání sedmi středoevropských prezidentů.⁴⁸⁷ Dne 13. července 1995 zavítal v rámci návštěvy České republiky na litomyšlský zámek tehdejší španělský král Juan Carlos s manželkou.⁴⁸⁸

Nesmazatelně se do historie zámku zapsal rok 1999, kdy byl litomyšlský zámek zapsán na Seznam památek UNESCO.

Důležitost zámku Litomyšl byla dobře viditelná i na částkách, které byly do zámku investovány. Mezi roky 1970–1997 činily investice do litomyšlského zámku 102 415 000 Kč, z této částky bylo do roku 1990 proinvestováno 75 314 000 Kč.⁴⁸⁹

Zcela odlišný vývoj měl ve sledovaném období slatiňanský zámek, který převedl ONV Chrudim do správy KSSPPOP Vč kraje ke dni 1. lednu 1974.⁴⁹⁰ Na rozdíl od litomyšlského zámku, který vždy náležel mezi objekty I. kategorie, byl zámek Slatiňany řazen k objektům II. kategorie z důvodu slohové nejednoznačnosti.⁴⁹¹ Zařazení zámku do II. kategorie se promítlo i do investic. Do roku 1997 obdržel slatiňanský zámek investice ve výši 15 235 000 Kč, z

⁴⁸³ SOA v Zámrsku, nezpracovaný fond NPÚ Pardubice, Přehled politicko a kulturně výchovných akcí, pořádaných v NKP Stát. zámku v Litomyšli od 1. 1. do 30. 6.1974.

⁴⁸⁴ Tamtéž. SKOUMALOVÁ, Mirjam. Obnova městské památkové rezervace a národní kulturní památky a státního zámku v Litomyšli.

⁴⁸⁵ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 9.

⁴⁸⁶ KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*, s. 64.

⁴⁸⁷ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace. LÍBAL, D.-VOŠÁHLÍK, A. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, zámek Litomyšl. Praha 1998.

⁴⁸⁸ Tamtéž.

⁴⁸⁹ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 10.

⁴⁹⁰ ŠVEC, Jiří. Z historie, s. 7.

⁴⁹¹ BUŠTA, J. – KONEČNÝ, M. – RYŠAVÝ, R. *Zámek Slatiňany*, s. 73.

toho 7 658 000 Kč bylo proinvestováno do roku 1990.⁴⁹²

Několikrát slatiňanský zámek zachránila skutečnost, že zde byly shromážděny hipologické sbírky, které byly výjimečné nejen pro naše území, ale pro celou Evropu. V souvislosti s tím byl zámek navštěvován předními evropskými hipology. Dále pak slatiňanský zámek udržoval také kontakt s odbornými zahraničními pracovišti. Na základě těchto skutečností se např. v roce 1961 upustilo od záměru umístit na slatiňanský zámek učňovskou školu.⁴⁹³ Hipologické muzeum vybuďoval na zámku Slatiňany PhDr. et MUDr. František Bílek, DrSc., který zde až do své smrti v roce 1972 působil jako bezplatný expert.⁴⁹⁴

Slatiňanský zámecký park byl často vyhledáván jako vhodné místo pro pořádání nejrůznějších akcí. Jednalo se např. o jezdecký či zdravotnický den nebo zde byly také pravidelně pořádány mírové slavnosti.

Rájem filmařů se stal zámecký hřebčín ve Slatiňanech. V roce 1958 se zde natáčel film *Smrt v sedle*, s Rudolfem Jelínkem v hlavní roli. V rámci natáčení přivítal zámek Slatiňany tehdejší herecké hvězdy např. Radovana Lukavského či Jiřího Sováka.⁴⁹⁵ V roce 1982 zde byl natáčen divácky velmi oblíbený sedmidílný seriál *Dobrá voda*.⁴⁹⁶

S každým zámekem či hradem je neodmyslitelně spjat jeho správce/ kastelán. S jistou nadsázkou se dá říct, že kastelán je člověk, který „žije svou prací“. Často bydlí na zámku, v práci je prakticky čtyřicet hodin, na volné soboty a neděle nebo na letní dovolenou může zapomenout, protože v této době zrovna vrcholí návštěvnická sezóna. Vedle zodpovědnosti, kterou mají kasteláni za celý objekt, musí také dělat další věci nad rámec svých pracovních povinností. Jsou multifunkčními osobami – byrokraty, personalisty, školiteli, uklízečkami, údržbáři či zahradníky.

Kromě kastelánů se žádný památkový objekt neobejde ani bez svých průvodců, kteří mohou být sezónní nebo stálí. Úkolem těchto lidí je co nejlépe informovat návštěvníka o historii zámku či hradu. Jsou to právě průvodci, kteří jsou vystaveni drobnohledu veřejnosti.

Až do roku 1987 fungovala památková péče na našem území na základě zákona č. 22/1958 Sb., *o kulturních památkách* a jeho pozdějších vyhláškách. Vývoj státní památkové správy prošel od roku 1958 velkými kvalitativními i organizačními změnami. Jednalo se např. o významné změny v návaznosti na nově přijaté zákony o národních výborech, občanském zákoníku, hospodářském zákoníku či ústavním zákonu o československé federaci. Nastíněný

⁴⁹² ŠVEC, Jiří. *Z historie*, s. 12.

⁴⁹³ NPÚ ÚOP Pardubice, odbor EDIS – odborná spisovna, fond archivní a spisová dokumentace, šanon 340, Vyjádření k novému využití státních zámků ze dne 1. dubna 1961.

⁴⁹⁴ Tamtéž, Oznámení o úmrtí prof. dr. Fr. Bílka ze dne 7. dubna 1972.

⁴⁹⁵ Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1958, roč. XIV, č. 57.

⁴⁹⁶ BUŠTA, J. – KONEČNÝ, M. – RYŠAVÝ, R.. *Zámek Slatiňany*, s. 76.

vývoj si vyžádal vydání nového památkového zákona.⁴⁹⁷

Dne 30. března 1987 byl Českou národní radou odsouhlasen návrh zákona *o státní památkové péči*, který vyšel pod č.20 /1987 s platností od 1. ledna 1988.⁴⁹⁸ Jednalo se o zákon č.20/1987 Sb., *o státní památkové péči*. Od prosince 1989 se začaly objevovat na odborných pracovištích, která se zabývala památkovou péčí manifesty a prohlášení poukazující na nedostatky v zákoně č.20/ 1987.⁴⁹⁹

Počátkem 90. let 20. století se zmíněný zákon stal terčem útoků, byl označen jako produkt totalitní legislativní činnosti, který nebyl vhodný do nového demokratického zřízení. Některá jeho jednotlivá ustanovení neměla být údajně slučitelná s Listinou základních práv a svobod. Celou záležitostí se nakonec zabýval Ústavní soud, který dospěl k názoru, že znění zákona č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči* je ve shodě s novou demokratickou ústavou.⁵⁰⁰

Od roku 1990 došlo při SÚPP ke zřízení komise, která měla vypracovat návrh zásad nového zákona. Komise přikročila k vypracování návrhu zásad nového zákona. Tento návrh v březnu 1991 obdrželo MK a byl postoupen k připomínkovému řízení. Celkem byly vypracovány čtyři verze zásad. Nový zákon č. 242, kterým došlo k novelizaci zákona č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči*, přijala dne 14. dubna 1992 Česká národní rada.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, s. 19.

⁴⁹⁸ SVATOŇ, Jaroslav. Prognóza, s. 89.

⁴⁹⁹ ŠULC, Josef. Památková péče v České a Slovenské republice. Státní ústav památkové péče : Bulletin 1992, č. 8., s. 7–8.

⁵⁰⁰ VAJČNER, Jiří. Úvod do památkové péče, s. 63-65.

⁵⁰¹ ŠULC, Josef. Památková péče v České a Slovenské republice. Státní ústav památkové péče : Bulletin 1992, č. 8., s. 7–8.

Soupis použitých pramenů a literatury

Prameny:

Národní archiv Praha:

Fond č. 864 Státní památková správa:

karton 395 Pardubice 1926 - 1957

karton 750 Korespondence s ústředními úřady

karton 759 SÚPPOP

Fond č. 864 Státní památková správa – dodatky:

– karton 98 zámek Pardubice

– karton 103 zámek Slatiňany

– karton 85 zámek Litomyšl

Státní oblastní archiv Zámorsk:

Nezpracovaný fond č. 1461 Národní památkový ústav Pardubice

Fond č. 947 Východočeský krajský národní výbor Hradec Králové (1960 -1990)

- karton 555

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Pardubice:

Fond spisové a archivní dokumentace:

– šanon č. 257 a – zámek Pardubice

– šanon č. 257 d – zámek Pardubice

– šanon č. 340 – zámek Slatiňany

BURONĚ, Miloš. – FALTA, Jan. – SLAVÍK, Jiří. Zkrácený stavebně historický průzkum

Jízdárna a kočárovna v zámeckém areálu. NPÚ ÚOP Josefov, 2008.

EBEL, Martin – SVOBODA, Ladislav. Slatiňany, zámek, stavebně historický průzkum.

Pardubice, 1996.

LÍBAL, D. - VOŠÁHLÍK, A. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, zámek Litomyšl. Praha, 1998.

Tištěné prameny:

Ústavní zákon č.150/ 1948 Sb., *ústava Československé republiky*.

Zákon č.280/ 1948 Sb., *o krajském zřízení* ze dne 21. prosince.

Zákon č. 22/ 1958 Sb., *o kulturních památkách* ze dne 17. dubna 1958.

Zákon č.36/ 1960 Sb., *o územním členění státu* ze dne 9. dubna 1960

Zákon č. 20/ 1987 Sb., *o státní památkové péči* ze dne 30. března 1987.

Zákon České národní rady č 242/ 1992 Sb. ze dne 14. dubna 1992.

Vládní nařízení č.112/ 1951 Sb., *o reorganizaci státní památkové péče* ze dne 11. prosince 1951.

Usnesení vlády České socialistické republiky ze dne 31. ledna 1973 č. 25 *ke koncepci dalšího rozvoje státní památkové péče v České socialistické republice a k zásadám kategorizace kulturních památek*.

Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/ 1988 Sb. ze dne 26. dubna 1988.

Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 118/ 1959 Ú. 1. *o památkových ochranných pásmech*.

Vyhláška ministerstva školství a kultury č.239/ 1959 Ú. 1., *o vývozu kulturních památek a předmětů muzejní hodnoty*.

Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 56/ 1960 Sb., *o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek*.

Výroční zpráva Východočeského muzea v Pardubicích za rok 1998. Pardubice 1999. ISBN 80 -86046-39-6.

Státní památkový ústav v Pardubicích, Výroční zpráva za rok 2001. Státní památkový ústav v Pardubicích, 2002. ISBN 80-903148-0-5.

Orální prameny:

Rozhovor s PhDr. Františkem Šebkem, bývalým ředitelem VČM.

Rozhovor s Vlastimilou Milskou, bývalou pracovnící KSSPPOP Vč kraje

Rozhovor s doc. PhDr. Vladimírem Hrubým, bývalým pracovníkem KSSPPOP Vč kraje.

Rozhovor s Ing. arch. Mirjam Skoumalovou, bývalou pracovnící KSSPPOP Vč kraje.

Rozhovor s Jaroslavem Buštou, kastelán zámku Slatiňany.

Rozhovor s Martinou Malinskou, průvodkyní na zámku Slatiňany.

Seznam použité literatury:

- BÍLKOVSKÝ, M. – ŠTVERÁK, F. *Státní památková správa Praha (dodatky), (1945) 1953 – 1958 (1964). Inventář dodatky*. Národní archiv, Praha 1990, ev. č. 1290.
- BLAŽÍČEK, Oldřich. *Barok v Čechách. Výběr architektury, plastiky, malby a uměleckých řemesel 17. a 18. století*. Katalog expozice, Státní zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou. Hradec Králové, 1969.
- BOLOMSKÝ, K. - JANÁKOVÁ, H. - KALINA, T. - ŽABKA, J. *Státní památková správa, 1946 – 1964. Inventář*. NA ČR 1972, ev. č. 932.
- BUŠTA, Jaroslav – KONEČNÝ, Michal – RYŠAVÝ, Radek. *Zámek Slatiňany*. Národní památkový ústav, územní památková správa, Sychrov, 2015. ISBN 978 – 80 – 905871 – 3 -7.
- Důvodová zpráva k zákonu č.20/ 1987 Sb. *o státní památkové péči*. Ministerstvo kultury České socialistické republiky a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody oborové informační středisko, 1988.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: Od počátku státu po současnost*. Lidové noviny, 2007. ISBN 978 – 80 – 7106 – 906 – 5.
- HLOBIL, Ivo. *Na základech konzervativní teorie české památkové péče. Výbor z textů*. Editor PERŮTKA, Marek. Národní památkový ústav, ústřední odborné pracoviště Praha, 2008. ISBN 978 – 80 – 87104 – 32 – 3.
- HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích. Stručný nástin*. Praha, 1987.
- KALOVÁ, Zdeňka (ed.). *Zámek Litomyšl*. Národní památkový ústav, územní památková správa Sychrov, 2014. ISBN 978 – 80 – 905555 – 8 – 7.
- Památková péče 1945 – 1970. Sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945 – 1970 v oblasti dnešní České socialistické republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče*. Praha 1973.
- MRÁZOVÁ, Annamarie. *Bakalářská práce: Správa východočeských památkových objektů 1945 -1958* Univerzita Pardubice, 2016
- Pardubické muzeum.1880/1890 Sto let pardubického muzea*. Krajské muzeum východních Čech – pracoviště Pardubice, 1979.
- ROHÁČEK, Jiří – UHLÍKOVÁ, Kristina (eds). *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*. Praha, 2010. ISBN 978 – 80 – 86890 – 32 – 6.

ŘEŘUCHA, Jiří (ed.) *Východní Čechy 1962: vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech*. Havlíčkův Brod, 1963.

SVATOŇ, Jaroslav. *Prognóza rozvoje státní památkové péče do roku 2000 (2010)*. Praha, 1989.

ISBN 80 – 7069 – 007 – 0.

UHLÍKOVÁ, Kristina. *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939)*. Praha, 2010.

ISBN 978 – 80 – 87104 – 60 – 6.

VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče*. Institut pro místní správu Praha, 2009. ISBN 978 – 80 – 86976 – 16 – 7.

VAŇURA, Oldřich (ed.). *Dodatek k výroční zprávě Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2004*. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, Pardubice, 2005. ISBN 80-9031458-5-6.

VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I. Nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. Praha, 1971,

ZIKMUNDA, Vlastimil. *Devadesát let Východočeského muzea v Pardubicích*. Východočeské muzeum v Pardubicích, 1970.

25 let Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje. Pardubice, 1985.

Seznam periodik:

Národní výbory: Týdeník vlády ČSR nositel státního vyznamenání za zásluhy o výstavbu, 1974, roč. XXX, č. 50.

Pochodeň: Orgán Východočeského KV KSČ, 1958, roč. 45., č. 74.

Pochodeň: Orgán Východočeského KV KSČ, 1958, roč. 45, č. 77.

Pochodeň: Orgán východočeského KV KSČ, 1970, roč. 59., č. 147.

Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1958, roč. XIV, č. 57.

Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 6.

Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 39.

Zář: List KSČ Pardubického kraje, 1959, roč. XV., č. 41.

Zář: Orgán KV KSČ v Pardubicích, 1959, roč. XV., č. 106.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1963, roč. 4. -19., č. 15.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1963, roč. 4. – 19., č. 65.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích 1971, roč. 21-27., č. 76.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 77.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1971, roč. 21-27., č. 78.

Zář: Orgán OV KSČ a ONV v Pardubicích, 1988, roč. 38-48., č. 70.

Seznam odborných časopisů:

Bulletin 1972/2. Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze, 1972.

Bulletin 1992, č. 8. Státní ústav památkové péče v Praze, 1992.

Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1968.

Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1969.

Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1970.

Informační bulletin, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, 1971.

Památková péče 22, 1962, č. 1.

Památková péče, 22, 1962, č. 9 -10.

Zpravodaj krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje, 1985, č. 1

Zprávy památkové péče XVIII, 1958, č. 1-2.

Zprávy památkové péče XIX, 1959, č. 5-6.

Zprávy památkové péče XX, 1960, č. 2.

Zprávy památkové péče XXII, 1962, č. 6.

Zprávy památkové péče roč. 52, 1992, č. 9.

Zprávy památkové péče 1991, č. 51.

Zprávy památkové péče, LIV, roč. 54, 1994.

Zprávy památkové péče, roč. 64, 2004, č. 2.

Zprávy památkové péče, roč. 69, 2009, č. 5.

Seznam zkratek

ČSAV – Československá akademie věd
ČSR - Československá republika
ČSSR - Československá socialistická republika
EDIS – Evidence dokumentace a informačních systémů
JKP – Jednotný klub pracujících
Klub ČSM – Klub Československé mládeže
KK NV – Kulturní komise národního výboru
KM – Krajské muzeum
KMVČ – Krajské muzeum východních Čech
KNV – Krajský národní výbor
KPPOÚP – Krajský podnik pro obnovu a údržbu památek
KSSPPOP – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody
KSSPPOP Vč kraje – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody
Východočeského kraje
KVÚ – Krajský vlastivědný ústav
MěNV – Městský národní výbor
MK – Ministerstvo kultury
MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky
MK ČSR – Ministerstvo kultury České socialistické republiky
MNV – Místní národní výbor
MS – Muzejní spolek
MK – Ministerstvo kultury
MŠK - Ministerstvo školství a kultury
MŠNO – Ministerstvo školství a národní osvěty
MŠO – Ministerstvo školství a osvěty
MŠVU – Ministerstvo školství věd a umění
MZ – Ministerstvo zemědělství
NA ČR – Národní archiv České republiky
NKK – Národní kulturní komise
NKP – Národní kulturní památka
NPÚ ÚOP – Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště
n.p. – národní podnik

NS – Národní shromáždění
NV – Národní výbor
NV hl. města Prahy – Národní výbor hlavního města Prahy
OBIS – Odborné informační středisko
ONV – Okresní národní výbor
PSSPPOP – Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody
PÚ – Památkový úřad
SPO – Správy památkových objektů
SPS – Státní památková správa
SPS – dodatky – Státní památková správa – dodatky
SPS v likvidaci – Státní památková správa v likvidaci
SOA v Zámrsku – Státní oblastní archiv v Zámrsku
StRA – Státní restaurátorské ateliéry
SÚC – Státní úřad pro věci církevní
SÚPP – Státní ústav památkové péče
SÚPPOP – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody
SÚRPMO – Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů
ÚLS – Ústřední likvidační správa
ÚKSPP – Ústřední komise státní památkové péče
ÚNV – Ústřední národní výbor
ÚSPPOP, ÚŘ – Ústředí státní památkové péče a ochrany přírody, ústřední ředitelství
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VČG – Východočeská galerie
Vě KNV v Hradci Králové – Východočeský krajský národní výbor v Hradci Králové
VČM – Východočeské muzeum
vláda ČSR – vláda České socialistické republiky

Seznam příloh:

Příloha č. 1 Pardubice – zámek, severovýchodní fasáda.

Příloha č. 2 Pardubice zámek – Pohled z vikýře v krovu do jihovýchodního rohu nádvoří.

Příloha č. 3 Pardubice zámek – Pohled na jihovýchodní nádvoří zámku.

Příloha č. 4 Litomyšl zámek

Příloha č. 5 Slatiňany zámek – Pohled z příjezdové cesty.

Příloha č. 6. Slatiňany zámek.

Přílohy:

Příloha č. 1. Pardubice – zámek, severovýchodní fasáda.

Foto Vladimír Uher, SURPMO, 1960.

NPÚ ÚOP Pardubice, Odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace.

Příloha č. 2. Pardubický zámek – Pohled z vikýře v krovu do jihovýchodního rohu nádvoří.
Foto Vladimír Uher, SURPMO, 1958.
NPÚ ÚOP Pardubice, Odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace.

Příloha č. 3.

Pardubický zámek – Pohled na na jihovýchodní nádvoří zámku.

Foto Vladimír Uher, SURPMO, 1958.

NPÚ ÚOP Pardubice, Odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace.

Příloha č. 4.
Litomyšlský zámek.
Foto V. Pospíšilová
NPÚ ÚOP Pardubice, Odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace.

Příloha č. 5.

Slatiňanský zámek – Pohled z příjezdové cesty.

Foto Kamil Wartha, SURPMO v Praze středisko 12, pracoviště Pardubice, 1978.

NPÚ ÚOP Pardubice, Odbor EDIS – odborná spisovna, fond plánové dokumentace.

Příloha č. 6.

Slatiňanský zámek.

Foto Kamil Wartha, SURPMO v Praze středisko 12, pracoviště Pardubice, 1978

Resumé

In 1958, Act No. 22/ 1958 Sb. on About cultural monuments was approved whose release had been expected in the Czech lands from 1850. This Act laid the foundations for the organization of the then Czechoslovak monument care and was in force until 1988. In connection with this Act, the State Monument Administration was liquidated. The liquidation was to be carried out by the State Monument Administration in liquidation, which started its activity on July 1958. The most important task of the State Monument Administration in Liquidation was the delimitation of the state cultural property into the administration of the Regional National Committee or its cultural facilities.

One such facility was established in Pardubice in January 1959 by the council of the Regional National Committee in Pardubice. This Regional National History Institute brought together a regional gallery, regional museum and regional monument care. In 1959, the state cultural property was transferred to the administration of the Pardubice Regional National History Institute, which was formerly administered by the State Monument Administration in liquidation.

The resolution of the Central Committee of the Czechoslovak Communist Party of April 1960 on the increase of the powers and responsibilities of the national committees brought about a fundamental change. In July 1960, the Regional Centre of State Conservation and Nature Conservation in the East Bohemian Region was established by a combination of the monuments of the Regional Geography Institute in Pardubice and the Regional Hradec Králové Institute in Hradec Králové, which took over 28 monumental objects from 1965 to 1982. Among these objects belonged, for example, the Chateau of Pardubice, Litomyšl and Slatiňany. The seat of the Regional Center of the State Monument Administration and Nature Conservation of the East Bohemia Region became the Pardubice Chateau. The Litomyšl Chateau was the first monumental object that passed into the administration of the Regional Centre of State Monument Care and Nature Conservation in 1965.

The development of state monument care went through great organizational and qualitative changes until 1958. This development required publication of a new monument Act that was Act No 20/1987 on State Monument Care, which came into force in January 1988. This Act was designated as a product of totalitarian legislative activity in the early 1990s, which was not suitable for a new democratic establishment. The Constitutional Court came to the conclusion that the Act coincides with the new democratic constitution. This Act was amended in 1992.